

Κείμενα/Articles

Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Const. GE. ATHANASSOPOULOS

Ιωάννης ΒΑΒΟΥΡΑΣ

Μιχ. ΓΚΙΟΚΑΣ

Βασίλ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ

Ν. ΚΑΛΤΣΟΓΙΑ - ΤΟΥΡΝΑΒΙΤΗ

Γ. ΜΑΛΙΝΔΡΕΤΟΣ

Ι. ΜΠΟΥΡΑΣ

Κ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ

Λ. ΣΑΠΟΥΝΑΚΗ - ΔΡΑΚΑΚΗ

Κωνστ. ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ

Ο. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Τ. ΣΩΤΗΡΑΚΟΥ

Ε. Γ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ι. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Α. - Α. ΚΑΣΙΜΑΤΗ

A. - A. KASSIMATI

+ Ν. ΛΥΚΟΥΡΓΙΩΤΗ

Ελ. ΝΕΣΤΟΡΙΔΗ

Π. ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

Θ. ΠΡΙΝΙΩΤΑΚΗΣ

**ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ
ΤΟΠΙΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**REVUE DE
DECENTRALISATION
D' ADMINISTRATION
LOCALE ET DE
DEVELOPPEMENT
REGIONAL**

**REVIEW OF
DECENTRALIZATION
LOCAL
GOVERNMENT
AND REGIONAL
DEVELOPMENT**

**Entre Interlocuteurs
Conspirés
ou
De souvenirs du passé,
et de la visualisation
de l'avenir**

Par le Professeur
de l'Université «Panteion» d'Athènes
Const. GE. ATHANASSOPOULOS

Il a été dit que les hommes aiment mieux regarder le soleil levant que le soleil couchant.

Or, cette position donnée, ne doit pas orienter seulement vers la «visualisation» de l'avenir et de faits futurs apparents, ni de dissuader de faire les «comptes rendus» ou les «bilans». Au contraire, cette position «doit» les poursuivre, les analyser, les raffiner et en résulter aux conclusions utiles et parfois éventuellement décisives, étant donné que le passé exerce des conséquences graves sur le présent.

À la fin de l'an 2002, le «compte rendu» et le «bilan», pleins de faits et de données importants, évoquent de pensées diverses, autant au plan

**Τοις Εντευξομένοις
ή
Περί αναμνήσεως του
παρελθόντος και περί
ενοράσεως του μέλλοντος**

Του Καθηγητού
Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ
Πανεπιστ. «Πάντειον» Κ.Π.Ε. Αθηνών

Ελέχθη, ότι οι Άνθρωποι αρέσκονται να ατενίζουν τον ανατέλλοντα Ήλιον, παρά τον δύοντα.

Η δεδομένη όμως αυτή «θέση» δεν πρέπει να προσανατολίζει μόνον προς «ενοράση» του μέλλοντος και των προφανών μελλόντων γεγονότων και να αποτρέπει «απολογισμούς» και «ισολογισμούς». Τουναντίον, «πρέπει» να τους επιδιώκει, να τους αναλύει, να τους διυλίζει και να αντλεί εξ αυτών χρήσιμα, και ενδεχομένως ενίοτε και κρίσιμα, συμπεράσματα, δεδομένου, ότι «το παρελθόν ασκεί δεινήν επίπτωση επί του παρόντος».

«Ο απολογισμός» και «ο ισολογισμός» του λήγοντος έτους 2002 μ.Χ., «έμπλεοι» γεγονότων και δεδομένων «σπουδαίων», προκαλούν ποικίλες σκέψεις, τόσον υπό έποψη παγκόσμια, όσον και υπό έποψη ευ-

mondial qu' au plan européen et national, (en ce qui concerne la Grèce).

À titre entièrement indicatif, quelques faits d' intérêt européen et national se sont cités: Au début de l'année qui s'effeuille, douze Etats - membres de l'Union Européenne ont adopté la nouvelle monnaie unique, l'Euro. L'ex - Premier Ministre de Luxembourg P. VERNER est considéré comme son inspirateur.

D'un certain point de vue, l'Euro est le plus ambitieux, aussi que le plus dangereux, «pari» économique, pendant le tracé historique de l'Europe, au moins de l'Europe occidentale. Parmi les éléments positifs généralement acceptés de la nouvelle monnaie, on peut enregistrer la facilitation de transactions, la possibilité de comparaison de prix des biens et des services parmi les Etats - Membres de l'Union Européenne, la facilité «d'homogénéiser» les taux d' intérêt des dépôts et des financements, la facilité de circulation des capitaux à des fins d'investissement, etc.

D'un autre point de vue, dont les éléments négatifs de la monnaie unique sont la «fomentation» de tendances inflationnistes, la baisse des taux d' intérêt pour la Grèce, la hausse des prix des biens et des services, «la méthode de l'arrondissement» (vers le haut bien évidemment) incluse.

ρωπαϊκή και εθνική, (προκειμένου περί της Ελλάδος).

Όπως ενδεικρικόως αναφέρονται δεδομένα τινά ευρωπαϊκού και εθνικού ενδιαφέροντος:

Αμα τη ενάρξει του φυλλοροούντος έτους δώδεκα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησαν το νέο κοινό νόμισμα ΕΥΡΩ (εμπνευστής του οποίου θεωρείται ο πρώην Πρωθυπουργός του Λουξεμβούργου Πιέρ ΒΕΡΝΕΡ) και το οποίο εξ άλλης πλευράς, συνιστά το πλέον φιλόδοξο, όσο και επικινδυνώδες, οικονομικό «στοίχημα» κατά την μέχρι τούδε ιστορική διαδρομή της Ευρώπης, τουλάχιστον της δυτικής.

Μεταξύ των γενικόως παραδεκτών θετικών στοιχείων του νέου νομίσματος καταγράφονται η διευκόλυνση των συναλλαγών, η δυνατότητα σύγκρισης των τιμών αγαθών και υπηρεσιών εντός των Χωρών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ευχέρεια «ομογενοποίησης» των επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων, η ευχέρεια διακίνησης κεφαλαίων επενδυτικού προσανατολισμού κ.ά..

Εξ άλλης πλευράς, ως αρνητικά στοιχεία του εγχειρήματος περί κοινού νομίσματος θεωρούνται «η υπόθαλψη» πληθωριστικών τάσεων, η μείωση των επιτοκίων καταθέσεων (προκειμένου περί Ελλάδος), οι προκληθείσες ανατιμήσεις αγαθών και υπηρεσιών, περιλαμβανομένων και εκείνων διά της «μεθόδου»

En parallèle, mi-février de l'an expirant, sont commencés les travaux de l'Assemblée des Représentants d'Etats - Membres de l'Union Européenne pour la révision des institutions de l'Union, procédure qui est toujours pendante.

Peu de mois après, notamment en septembre, le Président de la Commission, M. PRODI s'exprime contre «le Pacte pour la stabilité et le développement» qui est en vigueur dans l'intérieur de l'Union, lequel est aussi caractérisé comme «extrêmement rigoureux» aux temps difficiles pour l'économie de la zone européenne.

Les positions prises par le Premier Ministre Français, M. J-P. RAFAREN, qui souligne que «le pacte pour la stabilité et le développement constitue la direction que l'Europe doit suivre, mais le rythme dans lequel elle y arrivera (l'an 2004) varie selon les gouvernements nationaux»...

On rappelle que tout ce débat a été généré pendant l'été de l'an expirant, par la constatation que la France avec l'Allemagne, malgré leurs économies les plus robustes dans la zone de l'Euro, elles ne pourront pas procéder, dans le délai prévu, à la baisse de leurs déficits jusqu'à l'an 2004, mais deux ans après le délai initial.

«στρογγυλοποίησης» (εννοείται προς τα άνω...) των τιμών κ.ά..

Παράλληλως, κατά μήνα Φεβρουάριο του λήγοντος έτους, ήρχισαν οι εργασίες της Συνελεύσεως των Εκπροσώπων των Χωρών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί αναθεωρήσεως των θεσμών της Ένωσης, διαδικασία παραμένουσα εκκρεμής μέχρι τούδε.

Μετά πάροδο ολίγων μηνών Σεπτέμβριος ο Πρόεδρος της Commission κ. Rom. PRODI καταφέρεται κατά του ισχύοντος εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης», το οποίο χαρακτηρίζεται «ως υπερβολικώς αυστηρό σε δύσκολες εποχές για την οικονομία της Ευρώζωνης».

Υπό το αυτό πνεύμα ακολουθούν και δηλώσεις του Γάλλου Πρωθυπουργού κ. Ζ.-Ρ. RAFAREN, υπογραμμίζοντας, ότι «το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης αποτελεί την κατεύθυνση, την οποία πρέπει να ακολουθήσει η Ευρώπη, αλλά ο ρυθμός με τον οποίο θα φθάσει εκεί (το έτος 2004 μ.Χ.) είναι υπόθεση των Εθνικών Κυβερνήσεων»...

Υπευθυμίζεται, ότι το όλο θέμα ανάγει την γένεσή του στην κατά το θέρος του φυλλοροοούντος έτους γενομένη διαπίστωση, ότι η Γαλλία και η Γερμανία, καίτοι διαθέτουν τις ισχυρότερες οικονομίες εντός της ζώνης του ΕΥΡΩ, δεν θα δυνηθούν να εφαρμόσουν το χρονοδιάγραμμα μείωσης των ελλειμμάτων τους μέ-

La position grecque sur le sujet, exprimée par le Ministre de l'Économie M. CHRISTODOULAKIS, confie la décision de l'interprétation du pacte au Conseil vernal du mars prochain, alors que, d'un autre point de vue, elle considère que la matière de la définition du contenu du sens de la «dette publique», tenant compte du fait que chaque pays, sous ce terme, entend des sommes de sources différentes (la Grèce, par exemple, range les dettes d'établissements et d'organisations publics comme des dettes publiques).

Finalement, le Sommet de l'Union Européenne du moi de décembre a approuvé l'entrée de dix nouveaux membres, Chypre étant parmi eux, fait qui modifie complètement le statu-quo d'aujourd'hui, à l'intérieur de l'espace unie européenne.

Sur le niveau national en Grèce, en ce qui concerne les conséquences de l'introduction de la nouvelle monnaie, il est estimé que l'Euro a déjà influencé une fois l'inflation locale par une demie - unité, alors que, sur la base des demandes de paiement déposées auprès des organes locaux de l'Union, le montant des fonds communautaires en Grèce s'élève déjà à 3.200.000.000 Euro, qui est une somme particulièrement importante. En plus, en long terme, il est prévu que la compétitivité de l'é-

χρη το έτος 2004 μ.Χ., αλλά μετά διετία από την αρχική προθεσμία.

Η επί του θέματος ελληνική θέση, εκφρασθείσα διά του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών κ. Ν. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗ, εναποθέτει την απόφαση ερμηνείας του Συμφώνου στο εαρινό Συμβούλιο του προσεχούς Μαρτίου, ενώ, εξ άλλης πλευράς, θεωρεί «ανοικτό» το ζήτημα του προδιορισμού του περιεχομένου της εννοίας του δημοσίου χρέους, δεδομένου, ότι εκάστη Χώρα υπό τον όρο αυτό «καλύπτει» μεγέθη εκ διαφόρων πηγών (η Ελλάς π.χ. εντάσσει τα χρέη των Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών ως δημόσιο χρέος κ.ά.).

Τέλος, η Σύνοδος Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά μήνα Δεκέμβριο ενέκρινε την ένταξη δέκα νέων Χωρών, μεταξύ των οποίων και η Κύπρος, γεγονός, το οποίο μεταβάλλει άρδην τα μέχρι σήμερα ισχύοντα εντός του ηνωμένου ευρωπαϊκού χώρου.

Επί εθνικού επιπέδου Ελλάδος, εν σχέσει με τις επιπτώσεις της εισαγωγής του νέου νομίσματος, εκτιμάται, ότι το ΕΥΡΩ έχει επηρεάσει άπαξ κατά ημίσεια μονάδα τον εγχώριο πληθωρισμό, ενώ με βάση τις υποβληθείσες στα οικεία Όργανα της Ένωσης αιτήσεις πληρωμών οι εισροές κοινοτικών πόρων στην Ελλάδα ανέρχονται ήδη σε 3.200.000.000 ΕΥΡΩ, ποσό ιδιαίτερος σημαντικό, και αναμένεται μακροπροθέσμως η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας

conomie grecque qui sera renforcée, va contribuer à l'augmentation du revenu par capita, à la baisse de l'inflation, à la baisse du déficit etc. L'horizon de la convergence de l'économie grecque avec celle des autres pays-membres a été situé en 2010.

En plus, on suppose que la Présidence grecque pendant le premier semestre de l'an suivant, a l'intention de poursuivre l'accélération des rythmes de développement de l'économie européenne et ce des modifications structurales, le support aux PME, le support à l'emploi, etc.

Tenant compte de l'incertitude mondiale, des difficultés innées à l'intérieur des Pays-Membres de l'Union Européenne, de l'élargissement «historique» imminente par l'entrée de dix nouveaux membres (qui ne sont pas tous particulièrement prospères), des conflits internationaux qui se menacent, des «doutes» internes sur le pacte pour le développement et la stabilité, les changements institutionnels à venir, l'effet souhaité pour les affaires européennes ainsi que pour les affaires grecques contient le voeu que «l'esprit soit prompt aussi que la chair soit (non pas faible), (mais) saine et capable», parce que les marges pour d'ajournements, de suspensions et de déviations, imposées par les faits, n'existent plus...

της ελληνικής οικονομίας να συμβάλει στην αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, στην μείωση του πληθωρισμού, στην μείωση του ελλείμματος κ.ά., με ορίζοντα σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας, προς εκείνες των άλλων Χωρών Μελών, το έτος 2010 μ.Χ.

Πέραν αυτών, εκτιμάται, ότι η ελληνική προεδρία προτίθεται να επιδιώξει κατά το α' εξάμηνο του προσεχούς έτους την επιτάχυνση των ρυθμών ανάπτυξης της ευρωπαϊκής οικονομίας, την επίσπευση των διαρθρωτικών αλλαγών, την ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, την τόνωση της απασχόλησης κ.ά..

Με δεδομένα την διεθνή αβεβαιότητα, τις εγγενείς δυσχέρειες εντός των Χωρών Μελών της Ένωσης, την επικείμενη «ιστορική» διεύρυνση με την είσοδο δέκα νέων Χωρών (όχι όλων ευημερουσών ιδιαιζότως...), τις επαπειλούμενες διεθνείς συρράξεις, τις εκ των έσω «αμφισβητήσεις» του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, τις κυοφορούμενες θεσμικές αλλαγές το επθυμητόν περί τα ευρωπαϊκά και τα ελληνικά θέματα «εμπεριέχει» η ευχή να είναι (και) «το πνεύμα πρόθυμον και η σάρξ, (ουχί ασθενής), (αλλά) υγιής και ικανή», δεδομένου, ότι περιθώρια αναβολών, αναστολών και παρεκκλίσεων, εκ της εκ των πραγμάτων επιβαλλομένης πορείας δεν υπάρχουν πλέον...

Η περιφερειακή συγκρότηση της Χώρας

Του κ. Κ. ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗ

Υπουργού Εσωτ. Δημ. Διοίκ. και Αποκέντρ.

Το μοντέλο μίας Ανάπτυξης, Ισόρροπης - Αειφόρου - Ανθρωποκεντρικής, υλοποιείται μόνο μέσα από την περιφερειακή συγκρότηση της χώρας στην προοπτική της Ευρώπης των Περιφερειών.

Στο κείμενο της απόφασης των Ευρωπαϊκών Οργάνων του έτους 1999 παρουσιάζεται το μοντέλο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου σε περιφερειακό επίπεδο με κατεύθυνση «προς τη χωρικά ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης», μέσα από τρεις αναπτυξιακές στρατηγικές:

Η πρώτη αφορά στην πολυκεντρική ανάπτυξη και στη νέα σχέση πόλης - υπαίθρου και συμπεριλαμβάνει:

Την ισόρροπη χωρική ανάπτυξη. Τις δυναμικές και ανταγωνιστικές πόλεις και περιφέρειες. Τις αυτοτελείς διαφοροποιημένες και παραγωγικές περιοχές υπαίθρου. Την ανάπτυξη μίας εταιρικής σχέσης ανάμεσα στα αστικά κέντρα και στην ύπαιθρο, που αφορά τα πεδία διαχείρισης κοινών πλουτοπαραγωγικών και φυσικών πόρων.

Η δεύτερη αφορά στην ισότητα πρόσβασης στις υποδομές και στην γνώση και συμπεριλαμβάνει:

Την ολοκλήρωση και την σύνδεση των μεταφορών. Την βελτίωση της προσπελασιμότητας. Την αποτελεσματική και

1. Το κείμενο περιλαμβάνεται σε εκτενή Εισήγηση του κ. Υπουργού, κατατεθείσα υπό τον τίτλο: Πολιτεία 21ος αιώνας: 10 θέσεις για τις αρχές, τους στόχους, τις πολιτικές που θεμελιώνουν τις δομές της σύγχρονης πολιτείας, σε Ημερίδα με θέμα: Αυτοδιοίκηση, Πολίτης, Κεντρική Εξουσία: νέοι ρόλοι, νέα σχέση (Αθήνα, 17 Δεκεμβρίου 2002).

αιεφόρο χρήση των υποδομών. Την διάδοση της καινοτομίας και της γνώσης.

Η τρίτη αφορά στην συνετή διαχείριση της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομίας και συμπεριλαμβάνει:

Τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους ως στοιχείο ανάπτυξης. Τη διατήρηση και ανάπτυξη της φυσικής κληρονομίας. Την διαχείριση των υδατικών πόρων. Την δημιουργική διαχείριση και αξιοποίηση του πολιτιστικού τοπίου και της πολιτιστικής κληρονομίας.

Είναι φανερό, ότι αυτές οι κατευθύνσεις εσωτερικεύονται στα περιφερειακά αναπτυξιακά σχέδια, που στη χώρα μας πλέον διαθέτουν και στόχους και ιεραρχήσεις και προτεραιότητες και πόρους.

Πάνω σ' αυτούς τους στόχους και στο πλαίσιο ενός συγκροτημένου και συνεκτικού εθνικού σχεδιασμού διαμορφώνουμε όρους ολοκληρωμένης περιφερειακής ανάπτυξης, που περιλαμβάνει για κάθε Περιφέρεια της χώρας:

Τους κεντρικούς αναπτυξιακούς στόχους και την ιεράρχηση των επιλογών.

Το σχέδιο διασποράς οικονομικών δραστηριοτήτων, που ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα, την μεγέθυνση του προϊόντος και αναδεικνύουν τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα.

Την ολοκληρωμένη παρουσία του κοινωνικού κράτους και των θεσμών της γνώσης.

Την απασχόληση, την διαχείριση και την αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού.

Την εξισορρόπηση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Αυτή η εξέλιξη, όχι μόνο επιτρέπει, αλλά προϋποθέτει και επιβάλλει την αποκέντρωση της διακυβέρνησης στην Περιφέρεια και την αποσυμφόρηση του κυβερνητικού συγκροτήματος. Αν και η περιφερειακή συγκρότηση πριν από λίγο καιρό ήταν αντικείμενο εσωτερικής διαμάχης απέναντι στο συγκεντρωτικό και το αποκεντρωτικό σύστημα, σήμερα γίνεται όρος επιβίωσης και ανάπτυξης για την χώρα. Γι' αυτό και η ολοκλήρωση της Περιφέρειας ως κυβερνητικής, διοικητικής, αναπτυξιακής, οικονομικής και κοινωνικής βαθμίδας είναι ο πρώτος και πιο καθοριστικός στόχος του αναπτυξιακού μας σχεδιασμού. Στο πλαίσιο αυτό οφείλουμε να επιταχύνουμε τα βήματα της περιφερειακής συγκρότησης κατ' απόλυτη προτεραιότητα και να ενδυναμώσουμε το ρόλο του Γεν. Γραμματέα της Περιφέρειας ως του εκπροσώπου της κυβερνητικής πολιτικής σ' αυτή, αναβαθμίζοντας πολιτικά τη θέση του και διευρύνοντας τον κύκλο των αρμοδιοτήτων του σ' όλο το φάσμα της κρατικής διοίκησης.

Δέκα νέες χώρες προσεγγίζουν το ευρωπαϊκό όραμα

Του κ. **Μιχ. ΓΚΙΟΚΑ**

Η πραγματοποιηθείσα κατά τον λήγονται μήνα Δεκέμβριο τρ. έτ. Σύνοδος της Καπεγχάγης με όσα «μεγαλειώδη» και «δραματικά» συνέβησαν κατά την διάρκεια των εργασιών της, ωδήγησε, μεταξύ άλλων, και στην απόφαση ένταξης εντός του ευρωπαϊκού οικοδομήματος δέκα νέων χωρών.

Ως εκ των πραγμάτων, οι δέκα υπό ένταξη χώρες δεν εμφανίζουν μεταξύ τους πολλά κοινά σημεία ως προς το πληθυσμιακό τους μέγεθος, το ακαθάριστο εθνικό προϊόν, την απασχόληση, την ανεργία, αλλά και ως προς την επιθυμία των κατοίκων τους να ενταχθούν εντός της μεγάλης οικογένειας της Ευρώπης.

Έτσι, π.χ. η Κύπρος «σύρει» τον χορό ως η πλουσιότερη χώρα, εκ των υποψηφίων, με επομένη την Σλοβενία, ενώ άλλες χώρες εμφανίζουν υψηλά ποσοστά ανεργων, πέραν του μέσου όρου των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης κ.ά..

Σε μία πρώτη προσέγγιση, πέραν της πολιτικής διάστασης του πράγματος, επιχειρείται εδώ μία συνοπτική καταγραφή στοιχείων ταυτότητας υπό ένταξη χωρών.

Εσθονία

Η χώρα αποτελεί αυτόνομο κράτος από το έτος 1991 μ.Χ. Μεταξύ των κατοίκων της ποσοστό 28% είναι Ρώσσοι.

Κύπρος

Μεταξύ των υπό ένταξη νέων χωρών η Κύπρος είναι η πλέον πλούσια και η μόνη υποψήφια χώρα, η οποία πληροί όλες τις προϋποθέσεις προς ένταξη, όπως αυτές καθορίζονται από τις οικείες Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Λεττονία

.....

Λιθουανία

Η χώρα απέκτησε αυτονομία προ δεκαετίας.

Το κατά κεφαλήν εισόδημα ανέρχεται σε 3.830 δολλ. Η.Π.Α. και η ανεργία σε 16,5% του εργατικού δυναμικού.

Μάλτα

Η Μάλτα κατέστη ανεξάρτητο κράτος το έτος 1964 μ.Χ. Επίσημες γλώσσες της χώρας είναι η αγγλική και η μαλτέζικη, κράμα αραβικής, γαλλικής και ιταλικής γλώσσας.

Οι κάτοικοι είναι καθολικοί και ως εκ τούτου απαγορεύονται το διαζύγιο και οι αμβλώσεις.

Η Μάλτα δεν θα συμμετέχει στον ευρωστρατό, όποτε δήποτε συγκροτηθεί.

Ουγγαρία

Η χώρα εκτείνεται σε 93.000 τ.χ. και ο πληθυσμός της ανέρχεται (1999 μ.Χ.) σε 10.068.000 κατοίκους, εκ των οποίων ποσοστό 1,4% είναι αλλοδαποί.

Το κατά κεφαλήν εισόδημα ανέρχεται σε 12.200 δολλ. Η.Π.Α. και η ανεργία σε 7% του εργατικού της δυναμικού.

Η γεωργία συνεισφέρει (1999 μ.Χ.) ποσοστό 5,1% στο εθνικό εισόδημα, η βιομηχανία 33,5% και οι υπηρεσίες 61,5%.

Πολωνία

Η χώρα εκτείνεται σε 313.000 τ.χ. ενώ ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 38.654.000 κατοίκους (1999 μ.Χ.).

Το κατά κεφαλήν εισόδημα ανέρχεται σε 9.300 δολλ. Η.Π.Α. και η ανεργία σε 10,5% του εργατικού της δυναμικού.

Η γεωργία συνεισφέρει ποσοστό 3,9% στο εθνικό προϊόν της χώρας, η βιομηχανία 35,8% και οι υπηρεσίες 60,3%.

Σλοβακία

Η χώρα κατέστη αυτόνομη το έτος 1992 μ.Χ., μετά τον διαμελισμό της Τσεχοσλοβακίας.

Η έκτασή της ανέρχεται σε 49.000 τ.χ. και ο πληθυσμός της (1999 μ.Χ.) σε 5.399.000 κατοίκους.

Το κατά κεφαλήν εισόδημα ανέρχεται σε 11.400 δολλ. Η.Π.Α. (1999 μ.Χ.), ενώ ποσοστό 4,5% του εθνικού εισοδήματος, 1999 μ.Χ., προέρχεται από την γεωργία, 35,2% από την βιομηχανία και 62,2% από υπηρεσίες.

Σλοβενία

Η χώρα απέκτησε αυτονομία το έτος 1990 μ.Χ.

Μεταξύ των δέκα υπό ένταξη χωρών είναι η δεύτερη μετά την Κύπρο, πλουσιότερη χώρα.

Τσεχία

Η χώρα, (πληθυσμός 10.286.000 κάτοικοι), απέκτησε αυτόνομη οντότητα το έτος 1992 μ.Χ. οπότε η άλλοτε Τσεχοσλοβακία διεμελίσθη σε δύο κράτη (το άλλο κράτος είναι η Σλοβακία) και καταλαμβάνει έκταση 79.000 τ.χ..

Έχει κατά κεφαλήν εισόδημα, 14.000 δολλ. Η.Π.Α..

Η ανεργία ανέρχεται σε ποσοστό 8,8% (1999 μ.Χ.).

Με βάση στοιχεία του έτους 1999 μ.Χ. ποσοστό 3,9% του εθνικού εισοδήματος προέρχεται από την γεωργία 43,3% από την βιομηχανία και 52,8% από υπηρεσίες.

Οι Τσέχοι κατέχουν ένα πρωτοφανές ρεκόρ παγκοσμίως: είναι οι πρώτοι στην κατάλυση ζύθου.

Παράκληση

Λόγω πληθώρας ύλης η δημοσίευση άρθρων καθυστερεί. Παρακαλούνται οι ενδιαφερόμενοι προ της αποστολής άρθρων να επικοινωνούν με τον Επιστημονικό Υπεύθυνο της έκδοσης.

Εορταστικές εκδηλώσεις επί τη συμπληρώσει 75 ετών λειτουργίας του ΠΑΝΤΕΙΟΥ Πανεπιστημίου Κοιν. και Πολιτ. Επιστημών

Επί τη συμπληρώσει 75 ετών λειτουργίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινων. και Πολιτ. Επιστημών των Αθηνών οργανώθηκαν με ιδιαίτερη επιτυχία διάφορες εκδηλώσεις, απενεμήθη ειδικό Μετάλλιο του Ιδρύματος στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνο ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟ, επεδόθησαν ειδικές διακρίσεις στους διατελέσαντες Καθηγητές του Πανεπιστημίου κ.ά..

Ομιλών ο Πρύτανης Καθηγητής κ. Ιωάννης ΒΑΒΟΥΡΑΣ κατά την τελετή επίδοσης του ειδικού Μεταλλίου στον κ. Πρόεδρο της Δημοκρατίας είπε τα εξής:

Εξοχώτατε κύριε Πρόεδρε της Ελληνικής Δημοκρατίας

Η παρουσία Σας στην πανηγυρική τελετή του εορτασμού των 75 χρόνων από την ίδρυση του Παντείου Πανεπιστημίου, αποτελεί ιδιαίτερη τιμή για το Ίδρυμά μας.

Τιμή για το Πάντειο αποτελεί επίσης η παρουσία του Προέδρου της Κυβερνήσεως της χώρας κ. Κωνσταντίνου Σημίτη, ο οποίος διετέλεσε Καθηγητής του Πανεπιστημίου μας, του Προέδρου της Βουλής, Αρχηγών Κομμάτων, Υπουργών, Βουλευτών, Πρυτάνεων, Δικαστών, Καθηγητών, φοιτητών και γενικά όλων όσων παρίστανται στη σημερινή μας εκδήλωση, η οποία μεταδίδεται για πρώτη φορά από τον διαδικτυακό τόπο της ΕΡΤ, φτάνοντας έτσι σε κάθε γωνιά της γης.

Η ανάγκη της λειτουργίας στη χώρα μας Σχολής Πολιτικών Επιστημών είχε διαγνωσθεί ήδη από τα πρώτα έτη της ανεξαρτησίας της. Ο Ιωάννης Καποδίστριας αρχικά και στη συνέχεια ο Χαρίλαος Τρικούπης και ο Ελευθέριος Βενιζέλος επεχείρησαν την ίδρυση μιας τέτοιας Σχολής. Οι προσπάθειές τους όμως δεν υλοποιήθηκαν. Τελικά η Σχολή ιδρύθηκε με ιδιωτική πρωτοβουλία. Το 1924 ο πολίτευτής από την Κύπρο και τότε Βουλευτής Αθηνών Γεώργιος Φραγκούδης πρωτοστάτησε στη σύσταση σωματείου με τον τίτλο «Εκπαιδευτική Αναγέννηση» Στους σκοπούς του σωματείου περιλαμβάνονταν η ίδρυση Ελεύθερης Σχολής Πολιτικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών κατά το πρότυπο της Ελεύθερης Σχολής Πολιτικών Επιστημών, που λειτουργούσε στο Παρίσι από το 1871.

Το 1926 ο Γεώργιος Φραγκούδης άρχισε τη διενέργεια εράνων για την ανέγερση του κτιρίου της Σχολής. Για το σκοπό αυτό επισκέφθηκε στο Παρίσι τον Ελευθέριο Βενιζέλο, ο οποίος, αφού του ενεχείρισε επιταγή εκ 200 λιρών Αγγλίας, του δήλωσε ότι ευχαρίστως θα δίδασκε ένα μάθημα. Έτσι, συμβολικά, ο Ελευθέριος Βενιζέλος απέβη ο πρώτος δωρητής και ο πρώτος Καθηγητής της Σχολής. Στις 2 Ιανουαρίου 1927 ετέθη ο θεμέλιος λίθος της Σχολής από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη. Το Νοέμβρη του 1930 άρχισε η διδασκαλία των μαθημάτων.

Τον Ιούνιο του ίδιου έτους απεβίωσε στο Παρίσι ο Αλέξανδρος Πάντος καταγόμενος από το Πήλιο, ο οποίος ήταν απόφοιτος της Ελεύθερης Σχολής Πολιτικών Επιστημών του Παρισιού. Με διαθήκη που είχε συντάξει στο Βόλο το 1915, διέθετε όλη την περιουσία του για την ίδρυση Σχολής Πολιτικών Επιστημών. Επειδή κρίθηκε, ότι αφενός μεν η κληρονομιά δεν ήταν επαρκής για την ίδρυση της Σχολής που επιθυμούσε ο διαθέτης, αλλά και ότι ήταν μάλλον άσκοπη η ίδρυση και λειτουργία μιας δεύτερης Σχολής ίδιου προορισμού, μετά από πρόταση της «Εκπαιδευτικής Αναγέννησης» προς τον Πρόεδρο της Κυβερνήσεως Ελευθέριο Βενιζέλο, εκτελεστή της διαθήκης Πάντου, ο οποίος την έκανε δεκτή, συγχωνεύθηκε το Πάντειο Κληροδότημα με τη νεοϊδρυθείσα Σχολή, ώστε η τελευταία να ανταποκριθεί με περισσότερη επάρκεια στους σκοπούς της. Από το 1931 η νέα Σχολή ονομάστηκε «Πάντειος Σχολή Πολιτικών Επιστημών».

Το 1937 η Πάντειος αναγορεύθηκε σε ίδρυμα Ανώτατης Εκπαίδευσης με τον τίτλο «Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών» και άρχισε να λειτουργεί ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου. Το 1951 εισήχθη στο Ίδρυμα η παραδοσιακή ακαδημαϊκή οργάνωση. Το Διοικητικό Συμβούλιο της Σχολής και ο Πρόεδρος του αντικαταστάθηκαν από τη Σύγκλητο και τον Πρύτανη. Πρώτος Πρύτανης της Παντείου εξελέγη ο Μιχαήλ Στασινόπουλος. Το 1963 η φοίτηση κατέστη τετραετής. Το 1983 η Σχολή κατατμήθηκε σε τρία τμήματα. Το 1989 μετονομάστηκε σε Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και ο αριθμός των τμημάτων του ιδρύματος αυξήθηκε σε οκτώ.

Σήμερα στο Πάντειο λειτουργούν εννέα πανεπιστημιακά τμήματα. Είναι ένα Πανεπιστήμιο μέσης κλίμακας, που τα μέλη της κοινότητας του έχουν την πεποίθηση, ότι πρέπει να συνεχίσει να διακονεί τις κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες. Αριθμεί περί τις 15000 προπτυχιακούς φοιτητές, από τους οποίους οι 8000 είναι ενεργοί, δηλαδή φοιτητές που έχουν συμπληρώσει μέχρι οκτώ εξάμηνα φοίτησης, 250 μέλη Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού και 140 Διοικητικά Στελέχη.

Το Πάντειο Πανεπιστήμιο δεν αποσκοπεί μόνο στην καλλιέργεια και την ανάπτυξη των κοινωνικών και πολιτικών επιστημών στη χώρα μας. Συμμετέχει ενεργά και στον ευρύτερο κοινωνικό μετασχηματισμό της αναγνωρίζοντας έτσι ότι οι διαδικασίες διάδοσης της γνώσης και προαγωγής της επιστήμης δεν μπορούν να αποκόπτονται από την κοινωνία και τα προβλήματά της. Ο ρόλος του Πανεπιστημιακού δασκάλου δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στη μετάδοση ξηρών επιστημονικών γνώσεων, όπως εύστοχα επεσήμανε ο Σάκης Καράγιωργας στην απολογία του στο Έκτακτο Στρατοδικείο Αθηνών τον Απρίλιο του 1970. Οι δημόσιες συζητήσεις, διαλέξεις και ημερίδες, για θέματα γενικότερου πολιτικοκοινωνικού ενδιαφέροντος αποτελούν παράδοση στο Ίδρυμα, το οποίο έχει καταξιωθεί, με μεγάλες προσπάθειες όλων των φορέων της κοινότητάς τους, ως χώρος ελεύθερου διαλόγου. Αναφέρονται οι περί κοινοβουλευτισμού συζητήσεις που έγιναν στις αίθουσες της Σχολής το Μάιο του 1932, στις οποίες μετείχαν Πολιτικοί και Καθηγητές της, όπως οι Γεώργιος Παπανδρέου, Αλέξανδρος Σβώλος, Χρήστος Σγουρίτσας και Παναγιώτης Κανελλόπουλος.

Το Πάντειο είναι ένα Πανεπιστήμιο σταθερά προσανατολισμένο στον κοινωνικό χαρακτήρα της Ανώτατης Δημόσιας Εκπαίδευσης, που συναρτά την επιστήμη και την έρευνα με την πρακτική κοινωνική δραστηριότητα, προσβλέποντας έτσι στη μεγιστοποίηση της κοινωνικής του προσφοράς. Το Πανεπιστήμιο πρέπει να βρίσκεται κοντά στην κοινωνία, να υπηρετεί τις ουσιαστικές λαϊκές ανάγκες, να συμβάλλει στην επίλυση των προβλημάτων της κοινωνίας και να συμμετέχει πρωτοπόρα στους κοινωνικούς αγώνες.

Στην αυγή του 21ου αιώνα, οι πιέσεις για μετατροπή των βασικών διαχρονικών αξιών που συνθέτουν την έννοια και το ρόλο των πανεπιστημίων και της πανεπιστημιακής παι-

δείας, είναι έντονες. Είναι βέβαιο, ότι το Πάντειο Θα ανταποκριθεί με επιτυχία στις προκλήσεις της μεταβατικής αυτής περιόδου όπως και η Ιστορία του επιβάλλει.

Σας ευχαριστώ.

Εξ άλλου, το Πρόγραμμα των εκδηλώσεων είχε ως εξής:

ΔΕΥΤΕΡΑ 2/12/2002

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Ημερίδα με θέμα: «Αξιολόγηση του σχεδίου των Ηνωμένων Εθνών για τη λύση του Κυπριακού». Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα ΙΙ, ώρα 09.30 - 17.30'.

Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης με θέμα: «Η συμβολή του Παντείου Πανεπιστημίου στην ανάπτυξη των διεθνών σπουδών στην Ελλάδα». Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα ΙΙ, Ν. Κτίριο, ώρα 18.00.

ΤΡΙΤΗ 3/12/2002

Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης

Συζήτηση με θέμα: «Σαράντα χρόνια λειτουργίας του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης. Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα ΙΙ, Ν. Κτίριο, ώρα 19.00.

ΤΕΤΑΡΤΗ 4/12/2002

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας

Ανοιχτή συζήτηση με θέμα: «Το παρόν και το μέλλον της Πολιτικής Επιστήμης στην Ελλάδα». Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα ΙΙ, Ν. Κτίριο, ώρα 19.00.

Έναρξη Δήμερων Προβολών

Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα Ι, Ν. Κτίριο, ώρα 20.000. Διοργάνωση: Ομάδα MOVIDA: Μ. Δρανδάκη, Δ. Εμμανουηλίδης, Αφρ. Νικολαΐδου.

Ημέρα 1η

«Πιθανοί Κόσμοι»

Α' ΕΝΟΤΗΤΑ

Ο αδελφός του Τζο, Σκηνοθεσία Μαρινέτα Κρητικού, 2002, 10'.

Προς τη Νίκη, Σκηνοθεσία Θανάσης Νάσκαρης, 2002, 12'.

Cyberpunk ή Cybertrash?

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ

Με θυμάσαι; Σκηνοθεσία Αλέξης Αλεξίου, 2001, 15'.

Κρύο-Ζεστό. Σκηνοθεσία Στέλλα Καβαδάτου, 2002, 14'.

Γ' ΕΝΟΤΗΤΑ

Tugo-tugo. Σκηνοθεσία Γιάννης Βελσεμές, Αλέξης Αλεξίου, Ναπολέον Στρατογιαννάκης, Βαγγέλης Μυλωνάς, 1998, 12'.

Μηδένα προ του τέλους μακάριζε. Σκηνοθεσία Φοιτητές Ε.Μ.Μ.Ε. του Παντείου Πανεπιστημίου, 1995, 22'.

Δ' ΕΝΟΤΗΤΑ (Ταινία Μεγάλου Μήκους)

The Slow Business of Going (ε.τ. Η διαρκής αναχώρηση της Πέτρα Γκόινγκ). Σκηνοθεσία Αθηνά-Ραχήλ Τσαγκάρη, 2000, 101'.

ΠΕΜΠΤΗ 5/12/2002

Εκδήλωση Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα ΙΙ, Ν. Κτίριο, ώρα 12.00.

Ημέρα 2η

Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα ΙΙ, Ν. Κτίριο, ώρα 20.00.

«Shiny, happy people»

Α' ΕΝΟΤΗΤΑ

Το σπίτι της οδού Παγκάλου. Σκηνοθεσία: Απ. Παπαϊωάννου, 2002, 19'.

Κάνε Όρεξη. Σκηνοθεσία Μ. Λάφη, 2001, 15'.

Έλα να σου πω. Σκηνοθεσία Κατ. Φιλώτου, 2000, 26'.

Εσωτερικό σπιτιού με γυναίκα που καθαρίζει μήλα (Λεπτομέρειες). Σκηνοθεσία Έκτ. Λυγίζος, 2002, 13'.

Μετά τις έντεκα. Σκηνοθεσία Παν. Φαφούτης, 2002, 10'.

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ

Το φουστάνι. Σκηνοθεσία Μόν. Βαξεβάνη, 2001, 34'.

Τα μάτια που τρώνε. Σκηνοθεσία Σύλ. Τζουμέρκας, 2000, 25'.

Γ' ΕΝΟΤΗΤΑ (ΤΑΙΝΙΑ ΜΕΓΑΛΟΥ ΜΗΚΟΥΣ)

Sweet Home. Σκηνοθεσία Φίλιπ. Τσίτος, 2000, 90'.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 6/12/2002

Ονομασία Ν. Πτέρυγας σε Πτέρυγα Μιχαήλ Στασινοπούλου.

Ισόγειο Ν. Πτέρυγας, ώρα 11.30.

Εγκαίνια από τον Πρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου

Καθηγητή Ιωάννη Βαβούρα των εκθέσεων:

Ιστορικού - Φωτογραφικού Υλικού Παντείου Πανεπιστημίου.

Βιβλίου.

Ζωγραφικής «Βαδίζοντας μαζί».

Άννα-Μαρία Κουρμούλη - Αποσπορίδου Σουζάνα.

Περιπτέρων των ηλεκτρονικών περιοδικών «Παπάκι» και «Lapsus»

Ώρα 12:00 φουαγιέ. Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα Ι. και ΙΙ. Κτίριο.

Απονομή από τον Πρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου Καθηγητή Ιωάννη Βαβούρα Ειδικού Τιμητικού Μεταλλίου στην Οικογένεια του τ. Προέδρου της Δημοκρατίας Μιχαήλ Στασινοπούλου.

Χαιρετισμοί: από

Τον Πρύτανη του Ιδρύματος Καθηγητή Ιωάννη Βαβούρα, τον Αντιπρόεδρο του Ιδρύματος «Διοικητικού Δικαίου Μ. Στασινοπούλου» και Επίτιμο Σύμβουλο του Σ.τ.Ε. κ. Ιωάννη Τζεβελεκάκη. Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα ΙΙ, Ν. Κτίριο, ώρα 12.30.

Τμήμα Κοινωνιολογίας

«Η συγγραφική και ερευνητική δραστηριότητα του Τμήματος Κοινωνιολογίας τα τελευταία 5 χρόνια». Φουαγιέ Αμφιθέατρου Σάκη Καράγιωργα ΙΙ, Ν. Κτίριο, ώρα 13.00.

ΤΡΙΤΗ 10/12/2002

Κεντρική Πανυγηρική Εκδήλωση: Απονομή από τον Πρύτανη του Ιδρύματος Ειδικού Μεταλλίου στην Α.Ε. τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Κων/νο Στεφανόπουλο.

Χαιρετισμό θα απευθύνουν: Ο Πρύτανης του Ιδρύματος, ο Πρόεδρος του Συλλόγου Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού, ο Πρόεδρος Συλλόγου Διοικητικού Προσωπικού, και Εκπρόσωπος του Συλλόγου Φοιτητών.

Παρουσίαση της ιστορικής διαδρομής του Πανεπιστημίου από τον Καθηγητή κ. Κλεομένη Κουτσούνη.

Την τελετή θα πλαισιώσει η χορωδία της Εμπορικής Τράπεζας και θα μεταδοθεί ζωντανά διαδικτυακά από την ERT on line (<http://www.ert.gr>) και το Ραδιοφωνικό Εργαστήριο του Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου.

Αίθουσα Τελετών, ώρα 20.00. Δεξίωση.

ΤΕΤΑΡΤΗ 11/12/2002

Απονομή ειδικών μεταλλίων στους διατελέσαντες Καθηγητές του Παντείου Πανεπιστημίου και ενθυμίων στο Διδακτικό και Διοικητικό Προσωπικό του Ιδρύματος από τον Πρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου.

Κωνσταντίνος ΓΕ. Αθανασόπουλος

Καθηγητής Τμήμ. Οικ., Περιφ.
Ανάπτ. Παντείου Πανεπιστ.
Κοινων. Πολ. Επ. Αθηνών

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΚΑΙ
ΤΟΠΙΚΗ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ**

Τόμος Α΄
Δ΄ έκδοση

Ο θεσμός της Περιφέρειας
στο Βέλγιο. Ο θεσμός της Περιφέρειας
στην Γαλλία. Ο θεσμός της Περιφέρειας
στην Ελλάδα. Ο θεσμός της Περιφέρειας
στην Ιταλία. Η Επιτροπή Περιφερειών.
Βιβλιογραφία.

Αθήναι, 1999

Κωνσταντίνος ΓΕ. Αθανασόπουλος

Καθηγητής Τμήμ. Οικ., Περιφ.
Ανάπτ. Παντείου Πανεπιστ.
Κοινων. Πολ. Επ. Αθηνών

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΚΑΙ
ΤΟΠΙΚΗ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ**

Τόμος Β΄
Νέα έκδοση
(Ε΄)

Αυστρία, Βέλγιο, Δανία,
Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο,
Ιταλία

Αθήναι, 2000

Βράβευση των διακριθέντων Φοιτητών - Αθλητών για το ακαδ. έτος 2001-02.

Αίθουσα Τελετών: ώρα 11.30.

Έναρξη Λειτουργίας Ραδιοφωνικού Εργαστηρίου του Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου από τον Υπουργό Τύπου κ. Χρήστο Πρωτόπαπα. Νέο Κτίριο, 7ος όροφος, ώρα 13.00

Έκθεση Πεπραγμένων του Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού.

Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα ΙΙ, Ν. Κτίριο, ώρα 13.30.

ΠΕΜΠΤΗ 12/12/2002

Μουσική Εκδήλωση από την Πολιτιστική Πρωτοβουλία Φοιτητών του Παντείου Πανεπιστημίου.

Ιδέες, Τέχνη, Χορός, Κίνηση, Ρυθμός, Αυτοσχεδιασμός, Εικόνα... ..σε μία συνέντευξη μετά μουσικής.

ΚΑΠΟΕΪΡΑ (βραζιλιάνικος πολεμικός χορός και τραγούδι), Dj's, Live, Προβολές. Αίθριο του Πανεπιστημίου, ώρα 18.00.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 13/12/2002

Γενικό Τμήμα Δικαίου

Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης με θέμα: «Η κοινοτικοποίηση του Ελληνικού Δικαίου». Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα ΙΙ, Ν. Κτίριο, ώρα 18.00.

Μουσική βραδιά με την συμμετοχή των συγκροτημάτων WILL-O-THE WISP και GREEN ONIONS.

Αίθριο του Πανεπιστημίου, ώρα 21.30.

Η διεθνής συγκυρία και η παγκοσμιοποίηση: τάσεις, επιπτώσεις, ευκαιρίες και κίνδυνοι

Της Δρος **Βασ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ**

A. Η διεθνής συγκυρία

Εάν επιχειρηθεί η καταγραφή της ταυτότητας από πλευράς οικονομικών ιδιαιτεροτήτων, μεγεθών και τάσεων της σύγχρονης εποχής, το αποτέλεσμα, πέραν των όποιων δήποτε άλλων χαρακτηριστικών του, θα είναι εντελώς διάφορο εκείνου, ακόμη και της προηγούμενης εικοσαετίας¹.

Αυτή η διαφοροποίηση πρέπει να αποδοθεί στο γεγονός, ότι έχουν αλλάξει σε σημαντικό βαθμό, συνεπεία των πολιτικών εξελίξεων, της εισαγωγής νέων τεχνολογιών, της μετακίνησης πληθυσμών, του καταναλωτισμού και άλλων παραγόντων, οι κοινωνικές, πολιτιστικές οικονομικές και πολιτικές αξίες, καθώς και ο «παλαιός» τρόπος

«του οικονομικώς πράττειν» με την «νέα οικονομία της αγοράς» και «την παγκοσμιοποίηση» των οικονομικών, ιδίως, σχέσεων.

Αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών είναι η αλλοίωση² του τοπικού από το περιφερειακό, του περιφερειακού από το εθνικό, του εθνικού από το διεθνές και του διεθνούς από το παγκόσμιο επίπεδο (οικονομικής) δραστηριότητας. Έτσι, ενώ άλλοτε η οικονομική κατάσταση όποιας δήποτε χώρας ήταν υπόθεση εσωτερική, σήμερα η κατάσταση διαμορφώνεται κάτω από ποικίλες «εισαγόμενες» ή «εισβάλλουσες» ξένες επιρροές ή δυνάμεις, οι οποίες δρουν κατά τρόπο ενίοτε καταλυτικό, ευεργετικό ή καταστροφικό και «αναιρούν» την

1. Το κείμενο αποτελεί μικρό μέρος εκτενέστερης εργασίας της κ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ υπό τον τίτλο: *Τοπική Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση. Θεσμικό πλαίσιο. Αναπτυξιακά Προγράμματα. Παγκοσμιοποίηση. Αθήναι, 2002.*

2. Βλ. και Μ. GIOKAS: *Greek achievements: successes and dangers. Review of Decentralization. Local Government and Regional Development. Sc.R. Prof. C. GE. ATHANASSOPOULOS. Athens. 1999, p.4.*

τοπική ταυτότητα και τα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά.

Με τα διαθέσιμα στοιχεία η κατάσταση φαίνεται σε μεγάλο βαθμό μη αναστρέψιμη, ιδίως για τις μικρότερες και ασθενέστερες οικονομίες και χώρες και το ευκταίο είναι η περιστολή των αρνητικών επιπτώσεων, τόσο από την διεύρυνση των ορίων των δράσεων των οικονομικώς ισχυρών, όσο και από την παρέμβαση διεθνών Οργανισμών, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund - IMF -), η Διεθνής Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη (International Bank for Reconstruction and Development - Banque Mondiale -) και ο Οργανισμός Εμπορίου (World Trade Organization).

Β. Η παγκοσμιοποίηση

Όσα έχουν αναφερθεί παραπάνω μπουν κατ' ευθείαν σε ό,τι έχει επικρατήσει να καλύπτεται κάτω από τον όρο «παγκοσμιοποίηση» (globalization), ο οποίος «καλύπτει» μία σύνθετη και πολυδιάστατη διαδικασία και ο οποίος ήταν «άγνωστος» κατά το τέλος της δεκαετίας 1980.

Ο όρος έχει «επιβληθεί» κατά τα τελευταία έτη στην παγκόσμια σκηνή, έχει τύχει «κοινής» υποδοχής, αλλά δεν «οριοθετείται» κατά τρόπο κοινής αποδοχής, η δε παγκόσμια εξάπλωση της χρήσης του είναι δηλωτική των διαστάσεων, τις οποίες καλύπτει.

Σε μία πρώτη, εάν όχι και τελική προσέγγιση, ως παγκοσμιοποίηση ορίζεται η άρση των εμποδίων προς το ελεύθερο εμπόριο μεταξύ χωρών και η στενότερη συνεργασία τους προς την

«προσέγγιση» και την «ενοποίηση» εθνικών οικονομιών³. Σχετικώς επισημαίνεται, ότι τα επίπεδα του παγκοσμίου εμπορίου είναι σήμερα ιδιαίτερος υψηλά.

Υπ' αυτή την έννοια η παγκοσμιοποίηση είναι δυνατόν να αποτελεί «μία δύναμη για το καλύτερο», που μπορεί να αυξήσει το επίπεδο ευημερίας όλου του κόσμου και ιδίως των πτωχών, χωρίς αυτό να σημαίνει, ότι η ακολουθηθείσα μέχρι τώρα μεθοδολογία προς την παγκοσμιοποίηση ήταν η καλύτερη δυνατή και ότι δεν πρέπει να αλλάξουν τεχνικές, μέσα, πολιτικές και στρατηγικές, πράγμα το οποίο επισημαίνεται υπό πολλών ανθρώπων του πνεύματος.

Διότι η παγκοσμιοποίηση των οικονομικών ιδίως δράσεων μέχρι σήμερα δεν «έχει εργασθεί» πάντοτε προς την κατεύθυνση της ευημερίας και των πτωχών λαών ή προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος ή προς την κατεύθυνση της εξυγίανσης και της σταθερότητας της παγκόσμιας οικονομίας.

Δεν είναι τυχαίο, ότι κρίσιμες αποφάσεις για σημαντικά κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτιστικά θέματα σε παγκόσμιο, διεθνές, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, δεν λαμβάνονται πλέον με βάση παραδεδεγμένους κανόνες της επιστήμης και της συνήθους πρακτικής, αλλά με βάση κριτήρια ιδεολογικά ή πολιτικά, πράγμα, που πολλές φορές μεταφράζεται σε εξ υπ' αρχής λανθασμένους χειρισμούς.

3. Βλ. Jos. STIGLITZ: Globalization and its discontents. London, 2002, p. IX.

Η διαπίστωση αυτή δεν αναφέρεται μόνον σε Πολιτικές Ηγεσίες και Κυβερνήσεις, αλλά και σε θεσμοθετημένα όργανα, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη και ο Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου, τα οποία κατά την υλοποίηση των καταστατικών στόχων τους «αποκλίνουν» πολλές φορές για διάφορους λόγους από την προδιαγεγραμμένη αποστολή τους, η οποία «εμπνέεται» από τις θεωρίες του Βρετανού Οικονομολόγου J.M. Keynes. Συνοπτικώς η παρουσίαση των αναφερθέντων οργάνων είναι η ακόλουθη:

International Monetary Fund (I.M.F.): Έτος ίδρυσης: 1944. Έδρα: Washington. Μεταξύ των σκοπών του περιλαμβάνονται η διεθνής νομισματική συνεργασία, η βοήθεια προς χώρες, οι οποίες αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, η διευκόλυνση του παγκοσμίου εμπορίου κ.ά.. Οι πόροι του προέρχονται από συνεισφορές των Μελών Χωρών, από δάνεια, που συνάπτει κ.ά..

International Bank for Reconstruction and Development, (Banque Mondiale): Έτος ίδρυσης: 1944. Έδρα: Washington. Ιδρυτές Χώρες Μέλη U.N. Μεταξύ των σκοπών της περιλαμβάνονται η διοχέτευση κεφαλαίων εκ των πλέον ανεπτυγμένων χωρών προς τις πτωχότερες για την χρηματοδότηση Κυβερνήσεων, Οργανισμών του δημόσιου τομέα ή και ιδιωτικών επιχειρήσεων κ.ά.. Η Τράπεζα έχει ιδρύσει το έτος 1960 έναν θυγατρικό Οργανισμό, τον International Deve-

lopment Associaton (I.D.A.) προς υποβοήθηση της ανάπτυξης υπανάπτυκτων χωρών μέσω δανείων μακράς διάρκειας (έως και 50 έτη) με ελάχιστο (0,75%) ή μηδενικό επιτόκιο.

World Trade Organization: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ). Η ίδρυσή του αποφασίστηκε την 15/12/1993 κατά την υπογραφή της τελικής συμφωνίας του κύκλου της Ουρουγουάης, στις Βρυξέλες. Η τελική συμφωνία υπογράφηκε στο Μαρακές την 15 Απριλίου 1994.

Ένας από τους σκοπούς του Οργανισμού είναι και η επίλυση των διεθνών διαφορών των κρατών - μελών στο εμπόριο και τις υπηρεσίες, από ειδικό όργανο. Προς το παρόν έχει 135 μέλη (αναμένονται 16 ακόμη) και 29 χώρες, μεταξύ των οποίων η Κίνα, η Ρωσία, η Ουκρανία, η Ταϊβάν, το Βιετνάμ κ.ά., που έχουν υποβάλει αίτηση για εισδοχή. Αντικατέστησε την GATT και τους συναφείς με αυτήν οργανισμούς με ευρύτερες όμως αρμοδιότητες.

Σε σχέση με τους οργανισμούς αυτούς επισημαίνεται, ότι πέραν της ακριβούς οριοθέτησης της αποστολής τους και της εν συνεχεία συνεπούς υλοποίησής της πρέπει να τονισθεί και η ανάγκη της ορθής λήψης αποφάσεων με δημοκρατικές διαδικασίες, διαφάνεια και ρεαλιστική αποτίμηση των δεδομένων συνθηκών από τους εν λόγω Οργανισμούς, πράγμα το οποίο είναι μεν «αυτονόητο», αλλά δεν «προκύπτει» σε όλες τις περιπτώσεις για πολλούς λόγους (αντικειμενικής αδυναμίας, έλλειψης ουσιαστικής ενημέρωσης κ.ά.).

Γ. Τάσεις, επιπτώσεις, ευκαιρίες και κίνδυνοι της παγκοσμιοποίησης

Παρά το καινοφανές του πράγματος είναι πολλοί εκείνοι, οι οποίοι πιστεύουν, ότι ο τρόπος με τον οποίο «έχει επιδιωχθεί» και «έχει επιτευχθεί» η παγκοσμιοποίηση (της οικονομίας) - μέσω Συνθηκών για το Εμπόριο, μέσω παρεμβάσεων Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών κ.ά. - δεν είναι ο καλλίτερος δυνατός και ο περισσότερο αποτελεσματικός και ότι πρέπει να σχεδιασθεί μία νέα στρατηγική, λαμβανομένου υπ' όψει του γεγονότος, ότι η παγκοσμιοποίηση δεν είναι κατ' άλλη άποψη, μόνον οικονομική, αλλά είναι και πολιτική και κοινωνική.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός⁴ ότι διάσημοι Οικονομολόγοι, όπως π.χ. ο J. STIGLITZ, διαπιστώνουν, ότι θεσμικά σε παγκόσμια κλίμακα Όργανα, όπως π.χ. το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ενώ έχει ιδρυθεί επάνω σε θέσεις του Οικονομολόγου J.M. Keynes (στην αρχή π.χ. ότι κάποιες οικονομίες πρέπει να έχουν την δυνατότητα επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής), από τις αρχές της δεκαετίας 1980 μέχρι σήμερα έχει μετατραπεί σε «Σταυροφόρο του Νεοφιλελευθερισμού» και χρηματοδοτεί μόνον τις Κυβερνήσεις, οι οποίες αυξάνουν τους φόρους και τα επιτόκια και υιοθετούν μέτρα περικοπής ελλειμμάτων, δηλαδή ασκεί πολιτική εντελώς διαφορετική εκείνης του εμπνευστού του J.M. Keynes.

Πέραν αυτών, το Ταμείο προτείνει δημοσιονομική εξυγίανση εθνικών οικονομιών, δηλαδή μείωση των ελλειμμάτων και του πληθωρισμού, απελευθέρωση των αγορών, κεφαλαίων και αγαθών, αλλά όχι και της εργασίας, και, ακόμη, προτείνει ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων μονοπωλιακού χαρακτήρα, χωρίς όμως να υποδεικνύονται μέτρα, τα οποία θα αποτρέψουν την μετατροπή τους σε ιδιωτικά μονοπώλια εν συνεχεία.

Προς επίρρωση των αιτιάσεων κατά του Ταμείου περιγράφεται το ανεπιτυχές των παρεμβάσεων του π.χ. σε διάφορες χώρες, όπως η Ρωσία (1991), η Ταϊλάνδη (1997), η Ινδονησία (1997) κ.ά., το οποίο, πέραν των τοπικών δυσχερών οικονομικών συνθηκών, αποδίδεται και στον τρόπο λήψης των αποφάσεων από τα αρμόδια Όργανα του Ταμείου.

Αιτιάσεις διαπνεόμενες υπό το αυτό πνεύμα, διατυπώνονται και κατά της Παγκόσμιας Τράπεζας για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη, στην οποία προσάπτεται ιδίως, ότι αποφασίζει διάφορα μέτρα για διάφορες χώρες, με κριτήρια όχι πάντοτε κυρίως οικονομικά, αλλά ιδεολογικά και πολιτικά, πράγμα, που εμπεριέχει μεγάλους κινδύνους για τις χώρες στις οποίες αυτά θα εφαρμοσθούν.

Με δεδομένη την «εσωτερική δυναμική» (επιθυμητή ή μη αδιάφορο) της παγκοσμιοποίησης, το ερώτημα το οποίο τίθεται είναι εάν οι ευκαιρίες και οι κίνδυνοι, τους οποίους τυχόν «εμπεριέχει» η παγκοσμιοποίηση (με την έννοια, που έχει δοθεί προηγουμένως στο όρο), είναι δυνατόν να «ευνοή-

4. Βλ. Jos. STIGLITZ: *O.c.*, p. XII.

Constantin GE. ATHANASSOPOULOS

Professeur Section Econ. et Développement Régional de l' Université des Sciences
Sociales et Politiques PANTEION d' Athènes

LA NOTION «INVESTISSEMENT PRODUCTIF PRIVE» DANS LE
CADRE INSTITUTIONNEL DE LA LEGISLATION GRECQUE
POUR LE DEVELOPPEMENT

Bruxelles, 1994

σουν» ή να «πλήξουν» οικονομίες δομημένες στις αρχές της οικονομίας της αγοράς, όπως εκείνες των Η.Π.Α., της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Χωρών-Μελών της, της Ασίας - Ειρηνικού κ.ά..

Με βάση τα μέχρι τούδε δεδομένα η απάντηση πρέπει να είναι «εξαρτάται», ενώ πρέπει να επισημανθεί με έμφαση, ότι δεν ισχύει το ίδιο για ασθενέστερες οικονομίες ή χώρες, δεδομένου, ότι είναι κοινή πεποίθηση, «ότι η παγκοσμιοποίηση δεν εργάζεται πάντοτε προς την κατεύθυνση ανέλιξης των πτωχών».

Μήπως, όμως πέραν αυτού του ερωτήματος πρέπει να επισημανθεί, ότι το πρόβλημα δεν είναι η «παρούσα πλέον» παγκοσμιοποίηση, αλλά ο τρόπος «διαχείρισής της»;

Και προς αυτό το τελευταίο ερώτημα δεν πρέπει να λησμονείται ο ρόλος τον οποίο καλούνται να διαδραματίσουν όχι μόνον το Διεθνές Νομοματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, αλλά και άλλοι εγκαθιδρυμένοι μηχανισμοί και δομές, όπως οι Η.Π.Α., η Ευρωπαϊκή Ένωση, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης⁵ κ.ά..

Όπως είναι ευνόητο, δεν αναμένονται τα αυτά οφέλη για όλους από την οποιασδήποτε έκτασης παγκοσμιοποίηση των οικονομικών δράσεων, δεδομένου, ότι οι επιδιώξεις των κατ' ιδίαν εμπλεκόμενων διαφέρουν, όπως και η εκτίμηση των τυχόν ευκαιριών, οι δυνατότητες και οι αντοχές τους.

Αυτό όμως δεν πρέπει να αποτρέπει στρατηγικές, πολιτικές, τακτικές και μέτρα, τα οποία θα απέτρεπαν καταστρεπτικές επιπτώσεις επί των ασθενέστερων, θα δημιουργούσαν ευνοϊκότερους όρους συμμετοχής τους στην γενικότερη οικονομική δραστηριότητα σε παγκόσμια κλίμακα και θα παρείχαν την ευχέρεια αξιοποίησης των δημιουργούμενων ευκαιριών, εάν γίνει δεκτό, ότι κάθε κρίση (και η οικονομική), έχει δύο στοιχεία: τον κίνδυνο και την ευκαιρία για νέα επιτεύγματα⁶...

5. Βλ. Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: *Θεσμικό πλαίσιο περιφερειακής ανάπτυξης. Τόμ. Α', Δ' έκδ. Αθήναι, 2000, σ.37. επόμ.*
6. Άλλα θέματα βλ. στο: Αντ. ΓΚΝΤΕΣ: *Ο κόσμος των ραγδαίων αλλαγών. (Μετ.) Αθήναι, 2002.*

Νίκης ΚΑΛΤΣΟΓΙΑ-ΤΟΥΡΝΑΒΙΤΗ: Το Σύνταγμα του 1975/1986/2001. Αντιστοιχίες - συγγένειες - αποκλίσεις από το Σύνταγμα του 1822 μέχρι το Σύνταγμα του 1975/1986. Πρόλογος Α. Μανιτάκης. Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2002, σ. 497.

Η νέα έκδοση της κωδικοποίησης των διατάξεων όλων των ελληνικών Συνταγμάτων, με βάση το νέο αναθεωρημένο Σύνταγμά μας -Σύνταγμα του 1975/1986/2001- της Καθηγήτριας της Συνταγματικής Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Νίκης Καλτσόγια-Τουρναβίτη, μετά την ευρύτατη αναθεώρηση του Συντάγματός μας, εξοπλίζει το μελετητή του Συνταγματικού μας Δικαίου με ένα σημαντικότατο εργαλείο για την ερμηνεία των συνταγματικών διατάξεων.

Όπως γράφει στον Πρόλόγό του (σ.9-11) ο Καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Α. Μανιτάκης «η ισχύουσα ελληνική συνταγματική τάξη δεν είναι νέα, και ας φαίνεται τέτοια. Οι αναθεωρημένες διατάξεις του Συντάγματος του 1975 δεν έρχονται από το πουθενά. Το συνταγματικό μας πολίτευμα έχει μια ιστορία, που μαζί με την προϊστορία του καλύπτει μια περίοδο δύο περίπου αιώνων. Στην περίοδο αυτή συντάχθηκαν βέβαια εξ' υπ' αρχής αρκετά νέα συνταγματικά κείμενα και ανακαινίστηκαν άλλα τόσα. Μέσα όμως από την πολλαπλότητα των συνταγματικών κειμένων και τις επώδυνες πολι-

τειακές ρήξεις, διακρίνει κανείς μια συνέχεια και μια συνέπεια στη φιλελεύθερη και δημοκρατική συνταγματική παράδοση. Η αναζήτηση, επομένως τόσο κατά την ερμηνεία, όσο και κατά τη μελέτη μιας συγκεκριμένης συνταγματικής διατάξης, της ρύθμισης που ίσχυε πριν, δεν αποτελεί, απλώς, χρέος ιστορικό ή δείγμα σεβασμού στη συνταγματική παράδοση της χώρας, συνιστά κατά τη γνώμη μου κανονιστική επιταγή για την ανεύρεση του πραγματικού νοήματος της διάταξης και την κατανόηση της ερμηνευτικής της σημασίας. Θεωρώ από αυτήν την άποψη πολύτιμο το εγχείρημα της συναδέλφου Νίκης Καλτσόγια, η οποία με τρόπο συστηματικό και περιεκτικό κατέγραψε σε νοηματική, και όχι απλά αριθμητική, αντιστοιχία με κάθε διάταξη του ισχύοντος συντάγματος τις σχετικές διατάξεις των προγενέστερων ελληνικών συνταγμάτων. Η εργασία της δεν μας προτρέπει μόνο να κατανοήσουμε και να ερμηνεύσουμε ιστορικά τη σύγχρονη συνταγματική πραγματικότητα. Μας εξοικειώνει με τη συνταγματική μας παράδοση, διότι φέρνει μπροστά μας και μας επιτρέπει να έχουμε διαρκώς προ οφθαλμών αυτό που προηγήθηκε και εξηγεί το συνταγματικό σήμερα.».

Το βιβλίο χωρίζεται, εκτός της Εισαγωγής σε δύο μέρη: Το πρώτο μέρος, φέρει τον ίδιο γενικό τίτλο του βιβλίου και το δεύτερο τιτλοφορείται Παράρτημα.

Στην Εισαγωγή (σ. 21-34) δίνεται μια αρκετά εκτενής αναφορά της ιστορικότητας του ισχύοντος Συντάγματος. Νομικό θεμέλιο της Γ' Ελληνικής Δημοκρατίας στην οποία εισήλθε η χώρα μετά την κατάρρευση της δικτατορίας της 27^{ης} Απριλίου 1967, αποτέλεσε το Σύνταγμα του 1975, το οποίο σηματοδοτεί αναμφισβήτητα, όπως τονίστηκε και κατά τις συζητήσεις στην Ζ' Αναθεωρητική Βουλή, της 9^{ης} Απριλίου 2000, την απαρχή της νέας περιόδου συνταγματικής σταθερότητας και του σεβασμού των αρχών της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η αναθεώρηση αυτή, η οποία έγινε με πλήρη σεβασμό των συνταγματικά προβλεπόμενων από το Σύνταγμα σχετικών διαδικασιών και μέσα σε κλίμα συναίνεσης, εμπλούτισε τις διατάξεις του Συντάγματος με σημαντικές νέες ρυθμίσεις, ιδίως στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων, ώστε αυτές να ανταποκρίνονται στα νέα δεδομένα, τα οποία έχουν δημιουργήσει οι μεγάλες αλλαγές οι οποίες έχουν επέλθει, σε παγκόσμια κλίμακα, κυρίως από την πληροφορική και τη βιοϊατρική, οι οποίες αποτελούν νέες μορφές κινδύνων για τις ελευθερίες των ατόμων και τους δημοκρατικούς θεσμούς. Ρητά επίσης κατοχυρώνεται στο νέο Σύνταγμα η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου. Σημαντικές αλλαγές επέρχονται και στον τομέα της δικαιοσύνης, αλλά και στη λειτουργία της Βουλής.

Στην Εισαγωγή δίνονται με συνοπτικό τρόπο τα βασικότερα ιστορικά, πολιτικά και συνταγματικά προβλήματα, καθώς επίσης και τα βασικότερα χαρακτηριστικά όλων των προηγούμενων ελληνικών συνταγμάτων, αρχίζοντας από το πρώτο ελληνικό Σύνταγμα του 1822. Ακολουθούν τα επαναστατικά Συντάγματα -τα Συντάγματα της Α' Ελληνικής Δημοκρατίας- του 1823, 1827, 1832. Μετά την περίοδο της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα θεμελιώνεται ο κοινοβουλευτικός βίος του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους, με το πρώτο Σύνταγμα του 1844, με το οποίο θεσμοθετείται το πολίτευμα της συνταγματικής μοναρχίας. Μετά την έξωση του Όθωνα το Σύνταγμα του 1864 θεσμοθετεί το πολίτευμα της βασιλευόμενης δημοκρατίας. Το Σύνταγμα του 1864 είναι το μακροβιότερο ελληνικό Σύνταγμα, αφού διατηρήθηκε μέχρι το 1911, αλλά στην ουσία αποτελεί το νομικό θεμέλιο εκτός του Συντάγματος του 1911 και όλων των Συνταγμάτων μας μετά την απελευθέρωση το 1944, αφού και τυπικά, όλα τα μετέπειτα Συντάγματά μας μέχρι σήμερα, περιλαμβανομένων και αυτών του δικτατορικού καθεστώτος, αποτελούν «αναθεωρήσεις» του. Εξαίρεση αποτελούν τα Συντάγματα της Β' ελληνικής δημοκρατίας, 1922-1935, του 1925 και 1927, τα οποία ψηφίστηκαν μετά την επανάσταση του 1922.

Παρά τη συνοπτικότητά της, η εξιστόρηση των κυρίων χαρακτηριστικών κάθε Συντάγματος, αναδεικνύει την πίστη του ελληνικού λαού στις δημοκρατικές αξίες, τις οποίες επιδιώκει να διασφαλίσει στο πλαίσιο ενός Συντάγματος, το οποίο ασφαλώς προσδιορίζεται από τις κρατούσες πολιτικές και γενικότερα ιστορικές και κοι-

νωνικές, στην ευρύτερη έννοια τους, συνθήκες, τις οποίες εκφράζει μέσα από τη δομή των εξουσιών και τη φιλοσοφία και ιδεολογία του. Αντίφαση στην όλη αυτή πορεία αποτελεί η περίοδος 1967-1974, κατά την οποία το στρατιωτικό καθεστώς, το οποίο επιβλήθηκε στη χώρα, προσπαθεί να νομιμοποιήσει την αυταρχική του διακυβέρνηση οικειοποιούμενο το Σύνταγμα ως σύμβολο δημοκρατικής νομιμότητας. Τα Συντάγματα αυτά αναμφισβήτητα, όπως αναφέρεται, ανήκουν στην κατηγορία των «εικονικών Συνταγμάτων» τα οποία υπάρχουν για να διασφαλίζουν την εξουσία των κρατούντων.

Τα ιστορικά στοιχεία των Συνταγμάτων μας, βοηθούν το μελετητή των επί μέρους διατάξεων να δει με άμεσο τρόπο την πορεία συγκρότησης του νεότερου ελληνικού κράτους, μέσα στο πλαίσιο κάθε ιστορικής περιόδου, η οποία αφήνει τη σφραγίδα της και με τα πολιτιστικά της χαρακτηριστικά, όπως αυτά κυρίως εμφανίζονται με τη γλώσσα, ιδιαίτερα τις ιδιομορφίες της στα επαναστατικά Συντάγματα. Δυστυχώς, όπως αναφέρει και η ίδια, ο πλούτος της γλώσσας χάνει με την αδυναμία, στην παρούσα έκδοση χρησιμοποίησης του πολυτονικού συστήματος, κάτι που θα είναι δυνατόν να γίνει σε προσεχή. Με εξαίρεση τα Συντάγματα του 1925 και 1972, τα Συντάγματα του 1968 και 1973, και το Σύνταγμα του 1975 και τις αναθεωρήσεις του, των οποίων οι διατάξεις εφόσον δεν αλλάζουν αναφέρονται μόνον οι αριθμοί των άρθρων και παραγράφων, στα άλλα Συντάγματα η παράθεση γίνεται αυτούσια, αφενός γιατί η διαδικασία τη θέσπισής τους δεν έγινε με συνταγματικά προβλεπόμενες διαδικασίες και αφετέρου για να κατα-

δειχθεί, όπως αναφέρεται, η επανάληψη των ίδιων διατάξεων, έστω και αν παρεμβάλλεται μεγάλο χρονικό διάστημα. Εξ άλλου, η σταθερότητα ορισμένων διατάξεων δεν είναι χωρίς νομική και πολιτική σημασία.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου (σ. 37-440) κωδικοποιούνται με βάση τις διατάξεις των άρθρων του Συντάγματος του 1975/1986/2001, οι διατάξεις των προηγούμενων Συνταγμάτων μας, αρχίζοντας από το αμέσως προηγούμενο, ώστε να καταδειχθεί ανάγλυφα η ιστορική εξέλιξη των διατάξεων. Κριτήριο της κωδικοποίησης είναι η σχέση των διατάξεων των παλαιότερων Συνταγμάτων προς τις διατάξεις των άρθρων του ισχύοντος. Όπως αναφέρεται και στον Πρόλογο του Καθηγητή Αντ. Μανιτάκη, αναζητείται σε κάθε ιστορική στιγμή, με ευρύ πνεύμα, το συγκεκριμένο νόημα μιας διάταξης και αξιολογείται η σχέση της προς την ισχύουσα ρύθμιση. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ως παράδειγμα τη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 2 του ισχύοντος Συντάγματος στο οποίο αναφέρεται, ότι: «Η Ελλάδα, ... επιδιώκει την εμπέδωση της ειρήνης, της δικαιοσύνης, καθώς και την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των κρατών», στην οποία αντιπαρατίθεται η διάταξη του άρθρου 101 του «Ηγεμονικού Συντάγματος» του 1832 η οποία μεταξύ των άλλων ορίζει, ότι «Η Κυβέρνησις χωρίς την συγκατάθεσιν του Νομοθετικού... ούτε να κηρύξει πόλεμον άλλον εμμή αμυντήριον...» και διατάξεις του ΚΘ΄ Ψηφίσματος της Εθνικής Συνέλευσης του 1822 (;) όπου ορίζεται, ότι «Το Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος υπό το όνομα ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ... αφιερώνεται εις την εύνοιαν των λαών...». Χαρα-

κτηριστικές επίσης του πνεύματος αυτού είναι και οι διατάξεις των επαναστατικών επίσης Συνταγμάτων που αντιπαρατίθενται στις ισχύουσες διατάξεις του άρθρου 102 για την τοπική αυτοδιοίκηση. Φυσικά, εκεί που προβάλλεται αδιάφευστα ο χαρακτήρας του Συντάγματος ως αυταρχικού και ανελεύθερου, παρά τις εξαγγελίες των προοιμιών τους είναι στα Συντάγματα του 1967, συγκεκριμένες διατάξεις των οποίων συνιστούν ακραίες αποκλίσεις από τις έννοιες της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.

Ιδιαίτερα θα πρέπει να αναφέρουμε τις παρατηρήσεις που υπάρχουν σε πολλές διατάξεις που αντιπαρατίθενται, αλλά και σε διατάξεις του ίδιου του ισχύοντος Συντάγματος, οι οποίες καθοδηγούν το μελετητή να ανατρέξει και σε άλλες ή τονίζουν, ότι οι συγκεκριμένες διατάξεις παλαιότερων Συνταγμάτων απαντώνται και σε άλλα άρθρα του Συντάγματος, κάτι που ήταν αναγκαίο, δεδομένου, ότι όσο προχωρούμε προς τα πρώτα ελληνικά Συντάγματα, οι διατάξεις τους είναι πολύ περισσότερο περιορισμένες και οι χρησιμοποιούμενες έννοιες πιο περιεκτικές.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου, το Παράρτημα, (σ. 443-497) παρουσιάζει αναλυτικά τη δομή όλων των προηγούμενων Συνταγμάτων ξεχωριστά. Αναφέρονται οι τίτλοι των κεφαλαίων τους και οι αριθμοί των άρθρων που περιλαμβάνουν, χωρίς την αναφορά των διατάξεων. Αναφορά γίνεται μόνον όπου οι διατάξεις αυτές δεν ήταν δυνατόν να αντιπαρατεθούν οι διατάξεις του ισχύοντος ή αναφέρονταν με εξαιρετικά λεπτομερείς ρυθμίσεις σε συγκεκριμένα θέματα, όπως για παράδειγμα στο θε-

σμό της μοναρχίας, της γερουσίας και της διαδικασίας πολιτογράφησης. Δίπλα σε κάθε άρθρο των Συνταγμάτων αυτών αναγράφεται ο αριθμός του άρθρου του Συντάγματος του 1975/1986/2001 στο οποίο αντιστοιχεί, ώστε να δίνεται η δυνατότητα να μελετηθεί και η αντιστοιχία κάθε προγενέστερου Συντάγματος προς το ισχύον.

Η έκδοση αυτή της κωδικοποίησης των συνταγματικών μας διατάξεων, στην οποία είναι εμφανής η προσπάθεια να δοθεί η δυνατότητα στο μελετητή να προσεγγίσει το Σύνταγμα ως ενότητα, με παραπομπές, που δίνουν επίσης τη δυνατότητα προβληματισμού σε συγκεκριμένα θέματα, αποτελεί, όπως αξιολογήθηκε από ειδικούς «ένα πολύτιμο εργαλείο», το οποίο θα είναι εντελώς απαραίτητο μέχρι την επόμενη τουλάχιστον αναθεώρηση του Συντάγματος. Ο Καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου Γεώργιος Κασιμάτης τη χαρακτήρισε ως «...σπουδαία προσφορά ενός μεγάλου μόχθου», ενώ ο τ. Υπουργός, βουλευτής Ι. Βαρβιτσιώτης, ότι «...πρόκειται για μια πλήρη κωδικοποίηση όλων των Ελληνικών συνταγμάτων και για μια αναλυτικότερη συγκριτική τους μελέτη, που θα συμβάλει στην ορθότερη κατανόηση της σύγχρονης συνταγματικής πραγματικότητας». Οι απόψεις αυτές εκφράζουν απόλυτα και τις θέσεις του υπογράφοντος. Πρόκειται για μια εργασία, η οποία αποτελεί πολύτιμο βοήθημα για όλους τους πολίτες και όχι μόνο τους νομικούς ή τους πολιτικούς επιστήμονες.

**Καθηγητής
Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ**

Δημοτική Διοίκηση στην Ελλάδα

Της κ. **Λυδ. ΣΑΠΟΥΝΑΚΗ-ΔΡΑΚΑΚΗ**

Επικ. Καθηγ. Π.Π.Κ.Π.Ε.

Συνέχεια εκ προηγούμενου τεύχους

Η ελληνική δημοτική φορολογία στηρίχθηκε κυρίως σε ένα φόρο καταναλώσεως, τον φόρο ωνίων και εμπορευμάτων, απλό μεν και αποδοτικό, αλλά ταυτόχρονα αναχρονιστικό (αφού εφαρμοζόταν στην Γαλλία ήδη από την εποχή του φεουδαλισμού). Ο φόρος των ωνίων συνέχισε να ισχύει στην Ελλάδα μέχρι το 1948, παρά τις αντιρρήσεις και την διγνώμια, που προκαλούσε η χρησιμότητα της εφαρμογής του, τόσο κατά την περίοδο του Τρικούπη, όσο και κατά την περίοδο του Βενιζέλου. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα το 1862, σε σύνολο 352 Δήμων οι 120 περιελάμβαναν στον προϋπολογισμό τους δημοτικούς δασμούς, το 1879 στους 365 Δήμους της χώρας οι 155,¹⁹ και το 1946-47 λίγα έτη πριν από την κατάργηση του δημοτικού δασμού, το προϊόν της φορολογίας από τα διαπύλια τέλη, στους περισσότερους Δήμους αποτελούσε το μεγαλύτερο ποσοστό στο σύνολο των τακτικών τους εσόδων.²⁰

Το είδος, «η ταυτότητα» των δημοτικών δαπανών στην Ελλάδα καθορίστηκε με τον νόμο του 1833 περί Δήμων. Στην αρμοδιότητα των Δήμων, ανήκε η εκτέλεση όλων των υποχρεώσεων, οι οποίες πηγάζαν από τον κοινωνικό τους ρόλο ή από άλλους, σύμφωνα με τον νόμο ειδικούς λόγους.²¹

Τα έξοδα των Δήμων διακρίνονταν σε υποχρεωτικά και προαιρετικά, τα πρώτα είχε το δικαίωμα να τα επιβάλλει ή συμπληρώσει ο Νομάρχης. Έτσι, και ο Δήμος Πειραιώς, έκανε δαπάνες, που από την φύση τους χαρακτηρίζονταν ως δημοτικές, δηλαδή δαπάνες για την δημοτική διοίκηση, έργα κ.ά.²², και παράλληλα κάλυπτε κοινωνικές ανάγκες της τοπικής κοινωνίας για την εκπαίδευση, αγαθοεργίες κ.λ.²³

19. Βλ. άρθρο ανώνυμο «Δημοτικοί Δασμοί», *Οικονομική Επιθεώρηση*, 32, (Οκτώβρ. 1875), 360-366. (Αθήνα) καθώς και «Γενικός πίναξ των κατά το 1879 Προϋπολογισθέντων Εσόδων των Δήμων του Κράτους εξεχθείς εκ των πινάκων των Νομαρχιών», που εκδόθηκε στο παράρτημα ΦΕΚ το 1881.

20. Βλ. Μ. Δένδιας: *ό.π.*, σ. 11-12.

21. Το άρθρο 18 του νόμου περί Δήμων του 1833 ανέφερε το ποιές ήταν οι δημοτικές δαπάνες, χωρίς η αναφορά να είναι περιοριστική παρά μόνο δηλωτική.

22. Βλ. R. Delorme και C. Andre: *L'Etat et l'Economie. Un essai d'explication de l'evolution des depenses publiques en France (1870-1980)*. Paris, 1983, p.87.

23. Μ. Δένδιας: *ό.π.*, σ. 15.

Κωνσταντίνος ΓΕ.
ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητής Τμ. Οικ. και
Περιφ. Ανάπτ. Π.Π.Κ.Π.Ε.

**ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ
ΚΙΝΗΤΡΑ
ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Αθήναι, 1993

Κωνσταντίνος ΓΕ.
ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητής Τμ. Οικ., Περιφ. Ανάπτ.
Παντείου Πανεπιστημίου
Κ.Π.Ε. Αθηνών

**Η ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ
ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ
ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ
ΜΕΣΑ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ
ΝΟΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΠΡΟΒΟΛΗ**

Θ' έκδοση
Αθήναι, 2001

Έτσι, με τον νόμο, που προαναφέρθηκε, καθώς και τις οδηγίες²⁴, που δίνονταν στους φορείς της δημοτικής εξουσίας για την άσκηση των καθηκόντων τους, οι αρμοδιότητες των δημοτικών Αρχών και οι δαπάνες, τις οποίες αυτές συνεπάγονταν, είτε είχαν χαρακτήρα αναδιανεμητικό του τοπικού εισοδήματος είτε συντέιναν στην αναδιανομή των συντελεστών παραγωγής, με την προσφορά δημοτικών δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών, που από τη φύση τους δεν παράγονταν στην αγορά.

Αυτός, ο οποίος πρώτος ασχολήθηκε με το θέμα της κεντρικής ή όχι κατευθύνσεως των δημοτικών δαπανών, ήταν ο J.S. Mill. Ακολούθησαν ο Goschen, το 1901 η Royal Commission, η Kempe Committee και αργότερα άλλοι κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες.²⁵

Μέσα από την ιστορική εξέλιξη των δημοτικών δαπανών του Δήμου Πειραιώς, θα μπορούσαμε ίσως να διακρίνουμε, κατά πόσο οι ανωτέρω αρχές επηρέασαν την Ελληνική πραγματικότητα, έμμεσα, όταν το Ελληνικό κράτος υιοθετούσε θεσμούς, οι οποίοι υπήρχαν σε άλλα κράτη και άμεσα, όταν πρωτοπορούσε κατοχυρώνοντας νομοθετικά θεσμούς, όπως την δωρεάν δημοτική εκπαίδευση στους άπορους, οι οποίοι δεν ί-

24. Βλ. Β. Δεζουρδέν: *Οδηγίες προς τους Δημάρχους, Παρέδρους και Δημοτικούς Συμβούλους μεταφρασθείσα εκ του Γαλλικού και προσαρμοσθείσα όσον ένεστι έως την νομοθεσίαν μας. Μετ. Γ. Καλογνώμων, Αθήνα, 1841.*

25. Βλ. C. Foster, R. Jackman και M. Perlman: *Local government finance in a unitary state. Λονδίνο, 1980, σ.3.*

σχυσαν ούτε σε προηγμένα ευρωπαϊκά κράτη. Οι αρμοδιότητες των Δήμων ήταν ως τόσο ρευστές, δαπάνες κατ' έξοχην δημοτικές περνούσαν στη διακαιοδοσία του κράτους ή κρατικών υπηρεσιών, με αποτέλεσμα η επιτήρηση από το κράτος να καταλήγει τελικά σε κηδεμονία, με όλες τις επιπτώσεις, τις οποίες η τελευταία συνεπάγονταν στις σχέσεις Κράτους - Δήμων.²⁶

Ως αντιπροσωπευτικό παράδειγμα συγκέντρωσης της διοίκησης,²⁷ θα μπορούσε να αναφερθεί η δημοτική εκπαίδευση, η οποία μέχρι το 1888 ήταν κατά κανόνα «δημοσυντήρηση» και μόνο όταν ο Δήμος ήταν άπορος την επιχορηγούσε η Κυβέρνηση.²⁸

Από το 1888 και μετά, με την σύσταση του ειδικού ταμείου δημοτικής εκπαίδευσης, η στοιχειώδης εκπαίδευση έπαψε να ανήκει στη δικαιοδοσία των Δήμων, οι οποίοι ως τόσο ήταν υποχρεωμένοι να καταβάλουν και εισφορά στο ταμείο.²⁹

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Δήμου Πειραιώς, που μέχρι το 1849 τα αστυνομικά δικαιώματα (πρόστιμα κ.ά.) αποτελούσαν σημαντική πηγή χρηματοδότησης του δημοτικού προϋπολογισμού και μετά το 1849 έπαψαν να εισπράττονται από την Δημοτική Αστυνομία, αφού τότε αυτή συγχωνεύθηκε με την Δημοτική Αστυνομία της Αθήνας.

Ανάλογο παράδειγμα είναι και το παράδειγμα της Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Όσο οι αρμοδιότητες των Δήμων περιορίζονται τόσο οι σχέσεις Κράτους - Δήμων έρχονται σε ρήξη. Τελικά επικρατούσε η άποψη της ανώτερης διοικητικής αρχής. Το 1850 για παράδειγμα μετά από πίεση του Δημοτικού Συμβουλίου του Πειραιά, ορίστηκε με νόμο να επιστρέφονται στον Δήμο τα αστυνομικά δικαιώματα που πλεόναζαν μετά την κάλυψη των αστυνομικών εξόδων, με αποτέλεσμα το κονδύλι των μονίμων δικαιωμάτων του Δήμου να είναι αυξημένο. Μετά το 1860 το δημόσιο έπαψε να πληρώνει τα πλεονάσματα και ο νόμος έπεσε σε αδράνεια.

Τα ιστορικά αρχεία μεγάλων Δήμων επιβεβαιώνουν, ότι τον 19ο αιώνα στην Ελλάδα, οι Δήμοι δεν χρηματοδοτούσαν με τον προϋπολογισμό τους μόνο δαπάνες, που από την φύση τους ήταν δημοτικές ή που η εκτέλεσή τους από τον Δήμο θα ικανοποιούσε περισσότερο τις προτιμήσεις των δημοτών. Οι Δήμοι ασκούσαν και λειτουργίες του κράτους.

Ως τόσο δημοτική δημοσιονομική πολιτική μπόρεσε να ασκηθεί μόνο σε μεγάλους εύπορους Δήμους. Στους Δήμους δηλαδή εκείνους, που η αυξημένη τους πληθυσμιακή πυκνότητα, η μεγάλη συσσώρευση κεφαλαίου και η προοδευτική νοοτροπία των κατοίκων τους τους εξομοίωνε με τα αστικά κέντρα των χωρών από τις οποίες είχαν εισαχθεί οι νέοι θεσμοί στην Ελλάδα. Ως τόσο οι αρχικές επιλογές, όσον αφορά στην άσκηση φορολογικής πολιτικής, στην διαχείριση του χώρου και στην οργάνωση των παροχών, μόνο σε μεγάλους Δήμους μπόρεσαν να εφαρμοσθούν.

26. Βλ. *L. Sarpoukaki: o.p., 105.*

27. Βλ. *Διαμαρτυρίες σχετικά με την πολιτική δαπανών του Τρικοῦπτι στην Εφ. Σφαίρα 2479, 13-1-1889 (Πειραιάς).*

28. Βλ. *σχετικό νόμο της ανιθασιλείας «Περί δημοτικών σχολείων», 6/18 Φεβρουαρίου 1834.*

29. Βλ. *Ν. ΑΧΜΑ/1888 Περί συστάσεως ταμείου της δημοτικής εκπαιδεύσεως, 11-6-1888.*

Στρατηγικό Σύστημα Διοίκησης της Απόδοσης: η εφαρμογή του Μοντέλου «Μ.Α.Τ.» (Management - Assessment - Training) στην Δημόσια Διοίκηση

Της κ. **Τατιάνας ΣΩΤΗΡΑΚΟΥ**
Ph. D. University of London
Συμβ. Σπ. και Έρευν. Ε.Κ.Δ.Δ.

Εισαγωγή

Ο ρυθμός των αλλαγών, που συντελούνται στο διεθνές περιβάλλον είναι εκρηκτικός. Οι δημόσιοι Οργανισμοί ως ζωντανά κύτταρα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, οφείλουν να αναζητούν συνεχώς τα μέσα για την επιβίωση και την ποιοτική μετεξέλιξή τους.

Κατά την διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών οι Δημόσιες Διοικήσεις των ανεπτυγμένων χωρών έχουν δρομολογήσει προγράμματα διοικητικών μεταρρυθμίσεων με κύριο στόχο την ποιότητα των διοικητικών «προϊόντων», που προσφέρουν στους πολίτες - «πελάτες».

Οι σύγχρονες Δημόσιες Διοικήσεις εγκαταλείπουν την εποχή της εσωστρέφειας, της τυπολατρίας, του νομικισμού και του παραδοσιακού τρόπου οργάνωσης των λειτουργιών τους και προχωρούν στην δημιουργία μίας ανοικτής Διοίκησης ικανής να προσαρμόζεται τάχιιστα στη νέα οικονομική, κοινωνική και πολιτική παγκόσμια πραγματικότητα.

Η απαίτηση για αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και ποιότητα στην παραγωγή του δημόσιου έργου υποχρεώνει τις Δημόσιες Διοικήσεις να αναπτύξουν επιχειρηματικό χαρακτήρα (business like) και να δρουν με επιχειρησιακή λογική (entrepreneurial). Εκφράσεις, όπως διοικώντας το κράτος ως επιχείρηση (running government like a business), πιο καλά -πιο γρήγορα-πιο δυναμικά (better-faster-stronger), επενδύοντας λιγότερα, κερδίζοντας περισσότερα (do more with less), ανήκουν στο καθημερινό λεξιλόγιο των Δημοσίων Διοικήσεων των ανεπτυγμένων χωρών, σηματοδώντας την νέα τάση των διοικητικών αλλαγών γνωστή ως REGO (Reinventing Government) - επαναπροσδιορίζοντας το κράτος - ή - Modernising Government - εκσυγχρονίζοντας το κράτος.

Όμως, ο διοικητικός εκσυγχρονισμός -ως μετάβαση από μία μη σύγχρονη γραφειοκρατική διοίκηση σε μία σύγχρονη επιχειρηματική διοίκηση, προϋποθέτει την ύπαρξη ενός συνόλου πολυεπίπεδων και συστηματικά συνδεδεμένων μεταβολών στο σώμα του διοικητι-

I.1. Έννοιες και φιλοσοφία του στρατηγικού μοντέλου «MAT»

Σύμφωνα με το προτεινόμενο στρατηγικό μοντέλο «MAT» οι κύριες μεταβλητές, που χαρακτηρίζουν και τον τίτλο του είναι: Στρατηγική Διοίκηση (Strategic Management), Στρατηγική Αξιολόγηση (Strategic Assessment), Στρατηγική Επιμόρφωση (Strategic Training).

Η έμφαση που δίδεται στην έννοια της «στρατηγικής» και η εμφάνισή της ως πρώτο συστατικό προ του ακρωνυμίου MAT αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο του μοντέλου υποστηρίζοντας, ότι η επιτυχής μετάβαση σε εκσυγχρονισμένες μορφές διοίκησης εξαρτάται από το είδος των μέτρων, που θα επιλεγούν και κυρίως από το αν τα μέτρα αυτά εντάσσονται στο πλαίσιο μίας συνολικής θεώρησης για την διοικητική μεταρρύθμιση. Στρατηγική, εν ολίγοις, σημαίνει, ότι τα μέτρα αφορούν στο σύνολο του διοικητικού συστήματος, καθέτως και οριζοντίως, έχουν συνοχή και συμπληρωματικότητα, περιλαμβάνονται σε ενιαίο σχέδιο και ακολουθούν συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, απαντώντας στα ερωτήματα «τί», «πότε», και «πώς».

Εν συντομία το στρατηγικό μοντέλο «MAT» υποστηρίζει ότι:

Η εφαρμογή της Στρατηγικής Διοίκησης (strategic management) ως μετεξέλιξη του αρχικού όρου (management) μέσω των σταδίων: σχεδιασμού (στάδιο 1), υλοποίησης (στάδιο 2), ελέγχου αποτελεσμάτων, ανάδρασης (στάδιο 3), νέου σχεδιασμού (στάδιο 4).

Η εκ παραλλήλου Στρατηγική Αξιολόγηση (strategic assessment) ενός εκάστου των τεσσάρων σταδίων της Στρατηγικής Διοίκησης, μέσω της θέσπισης δεικτών απόδοσης.

Η υλοποίηση Στρατηγικών Προγραμμάτων Επιμόρφωσης (strategic training), που βασίζονται σε επιμορφωτικές ανάγκες άμεσα συνδεδεμένες με την εφαρμογή κάθε σταδίου της Στρατηγικής Διοίκησης.

Αναμένεται να συμβάλλουν στην βελτίωση της οργανωσιακής απόδοσης και την παραγωγή υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και χαμηλού κόστους. Η οργανωσιακή απόδοση και η ποιότητα υπηρεσιών αποτελούν, σύμφωνα με την φιλοσοφία του μοντέλου «MAT», τους δείκτες μέτρησης του διοικητικού εκσυγχρονισμού και προσδιορίζουν το επίπεδο διοικητικής ωριμότητας του δημοσίου οργανισμού.

I.2. Στόχοι του στρατηγικού μοντέλου «MAT»

Το προτεινόμενο στρατηγικό μοντέλο «MAT» επιχειρεί να συμβάλει στην επίλυση των ανωτέρω περιγραφεισών διοικητικών αδυναμιών στοχεύοντας στη παροχή υπηρεσιών υψηλής ποιότητας σε σύντομο χρόνο και με το μικρότερο δυνατό κόστος. Η επίτευξη του στόχου αυτού προϋποθέτει την δημιουργική αξιοποίηση και συνεχή βελτίωση των γνώσεων και των επαγγελματιών δεξιοτήτων του στελεχικού δυναμικού της δημόσιας διοίκησης. Επομένως, η προσπάθεια ποιοτικής αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί βασική επιδίωξη του μοντέλου «MAT».

Συγκεκριμένα, η εφαρμογή του μοντέλου «MAT» κατά τρόπο συνεχή και συστηματικό:

Α. Καθιερώνει μία Διοίκηση που δρα και αξιολογείται με βάση το αποτέλεσμα, μέσω της ανάπτυξης συστήματος μέτρησης και αξιολόγησης του παρεχόμενου έργου, θεσπίζοντας συγκεκριμένους και μετρήσιμους στόχους σε κάθε επίπεδο (π.χ. γενική διεύθυνση / διεύθυνση / τμήμα / ρόλο / άτομο) του δημόσιου φορέα. (σχήμα 1).

Β. Καθιερώνει ένα σύστημα στρατηγικής ανάπτυξης των ικανοτήτων του ανθρωπίνου δυναμικού μέσω:

I. Συστηματικής διάγνωσης των επιμορφωτικών αναγκών, που απορρέουν από τους στρατηγικούς στόχους και το επιχειρησιακό σχέδιο του δημόσιου φορέα, λαμβανομένων υπόψη και των ατομικών αναγκών των στελεχών, που εργάζονται σε αυτόν.

II. Εκπόνησης σχεδίων ανάπτυξης ανθρωπίνων πόρων.

III. Υλοποίησης στρατηγικής επιμόρφωσης.

IV. Αξιολόγησης των αποτελεσμάτων της επιμόρφωσης με θέσπιση δεικτών, προκειμένου να αποτυπωθεί η κατάσταση πριν και μετά την επιμορφωτική δράση.

II. Μεθοδολογία του στρατηγικού μοντέλου «MAT»

Η βασική υπόθεση που στηρίζει την όλη φιλοσοφία του στρατηγικού μοντέλου «MAT» είναι, ότι ο διοικητικός εκσυγχρονισμός, ως η εξηρητημένη μεταβλητή του μοντέλου (με δείκτη μέτρησης την οργανωσιακή απόδοση), επιτυγχάνεται μέσω του επηρεασμού τριών ανεξάρτητων αλλά συμπληρωματικών μεταξύ τους μεταβλητών, την Στρατηγική Διοίκηση, την Στρατηγική Αξιολόγηση και την Στρατηγική Επιμόρφωση.

II.1 Στρατηγική Διοίκηση

Το μοντέλο υποστηρίζει, ότι η οργανωσιακή απόδοση επηρεάζεται από την ικανότητα του στρατηγικού σχεδιασμού (στάδιο 1), από την ικανότητα διαχείρισης των εισροών και διαδικασιών στη φάση της υλοποίησης των έργων προκειμένου οι στρατηγικοί στόχοι να μετατραπούν σε αποτελέσματα (στάδιο 2), από την ικανότητα ελέγχου των τελικών αποτελεσμάτων και την ικανότητα διάγνωσης των αναγκών βελτίωσης που προκύπτουν από τον εν λόγω έλεγχο (στάδιο 3) και, τέλος, από την ικανότητα ανάδρασης των αναγκαίων βελτιωτικών παρεμβάσεων με υλοποίηση άμεσων αλλαγών, όπου αυτό είναι δυνατόν, καθώς και μετατροπή των υπολοίπων αλλαγών σε νέους στόχους και ενσωμάτωσή τους στο νέο επιχειρησιακό σχέδιο του φορέα (στάδιο 4). Και τα τέσσερα στάδια δεν είναι τίποτε άλλο παρά η ανάλυση της μεταβλητής της Στρατηγικής Διοίκησης, που αποτελεί την πρώτη κύρια συνιστώσα του μοντέλου «MAT».

II. 2 Στρατηγική Αξιολόγηση

Σύμφωνα με το μοντέλο «MAT» για να καταστεί δυνατή η αξιολόγηση των εκροών κάθε σταδίου απαιτείται η θέσπιση κριτηρίων ή δεικτών απόδοσης για κάθε ένα από τα ανωτέρω περιγραφέντα τέσσερα στάδια.

Το μοντέλο υιοθετεί την σύγχρονη αντίληψη περί αξιολόγησης σύμφωνα με την οποία η αξιολόγηση είναι μία συνεχής διαδικασία, που βαίνει παράλληλα με τον κύκλο

των δραστηριοτήτων ενός οργανισμού. Δηλαδή, η αξιολόγηση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του στρατηγικού σχεδιασμού, της υλοποίησης και του ελέγχου (σχήμα 1) και όχι απλώς μία εκτίμηση των τελικών αποτελεσμάτων του έργου του οργανισμού. Ο σύγχρονος όρος, που διεθνώς χρησιμοποιείται για την αποτύπωση της εν λόγω διαδικασίας είναι «στρατηγική αξιολόγηση» αντί του παραδοσιακού όρου «αξιολόγηση» (Tavernier, 1991).

Π.3 Στρατηγική Επιμόρφωση

Η τρίτη συνιστώσα του στρατηγικού μοντέλου «MAT» που θεωρείται συμπληρωματική των άλλων δύο και συντελεί στην βελτίωση της απόδοσης ενός οργανισμού είναι η Επιμόρφωση ή άλλως η Στρατηγική Επιμόρφωση, όπως είναι ο σύγχρονος όρος για την συνεχή επιμόρφωση και ανάπτυξη του ανθρωπίνου δυναμικού ενός οργανισμού (Pedler and Boutall, 1992).

Στρατηγική Επιμόρφωση σημαίνει:

Σχεδιασμός και διεξαγωγή επιμορφωτικών προγραμμάτων, που να υποστηρίζουν την υλοποίηση των στρατηγικών κατευθύνσεων ενός φορέα, κατόπιν συστηματικής διαγνώσεως των επιμορφωτικών αναγκών σε επίπεδο ατόμου και οργάνωσης.

Έλεγχος της αποτελεσματικότητας της επιμόρφωσης, μετά το πέρας των προγραμμάτων, μέσω της μέτρησης της ατομικής συμβολής στην υλοποίηση των στρατηγικών στόχων του οργανισμού που απασχολείται ο/η επιμορφωθείς/είσα.

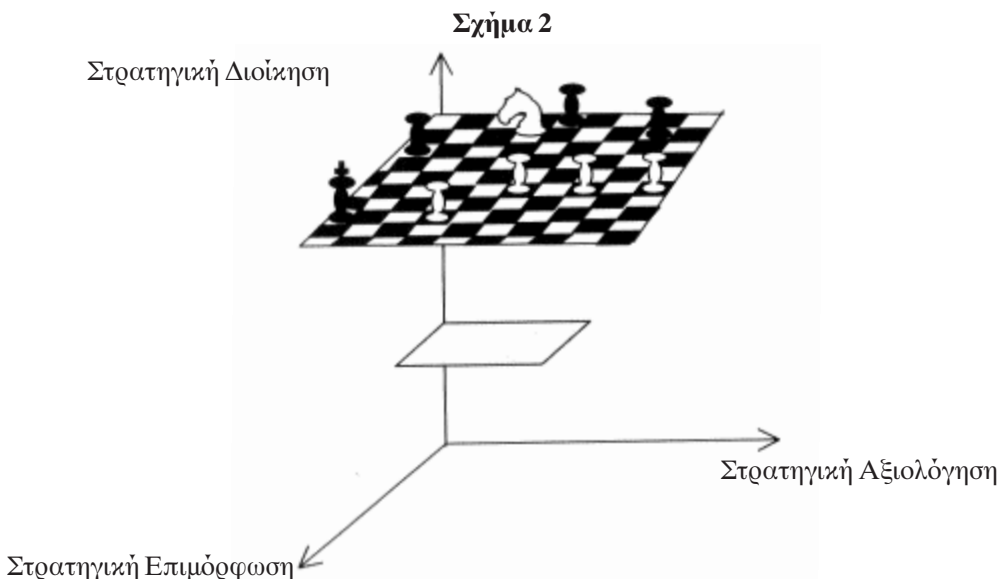
III. Πλεονεκτήματα του στρατηγικού μοντέλου «MAT»

Ως γνωστόν, παραδοσιακά η απόδοση ενός οργανισμού (ιδιωτικού ή δημόσιου) ελέγχεται κατά το πέρας της παραγωγικής διαδικασίας μετρώντας αποκλειστικά και μόνο τις εκροές και τα αποτελέσματα του συστήματος π.χ. ex-post οικονομικές επιδόσεις.

Όμως το προτεινόμενο στρατηγικό μοντέλο «MAT» θεωρεί την απόδοση ενός οργανισμού ως μία πολυσχιδή και σφαιρική έννοια, που εξαρτάται από τρεις αλληλοσυνδεδεμένες και αλληλοσυμπληρούμενες παραμέτρους, ήτοι την Διοίκηση, την Αξιολόγηση, την Επιμόρφωση. Έτσι, η βελτίωση της απόδοσης του δημόσιου οργανισμού είναι το αποτέλεσμα μιας συνεχούς και συστηματικά δομημένης διαδικασίας τεσσάρων σταδίων, όπως αυτά αποδίδονται γραφικά στο σχήμα 1.

Συνεπώς, το μοντέλο «MAT» δύναται να θεωρηθεί ως ένα τριδιάστατο μοντέλο που αν εφαρμοστεί κατάλληλα αποτελεί το εργαλείο, μέσω του οποίου ο οργανισμός δύναται να βελτιώσει άμεσα την απόδοσή του και να μετασχηματισθεί σε ένα ευέλικτο οργανισμό, που επιτυγχάνει να προσαρμόζεται αποτελεσματικά στις απαιτήσεις και προκλήσεις του πολυδιάστατου εξωτερικού και εσωτερικού περιβάλλοντος δράσης του.

Άρα αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα στις τρεις διαστάσεις του μοντέλου είναι η κίνηση MAT στην σκακιέρα του εκσυγχρονισμού (Σχήμα 2), που μεταλλάσσει τον δημόσιο οργανισμό σε έναν σύγχρονο και ευέλικτο οργανισμό που «σπέπτεται» και «δρά» στρατηγικά.

Επίλογος

Μετά την οικονομική σύγκλιση με τις χώρες της Ευρώπης η ανάγκη διοικητικής σύγκλισης καθίσταται η μεγάλη πρόκληση για την ελληνική δημόσια διοίκηση του 21ου αιώνα.

Συγκεκριμένα η Ελλάδα οφείλει να ευθυγραμμίσει τις πολιτικές των διοικητικών μεταρρυθμίσεών της με εκείνες των εταίρων της ευρωπαϊκών χωρών. Η Σύνοδος Κορυφής της Λισαβώνας (23-24/5/2000) και της Φέϊρα (19-20/6/2000) διαμόρφωσαν την ευρωπαϊκή πολιτική για την Δημόσια Διοίκηση, τονίζοντας, ότι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ως προϋπόθεση τον εκσυγχρονισμό των δημοσίων διοικήσεων των Κρατών-Μελών.

Ο διοικητικός εκσυγχρονισμός απαιτεί την υιοθέτηση της συστηματικής προσέγγισης στο σύστημα διοίκησης, οργάνωσης και λειτουργίας των δημοσίων φορέων, θεωρώντας αυτούς ως «ανοιχτά συστήματα» με σκοπό την συνεχή αλλαγή και βελτίωσή τους. Όμως, ια-νή και αναγκαία συνθήκη επίτευξης του σκοπού αυτού αποτελεί η ικανότητα του δημοσίου οργανισμού να «αυτο-διοικείται», να «αυτο-αξιολογείται», να «αυτο-μανθάνει». Το προτεινόμενο στρατηγικό μοντέλο «MAT» έρχεται να συμβάλλει στη επίτευξη του σκοπού αυτού.

Συγκεκριμένα, το μοντέλο «MAT» αποτελεί ένα δυναμικό εργαλείο στα χέρια της ηγεσίας του κάθε δημόσιου οργανισμού, που αν χρησιμοποιηθεί συστηματικά και μεθοδικά θα συντελέσει στον μετασχηματισμό του, από ένα γραφειοκρατικό και δυσκίνητο οργανισμό, σε έναν οργανισμό, που γνωρίζει να «σκέπτεται» και να «δρά» «στρατηγικά», έναν «οργανισμό που μαθαίνει» και ευέλικτα προσαρμόζεται στις απαιτήσεις και προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας της γνώσης και της πληροφορίας.

Βιβλιογραφία

- Αθανασόπουλος, Κ. (1992): Ο θεσμός του επιμορφωτή. Αθήνα.
- Ansoff I. and E. McDonnell (1990): *Implanting Strategic Management*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Argyris Chris (1991): *Teaching Smart People How to Learn*. Harvard Business Review, May - June 1991.

Auer A., Demake Ch., Polet R. (1996): Civil Service in the Europe of Fifteen. E.I.P.A., Maastricht.

Bell, D. and Kerr, L. (1987): Measuring training results: a key to managerial commitment: Training and Development Journal, vol. 1, January.

Bierbusse, P. and Siesfeld, T. (1998): Measures that Matter: Journal of Strategic Performance Measurement, 1, 2.

Burgoyne, J.C. and Signh, R. (1977): Evaluation of training and education. Journal of European Industrial Training, vol. 1, no.1.

De Cenzo D., Robbins St. (1999): Human Resource Management. John Willey and Sons. Inc. N. York.

Dixon R., (1991): Management Theory and Practice - Made Simple Books. John Willey, N. York.

Domb E. (1993): Total quality management in W. Bean (ed.), Strategic Planning that Makes Things Happen, Amherst, MA: HRD Press.

Eccles, R.G. (1991): The Performance Measurement Manifesto. Harvard Business Review, January-February.

European Foundation for Quality Management (1996): Sell-Assessment. Brussels, Belgium, EFQM.

Garvin David A. (1993): Building a Learning organization. Harvard Business Review, July - August 1993.

Gore A, (1993): Creating a Government that Works Better and Costs Less. New York, Penguin Group.

Hamblin, A.C. (1974): Evaluation and control of training. McGrawHill, London.

Ittner, C.D. and Larker, D.F. (1998): Are Nonfinancial Measures Leading Indicators of Financial Performance? An Analysis of Customer Satisfaction. Journal of Accounting Research, 36, Supplement, 1-35.

Kaplan, R.S. and Norton D.P. (2000): The Strategy Focused Organization- How Balanced Scorecard Companies Thrive in the New Business Environment. Harvard Business School Press, Boston, Mass.

Kaplan, R.S. and Norton, D.P. (1996): Using the Balanced Scorecard as a Strategic Management System: Harvard Business Review, January-February, 75-85.

Pedler M. and Boutall I. (1992): Action Learning for Change: A resource Book for Managers and other professionals: Bristol, UK.

Sashkin M., and K. Kizer (1993): Putting Total Quality to Work, San Francisco. CA: Berrerrtt-Koehler.

Senge, P. (1992): The fifth Discipline. Century Business, London, UK.

Tavernier, K. (1991): Strategic evaluation in university management. Higher Education Mngement, vol.3, no3.

Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης (1990): Έκθεση για την μεταρρύθμιση και τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης. Εθνικό Τυπογραφείο, Απρίλιος, Αθήνα.

Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης (1992): Έκθεση Επιτροπής Δεκαετηρής: Ελληνική Διοίκηση 2000. Εθνικό Τυπογραφείο, Δεκέμβριος, Αθήνα.

Εμπειρική ανάλυση των κοινωνικο-οικονομικών χαρακτηριστικών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Του Δρος Ιωάννη Δ. ΜΠΟΥΡΗ
Επ. Καθηγ. Τ.Ε.Ι. Αθηνών

και Δρος Γεωργίου Π. ΜΑΛΙΝΔΡΕΤΟΥ
Επιστημ. Συνεργ. Τ.Ε.Ι. Αθηνών

Περίληψη

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζονται τα κύρια αποτελέσματα μίας δειγματοληπτικής έρευνας, με σκοπό την εκτίμηση του βαθμού σύνδεσης των σπουδών στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση με την αγορά εργασίας. Στην έρευνα αυτή διερευνάται μέσα από είκοσι δύο μεταβλητές η κοινωνικο-οικονομική προέλευση μίας κοινωνικής «κοορτής» (cohort), που εστιάζεται στους πρωτοετείς φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά το ακαδημαϊκό έτος 2002-2003.

Μέσα από την κοινωνικο-οικονομική καταγωγή της υπό εξέταση «κοορτής», προσδιορίζονται οι ιδιαιτερότητες της επιλεκτικής λειτουργίας του εκπαιδευτικού μηχανισμού, που ομαδοποιούνται σε τρεις άξονες. Ο πρώτος αναφέρεται στον τρόπο πρόσβασης της νεολαίας στην ανώτατη παιδεία, ο δεύτερος αφορά στον προσανατολισμό των πανεπιστημιακών σπουδών και ο τρίτος επικεντρώνεται στον τρόπο χρηματοδότησής τους.

Στην έρευνα, πιο συγκεκριμένα, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στο να επισημανθούν και να τεκμηριωθούν οι παράγοντες, που προκαλούν στρεβλώσεις στη σύζευξη της εκπαιδευτικής και επαγγελματικής πυραμίδας. Προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος αναγωγής ενός πολυδιάστατου θέματος σε επίπεδη ανάγνωση ορισμένων διακριτών σχέσεων, προτείνονται μέτρα και τίθενται ερωτήματα-νύξεις για να διερευνηθούν συστηματικά και διεπιστημονικά, ορισμένα οργανικά παθογόνα θέματα της εκπαιδευτικής και κοινωνικής δυναμικής.

1. Εισαγωγή

Το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρουσιάζει από τις απαρχές του - και σε κάποιο βαθμό εξ αιτίας τους - μερικά σταθερά δομικά χαρακτηριστικά: 1. Συγκεντρωτισμό. 2. Δομή και κατευθύνσεις με έμφαση στην γενική ακαδημαϊκή εκπαίδευση. 3. Έλλειψη μηχανισμού σύνδεσης με την αγορά εργασίας (Σ.Ε.Β.6/2001,4 επ.). 4. Έλλειψη εκπαιδευτικών μέσων (υποδομής, υλικών, ανθρωπίνου δυναμικού, μεθόδων και διαδικασιών), που αντανάκλατα στην ποιότητα της εκπαίδευσης και διαμορφώνει δεσμευτικές συνθήκες για εκπαιδευτικό στρατηγικό προγραμματισμό

(Ι.Ν.Ε./Γ.Σ.Ε.Ε., 8/2002, 15 επ.). 5. Συχνές «εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις» εκσυγχρονισμού. Οι «μεταρρυθμίσεις» αυτές έχουν εκληφθεί, ότι απετέλεσαν και αποτελούν το σύγχρονο «σισύφειο σύνδρομο» του εκπαιδευτικού μας συστήματος (Καζαμιάς Μ.Α., 1995, 40 επ.). Ο διορθωτικός χαρακτήρας του «ρεφορμιστικού» εκπαιδευτικού εκσυγχρονισμού εξακολουθεί να υλοποιείται σε βάρος μίας εγκάρσιας, ολοκληρωμένης «δομικής» εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.

Τα παραπάνω δομικά χαρακτηριστικά, που συνθέτουν την ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα αποτελούν ενδογενείς και εξωγενείς ερμηνευτικές μεταβλητές της ελληνικής εκπαιδευτικής ταυτότητας, που διαμορφώνεται από την μεγέθυνση τριών μορφωμάτων: 1. Τη συσώρευση. 2. Την έκταση και ένταση. 3. Τη μεγάλη χρονική διάρκεια των αδυναμιών και προβλημάτων του εκπαιδευτικού συστήματος.

Καταλήγοντας, η αυτοσκοπική «εκπαιδευσιολατρεία», φαινόμενο της μεταπολεμικής περιόδου, προσεγγίζεται στο πλαίσιο τεσσάρων διαστάσεων: στο ρόλο του ελληνικού κράτους (πολιτική διάσταση), στην φύση του ελληνικού κοινωνικού-οικονομικού σχηματισμού (κοινωνική διαστρωμάτωση και οικονομικές τάξεις), στην εκπαιδευτική «κουλτούρα» και, τέλος, στο «σισύφειο» σύνδρομο των «ρεφορμιστικών» εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.

2. Μεθοδολογία και σχεδιασμός της έρευνας

1. Σκοπός: Καταγραφή, ανάλυση και αξιολόγηση της κοινωνικο-οικονομικής προέλευσης των νεοεισερχομένων φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση κατά το ακαδημαϊκό έτος 2001-2002.

2. Δείγμα: Το υπό έρευνα δείγμα αναφέρεται στους επιτυχόντες υποψηφίους φοιτητές στις σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Αττικής. Κατά το διάστημα της εγγραφής στη σχολή εισαγωγής διανεμήθηκαν 400 ερωτηματολόγια, που τελικά έγιναν αποδεκτά ως στατιστικώς επεξεργάσιμα για περαιτέρω ανάλυση τα 278. Ο βαθμός ανταπόκρισης ανήλθε σε 70%.

3. Ερωτηματολόγιο: Εξετάσθηκαν 22 μεταβλητές.

4. Περίοδος έρευνας: Χειμερινό εξάμηνο 2002, κατά την διάρκεια εγγραφών των πρωτοετών φοιτητών σε πανεπιστημιακές σχολές του Νομού Αττικής.

5. Παρατηρήσεις: Προσεγγίστηκαν οι γενικότερες τάσεις, που επικρατούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ιχνηλατώντας την κοινωνικο-οικονομική «προέλευση» (καταγωγή) μίας «κοορτής» (cohort): Νεοεισαχθέντες φοιτητές σε ΑΕΙ-ΤΕΙ το ακαδημαϊκό έτος 2001-2002 σε πανεπιστημιακές σχολές του Νομού Αττικής.

3. Γενικό «προφίλ» του Εκπαιδευτικού Συστήματος

Η ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα, ως μοχλός ανάπτυξης νέων τρόπων σκέψης και συμπεριφοράς, παρουσιάζει μία σειρά από ιδιαιτερότητες, που προσδίδουν στην Ελληνική εκπαίδευση ιδιότυπα χαρακτηριστικά.

Οι ιδιαιτερότητες αυτές αφορούν στην εξέλιξη των ποσοστών συμμετοχής της νεολαίας στην ανώτατη παιδεία, στον προσανατολισμό των πανεπιστημιακών σπουδών σε πέντε επιστημονικά πεδία και στην κοινωνική προέλευση του φοιτητικού σώματος.

Μέσα από στατιστικά στοιχεία σε αντιπαράθεση με τα στοιχεία (data) του ερωτηματολογίου μας, εστίασαμε την έρευνα σε τρεις βασικούς άξονες:

3.1. Μετάβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση

Ο πρώτος άξονας εστιάζεται στην πρόσβαση της νεολαίας στην ανώτατη παιδεία.

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 1, ο αριθμός των φοιτητών εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλός σε σχέση με το σύνολο των Ελλήνων, που βρίσκονται σε ηλικία φοίτησης.

Πίνακας 1
ΕΞΕΛΙΞΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ 1955-2000

ΕΤΟΣ	ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
1955/56	19.864
1965/66	58.000
1975/76	117.246
1985/86	178.545
1999/00	195.351

ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΑΣΗΣ: ΓΡΑΜΜΙΚΗ ΠΑΛΙΝΔΡΟΜΗΣΗ. ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΕΡΙΟΔΩΝ: 5
ΕΞΙΣΩΣΗ ΠΑΛΙΝΔΡΟΜΗΣΗΣ:

ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ = $-27654.5 + 47151.9 * (\text{ΕΤΟΣ}) + u$	
ΜΕΣΟ ΕΤΗΣΙΟ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΣΩΜΑ ΑΠΟ 1955-2000	113.801
ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ	111.790
ΜΕΣΗ ΑΠΟΛΥΤΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ	8.561
ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟ 2003	302.409
ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ	97,55%
ΤΥΠΙΚΟ ΣΦΑΛΜΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ	13.649
ΤΥΠΙΚΟ ΣΦΑΛΜΑ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΥ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ	4.316
<i>ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε., ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ</i>	

Αν συνυπολογισθούν οι «λιμνάζοντες» ή λεγόμενοι «επαγγελματίες» φοιτητές, που για το 1999-2002 ανέρχονται σε 130.999 (Πίνακας 2) και οι Έλληνες φοιτητές του εξωτερικού, που αποτελούν κατά μέσο όρο ένα επί πλέον 25% (Μ.Ο. = 20% ± 5%) του εγγεγραμμένου ελληνικού φοιτητικού σώματος, οι τάσεις γίνονται εντονότερες. Ως «λιμνάζοντες» θεωρούνται οι «στάσιμοι» φοιτητές, που έχουν εξαντλήσει τα κανονικά έτη σπουδών και δεν έχουν λάβει πτυχίο.

Πίνακας 2
«ΛΙΜΝΑΖΟΝΤΕΣ» ή «ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ» ΤΟ 1999/2000

ΑΕΙ	94.895 (82% του συνόλου των φοιτητών ΑΕΙ)
ΑΕΙ	36.104 (47% του συνόλου των φοιτητών ΤΕΙ)

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε., ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Από τα παραπάνω προκύπτει, ότι βρισκόμαστε μπροστά σε ένα φαινόμενο ιδιαίτερα υψηλής πρόσβασης στην ανώτατη παιδεία, γεγονός το οποίο, αν ληφθεί υπόψη το σχετικό χαμηλό επίπεδο της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία (Δουκάκης Ντάντης-Λάζαρος, 1988, 172 επ.).

Αναλύοντας περαιτέρω το εκπαιδευτικό σύστημα (Πίνακας 3) διακρίνουμε δύο τύπους δομής:

1 Κάθετος: δομημένος σε πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση.

2. Οριζόντιος: δομημένος σε τομείς, κατευθύνσεις και εξειδικεύσεις ομαδοποιημένες σε επισημονικά πεδία.

Η κάθετη ιεραρχημένη δομή εκπαίδευσης, σε συνδυασμό με την διαστρωμάτωση των θέσεων εργασίας σε ανώτερες ή κατώτερες, με τυπικό κριτήριο το επίπεδο εκπαίδευσης, δημιούργησε στην

μεταπολεμική Ελλάδα επιλεκτικές λειτουργίες του εκπαιδευτικού μηχανισμού έτσι, ώστε οι γόνοι κατώτερης κοινωνικής προέλευσης να μην έχουν προσπέλαση σε όλη την κλίμακα των εκπαιδευτικών βαθμίδων.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 1, η εξέλιξη (αύξηση) του φοιτητικού σώματος ανέρχεται σε μέση ετήσια βάση στους 47.152 φοιτητές, προερχόμενους από όλα τα κοινωνικά στρώματα, ώστε να αμβλύνεται η κοινωνική επιλεκτικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος.

Η οριζόντια όμως διαίρεση σε σχολές γενικού ακαδημαϊκού προσανατολισμού (ανθρωπιστικές, νομικές, κοινωνικές επιστήμες) και σε σχολές εφαρμοσμένης τεχνολογίας (μηχανικοί, ειδικότητες σε νέες τεχνολογίες πληροφορικής) δημιούργησε διαταραχές στο κοινωνικό ισοζύγιο ειδικοτήτων, με αποτέλεσμα να έχει δημιουργηθεί μία κατάσταση ανισορροπίας, με πλεόνασμα ειδικοτήτων σε ορισμένους τομείς και σημαντική έλλειψη σε ειδικότητες αιχμής.

Το χάσμα μεταξύ προσφοράς και ζήτησης ειδικοτήτων μεγεθύνεται από:

Πρώτον, την έλλειψη προγράμματος προσανατολισμού και καθοδήγησης των νέων σε ηλικία φοίτησης.

Δεύτερον την έλλειψη οριζόντιος εκπαιδευτικής κινητικότητας και διατμηματικών προγραμμάτων σπουδών ακαδημαϊκής και τεχνολογικής κατεύθυνσης.

Πίνακας 3 ΚΑΘΕΤΗ ΚΑΙ ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΔΟΜΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΤΡΙΤΟΒ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		
ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ: 1. ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ- ΝΟΜΚΕΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ 2. ΘΕΤΙΚΕΣ 3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ 4. ΥΓΕΙΑΣ 5. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	A. Ενιαίο Λύκειο (κατευθύνσεις): ➤ Θεωρητική ➤ Θετική ➤ Τεχνολογική	B. Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση (τομείς): ➤ Μηχανολ. - Ηλεκτρον Ηλεκτρολόγοι ➤ Κλωστούφαντουργίας ➤ Αργυροχρυσοχοΐας ➤ Κατασκευών ➤ Οικονομίας-Διοίκησης ➤ Ναυτιλιακός ➤ Πληροφορικής ➤ Υγείας και Πρόνοιας ➤ Γεωπονίας-Τροφίμων	ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ: ➤ Ι.Ε.Κ. ➤ Σ.Ε.Κ. ➤ Κ.Ε.Κ.
ΓΥΜΝΑΣΙΟ			
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ			
ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ-ΔΗΜΟΤΙΚΟ			

ΠΗΓΗ: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός, 2001

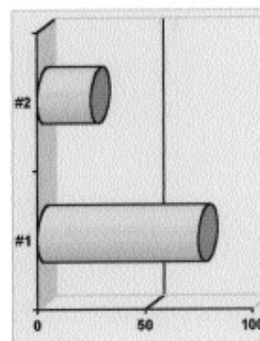
Αναλύοντας την μεταβλητή V16: Λόγοι Επιλογής της Σχολής Φοίτησης, του ερωτηματολογίου, ανιχνεύονται τα κίνητρα (λόγοι) επιλογής της σχολής φοίτησης από το φοιτητικό σώμα.

Από τον Πίνακα 4 (απεικόνιση γραφική στο σχήμα 1) τεκμαίρεται, ότι το 75% θεωρεί την εκπαίδευση ως μέσο για ένα καλύτερο επάγγελμα και μόνο το 25% την θεωρεί ως χρήσιμη για απόκτηση μόρφωσης.

Πίνακας 4

ΑΞΟΝΑΣ #1: Εξωγενείς μεταβλητές (εστιάζονται στην αγορά εργασίας) > Περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης > Οικογενειακή παράδοση > Σταδιοδρομία > Σύστημα εισαγωγικών εξετάσεων > Κοινωνικό-επαγγελματικό κύρος	⇒	75%
ΑΞΟΝΑΣ #2: Ενδογενείς μεταβλητές (επικεντρώνονται στις «κλίσεις» του φοιτητή) > Επιθυμία Ανάπτυξη της προσωπικότητας, «στάση», ενδιαφέροντα	⇒	25%

Σχήμα 1

#1: Λόγοι προσανατολισμένοι στην αγορά εργασίας.

#2: Λόγοι προσανατολισμένοι στις «κλίσεις», «ενδιαφέροντα» του φοιτητή.

Πηγή: Λόγοι Επιλογής της Σχολής Φοίτησης, Μεταβλητή V16, Ερωτηματολόγιο, Παράρτημα.

3.2. «Κατευθυντήριες» τάσεις των Πανεπιστημιακών σπουδών

Ο δεύτερος άξονας επικεντρώνεται στον προσανατολισμό των Πανεπιστημιακών σπουδών. Με βάση τον Πίνακα 5, βρισκόμαστε μπροστά σε μία κατάσταση εντελώς ιδιότυπη. Στην δεκαετία 1955-1965 υπήρξε μία υπερ-αντιπροσώπευση των νομικών επιστημών και μειωμένος σχετικά προσανατολισμός των ελλήνων φοιτητών προς τις τεχνολογικές και εφαρμοσμένες επιστήμες. Στην δεκαετία 1985-1995, η τάση αυτή αμβλύνθηκε.

Πίνακας 5

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΕ ΣΧΟΛΕΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σχέση:	ΕΤΗ	1955/1965	1985/1995
(Αριθμός Εισακτέων σε Σχολές στο Επιστημονικό Πεδίο I: Ανθρωπιστικές, Νομικές, Κοινωνικές Επιστήμες)		M.O.=5 προς 1	M.O.=2,5 προς 1
Προς		±	±
(Αριθμός Εισακτέων σε Σχολές στο Επιστημονικό Πεδίο IV: Τεχνολογικές Επιστήμες)		S.D.=1,2	S.D.=0,5
(Αριθμός Προτιμήσεων Σχολών στο Επιστημονικό Πεδίο I: Ανθρωπιστικές, Νομικές, Κοινωνικές Επιστήμες)		M.O.=4 προς 1	M.O.=2,5 προς 1
Προς		±	±
(Αριθμός Προτιμήσεων σε Σχολές στο Επιστημονικό Πεδίο IV: Τεχνολογικές Επιστήμες)		S.D.=1,0	S.D.=0,25

(Όπου M.O. = μέσος όρος ως παράμετρος τάσης, και S.D. = τυπική απόκλιση)

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε., ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

Από τα στοιχεία του Πίνακα 5, σε συνδυασμό με πρόσθετες πληροφορίες, προκύπτουν τα εξής βασικά συμπεράσματα:

Πρώτον, υπάρχει μία τάση βαθμιαίας στροφής του ενδιαφέροντος των φοιτητών στις τεχνολογικές επιστήμες. Σύμφωνα μάλιστα με νεότερα στοιχεία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, το 2001 ανατράπηκαν πλήρως οι προτεραιότητες, με πρώτο το πεδίο V(37,5%) και δεύτερο το πεδίο IV (24,3%).

Δεύτερον, παρόμοιες τάσεις υπάρχουν και όσον αφορά στην απορρόφηση από την αγορά εργασίας, σύμφωνα με συνολικά στοιχεία και έρευνα αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις οικονομικές επιστήμες (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2000).

Τρίτον, η ιδιότυπη διαστρωμάτωση στη σύνθεση του φοιτητικού σώματος παρέμεινε επί μακρόν αμετάβλητη στη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου (Πεσμαζόγλου Στ., 1987, 240 επ.) και παρουσίασε ύφεση με τάσεις εξισορρόπησης στην δεκαετία του 1980 και ανατροπής στα τέλη της δεκαετίας του 1990.

Τέταρτον, η παραμένουσα εμμονή σε παραδοσιακές ειδικότητες, λόγω έλλειψης καθοδήγησης (guidance) και πληροφόρησης επαγγελματικού προσανατολισμού και ιστορικές καταβολές και κοινωνικές αντιλήψεις, οδηγεί σε σοβαρότερα προβλήματα ανεργίας στις ειδικότητες αυτές, όπως προκύπτει από ενδελεχή εξέταση του Πίνακα 6.

Πίνακας 6 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ			ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	
	ΘΕΣΕΙΣ	ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ	Β.Π.(*)	ΖΗΤΗΣΗ	ΠΡΟΣΦΟΡΑ
.....
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ	1.167	35.784	31	50	585 (12 ΠΡΟΣ 1)
ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛ.	1.204	48.615	39	40	568 (14 ΠΡΟΣ 1)
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ	759	65.436	86	51	795 (17 ΠΡΟΣ 1)
ΦΙΛ/ΦΙΑΣ, ΨΥΧ/ΓΙΑΣ	595	23.582	40	37	458 (12,5 ΠΡΟΣ 1)

*Όπου: Β.Π. = ο βαθμός προσέλκυσης της σχολής, που προκύπτει από τον αριθμό υποψηφίων, οι οποίοι δήλωσαν την Σχολή σε συνδυασμό με τον αριθμό εισακτέων (θέσεις) για την ίδια Σχολή.

Πηγή: Τα στοιχεία της αγοράς εργασίας, προέρχονται από τον απολογισμό του προγράμματος απόκτησης εργασιακής εμπειρίας STAGE 2000-01, που πραγματοποίησε ο ΟΑΕΔ και το Υπουργείο Εργασίας.

Από περαιτέρω εξέταση του Πίνακα 6 προκύπτει, ότι η δυσκαμψία των προτιμήσεων σε παραδοσιακές ειδικότητες είναι αντιφατική σε σχέση με τις εξελίξεις και τάσεις στην αγορά εργασίας: όπου διαμορφώνονται αφ' ενός νέες κατηγορίες ειδικευμένων εργαζομένων με υψηλή ειδίκευση και ευνοϊκές συνθήκες αμοιβής και εργασίας, συγχρόνως όμως μεγάλες κατηγορίες εργαζομένων με συνθήκες ανασφάλειας και χαμηλών αποδοχών.

Το χάσμα μεταξύ ζήτησης της αγοράς εργασίας και προσφοράς είναι ιδιαίτερα αισθητό στους τομείς των νέων τεχνολογιών και της διοίκησης.

Στο σημείο αυτό χρήσιμη είναι η ανίχνευση της κοινωνικής καταγωγής του φοιτητικού σώματος. Ως κοινωνική καταγωγή ορίζουμε την κύρια απασχόληση και τις γραμματικές γνώσεις των γονέων του φοιτητικού σώματος.

Οι Πίνακες 7 και 8 αποτυπώνουν τον βαθμό επιλεκτικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος των διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων με κριτήριο την απασχόληση των γονέων του φοιτητικού σώματος (Πίνακας 7) και τις γραμματικές γνώσεις των γονέων του φοιτητικού σώματος (Πίνακας 8).

Εξετάζοντας τον Πίνακα 7, προκύπτει, ότι το ποσοστό πρόσβασης των φοιτητών σε ΑΕΙ, ΤΕΙ διαχέεται σε όλες τις κοινωνικές τάξεις «προνομιούχες» και μη.

Πίνακας 7
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΓΟΝΕΩΝ

ΑΕΙ (%)		ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	ΤΕΙ (%)	
ΠΑΤΕΡΑ	ΜΗΤΕΡΑ		ΠΑΤΕΡΑ	ΜΗΤΕΡΑ
1,50	0,4	ΑΝΩΤΑΤΑ ΔΚ. ΚΑΙ ΔΘ. ΣΤΕΛΕΧΗ	0,9	0,0
21,0	18,0	ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	9,5	7,5
29,0	25,0	ΥΠΑΛΛ. ΓΡΑΦ. ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ	25,5	23,0
17,5	4,7	ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	15,5	7,0
4,0	0,7	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΑΛΙΕΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ	6,5	4,0
16,0	3,0	ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	32,5	4,5
0,2	0,0	ΑΝΕΙΔ. ΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΕΠΑΓΓ.	3,0	4,0
2,6	0,0	ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ	1,5	0,0
4,5	2,2	ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΥ	2,2	2,1
3,7	46,0	ΟΙΚΙΑΚ. ΑΠΑΣΧΟΛ. - ΜΗ ΜΙΣΘΩΤΟΙ	2,9	47,9

Πηγή: Επαγγελματική Απασχόληση Γονέων, Μεταβλητές V15 και V18, Ερωτηματολόγιο, Παράρτημα.

Από την κοινωνική άποψη (social view) της απασχόλησης των γονέων φαίνεται, ότι το φοιτητικό σώμα προέρχεται (κατάγεται) στη μεγάλη του πλειοψηφία από όλα τα κοινωνικά στρώματα. Τα επαγγέλματα γονέων που κυριαρχούν για τους φοιτητές των ΑΕΙ είναι:

Υπάλληλοι Γραφείου και συναφή επαγγέλματα 29%.

Ελεύθεροι επαγγελματίες 21%

Αντίθετα τα επαγγέλματα γονέων, που κυριαρχούν για τους φοιτητές των ΤΕΙ είναι:

Τεχνικά επαγγέλματα 32,5%

Υπάλληλοι Γραφείου και συναφή επαγγέλματα 25,5%

Η διαφοροποίηση εστιάζεται σε επαγγέλματα των γονέων, που ασκούν ελεύθερα επαγγέλματα (ιατροί, δικηγόροι, δημοσιογράφοι) ή και διευθυντική δραστηριότητα σε επιχειρήσεις Δημόσιου ή Ιδιωτικού τομέα.

Η διαφοροποίηση αυτή εκφράζεται με την αναλογία «προνομούχων» κοινωνικών τάξεων γονέων του φοιτητικού σώματος ΑΕΙ προς ΤΕΙ (Μ.Ο = 2 προς 1), που τις προηγούμενες όμως δεκαετίες ήταν: (ΑΕΙ/ΤΕΙ: Μ.Ο. = 5 προς 1).

Είναι προφανές, ότι η κοινωνική διάκριση του εκπαιδευτικού συστήματος σε βάρους των «μη προνομούχων» κοινωνικών τάξεων αμβλύνεται διαχρονικά και ο βαθμός ομογενοποίησης της ανώτατης παιδείας εμφανίζεται διαχρονικά ως εξαιρετικά προωθημένος.

Η σχέση μεταξύ των φοιτητικών σωμάτων (ΑΕΙ, ΤΕΙ) και επαγγελματικής απασχόλησης των γονέων βρέθηκε στατιστικά σημαντική ($\chi^2=111,39$, $p<0,00001$).

Όσον αφορά στις γραμματικές γνώσεις των γονέων του φοιτητικού σώματος, κυριαρχεί η κατηγορία των αποφοίτων λυκείου ή ισότιμης τεχνικής επαγγελματικής σχολής με ποσοστό μεταξύ 27%-35%.

Η σχέση μεταξύ των φοιτητικών σωμάτων (ΑΕΙ, ΤΕΙ) και γραμματικών γνώσεων των γονέων βρέθηκε στατιστικά σημαντική ($\chi^2=86,02$, $p<0,00001$).

Πίνακας 8
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ

ΑΕΙ (%)		ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΓΟΝΙΩΝ	ΤΕΙ (%)	
ΠΑΤΕΡΑ	ΜΗΤΕΡΑ		ΠΑΤΕΡΑ	ΜΗΤΕΡΑ
6,9	0,3	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ	2,0	1,0
23,0	20,0	ΠΤΥΧΙΟ ΑΕΙ	13,0	8,0
10,0	8,0	ΠΤΥΧΙΟ ΤΕΙ-ΚΑΤΕΕ-ΚΑΤΕ	6,0	6,0
27,0	38,0	ΛΥΚΕΙΟ-6/ΤΑΞΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	30,0	35,0
13,0	10,0	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	16,0	13,5
18,0	18,0	ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	31,0	32,0
2,1	3,0	ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	2,0	4,5

Πηγή: Μεταβλητή V20: Γραμματικές Γνώσεις Γονιών, Ερωτηματολόγιο, Παράρτημα.

Πράγματι, οι γραμματικές γνώσεις των γονέων των φοιτητών σε σχολές ΑΕΙ, που έχουν πτυχίο ΑΕΙ και άνω, ξεπερνάει το 25% κατά μέσο όρο, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των φοιτητών σε σχολές ΤΕΙ είναι περίπου 12% κατά μέσο όρο.

3.3. Δημόσιες δαπάνες που διατίθενται για την παιδεία ως ποσοστό του Α.Ε.Π.

Ο τρίτος άξονας εστιάζεται στην χρηματοδότηση της ανώτατης παιδείας. Η ποσοτική «έκρηξη» του φοιτητικού σώματος που προαναφέρθηκε (Πίνακας 1) δεν συμβαδίζει με την δημοσιονομική πολιτική. Πράγματι, όπως αποτυπώνεται στο (Πίνακας 9), οι δημόσιες δαπάνες για την παιδεία ως ποσοστό του ΑΕΠ γενικά υπήρξαν, σε όλη την διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου χαμηλές:

Πίνακας 9
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ
ΣΕ ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΟΟΣΑ

ΚΩΔ. ΧΩΡΑΣ	ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΟΟΣΑ	(ΔΑΠΑΝ.ΕΚ/ΣΗΣ/ ΑΕΠ) X 100
1	ΕΛΛΑΔΑ	3.5
2.	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	4.5
3.	ΚΟΡΕΑ	4.4
4.	ΜΕΞΙΚΟ	4.5
5.	ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	4.3
6.	ΕΛΒΕΤΙΑ	5.4
7.	ΙΣΠΑΝΙΑ	4.7
8.	ΤΣΕΧΙΑ	4.5
9.	Η.Π.Α.	5.2
10.	ΚΑΝΑΔΑΣ	5.4
11.	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	4.5
12.	ΙΑΠΩΝΙΑ	3.6
13.	ΓΑΛΛΙΑ	5.8
14.	ΒΕΛΓΙΟ	4.8
15.	ΙΣΛΑΝΔΙΑ	5.1
16.	ΑΥΣΤΡΙΑ	6.8
17.	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	4.5

ΚΩΔ. ΧΩΡΑΣ	ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΟΟΣΑ	(ΔΑΠΑΝ.ΕΚ/ΣΗΣ / ΑΕΠ) Χ 100
18.	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	4.3
19.	ΔΑΝΙΑ	6.5
20.	ΣΟΥΗΔΙΑ	6.8
21.	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	6.3
22.	ΙΤΑΛΙΑ	4.6
23.	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	4.2
24.	Ν. ΖΗΛΑΝΔΙΑ	6.1
25.	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	6.6
26.	ΠΟΛΩΝΙΑ	5.8
27.	ΠΟΡΤΟΛΑΓΙΑ	5.8
28.	ΒΡΕΤΑΝΙΑ	4.6

Πηγή: OECD: EDUCATION DATATABASE 2000, p.18.

Πίνακας 10
ΣΧΟΛΕΣ «ΥΨΗΛΗΣ» ΖΗΤΗΣΗΣ και ΣΧΟΛΕΣ «ΧΑΜΗΛΗΣ» ΖΗΤΗΣΗΣ

ΣΧΟΛΗ	ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΜΟΡΙΑ	(2)/(3)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ΑΕΙ-ΣΧΟΛΕΣ «ΥΨΗΛΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ»				
.....
ΑΡΧΙΤΕΚΤ.-ΕΜΠ	945	135	20.607	7X
ΙΑΤΡΙΚΗ ΑΘ.	611	201	18.835	3X
ΤΕΙ-ΣΧΟΛΕΣ «ΥΨΗΛΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ»				
ΠΛΗΡΟΦΟΡ.-ΑΘ.	1091	165	15.656	6,6X
ΕΜΠΟΡ. ΚΑΙ ΔΙΑΦ.ΑΘ.	550	165	15.046	3,3X
ΑΕΙ-ΣΧΟΛΕΣ «ΧΑΜΗΛΗΣ» ΖΗΤΗΣΗΣ				
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΤΕΧ. ΚΑΙ ΕΠΙΚ.-ΑΙΓΑΙΟΥ	54	139	11.748	0,39X
ΔΑΣΟΛΟΓΙΑΣ, ΦΥΣΙΚ.ΠΟΡΩΝ-ΘΡΑΚΗΣ	45	90	11.494	0,5X
ΠΑΙΔ.ΝΗΠΙΑΓ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	78	166	12.167	0,47X
ΤΕΙ-ΣΧΟΛΕΣ «ΧΑΜΗΛΗΣ» ΖΗΤΗΣΗΣ				
ΣΥΝ/ΚΩΝ ΟΡΓΑΝ. ΜΕΣΟΛ.	15	240	8.997	0,06X
ΒΙΟΛΟΓ.ΓΕΩΡ. ΗΠΕΙΡ.	18	180	7.721	0,1X
ΕΦΑΡΜ.ΞΕΝ.ΓΛΩΣ. ΗΠΕΙΡ.	15	142	7.182	0,17X

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΕΤΟΣ 2002.

Με δεδομένη την ευρύτατη συμμετοχή λαϊκής προέλευσης φοιτητών στα ΑΕΙ και κυρίως στα ΤΕΙ, το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης βαρύνει τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς οικογενειών.

Το γεγονός, ότι πολλά τμήματα ΑΕΙ και ΤΕΙ «υποβαθμίζονται» λόγω δύσκολης πρόσβασης των αποφοίτων τους στην αγορά εργασίας, οι σχολές ΑΕΙ και ΤΕΙ διαστρωματώνονται σε κατώτερες σχολές «χαμηλής, ζήτησης και ανώτερες σχολές υψηλής ζήτησης.

Έτσι, δημιουργείται μια παιδεία όπου η πρόσβαση σε αυτήν εξαρτάται και από:

1. Το εισόδημα της οικογένειας.
2. Το κόστος προπαρασκευής σε φροντιστήρια, ινστιτούτα, ΚΕΚ, κ.ά..
3. Την κοινωνική καταγωγή των φοιτητών (απασχόληση και επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων τους).
4. Της οικογενειακής ή εξωοικογενειακής επιδράσεις στην εκλογή της επιστήμης, που ακολουθούν τα επαγγελματικά και επιστημονικά τους σχέδια κ.ά..

Εξετάζοντας τον Πίνακα 10, επισημαίνεται, ότι στις σχολές υψηλής ζήτησης ο ανταγωνισμός και οι περιορισμένες θέσεις υπήρχαν και θα υπάρχουν πάντοτε, παρά την σημαντική αύξηση του αριθμού των εισακτέων, που έγινε τα τελευταία χρόνια.

Ο μεγαλύτερος αριθμός των προσφερομένων αυτών θέσεων, καλύπτει την ανάγκη μίας αόριστης ζήτησης των υποψηφίων και δεν αντιμετωπίζει τις πραγματικές επιθυμίες τους, ούτε και την προοπτική ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Άλλως τε, είναι γεγονός, ότι οι υποψήφιοι στρέφονται κυρίως σε ορισμένα τμήματα, που πιστεύουν, ότι θα τους οδηγήσουν στην καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση.

Το συμπέρασμα λοιπόν είναι, ότι και στην περίπτωση, που ο αριθμός των προσφερομένων θέσεων εξισωθεί με τον αριθμό των υποψηφίων θα εξακολουθεί να υπάρχει η ανάγκη μίας αντικειμενικής και αδιάβλητης αξιολόγησης, που να δίνει μία ομαλή και ολοκληρωμένη διαβάθμιση των υποψηφίων και των επιδόσεών τους, ώστε να επιλέγονται οι πραγματικά καλύτεροι με κάποιο βαθμό βεβαιότητας.

4. Συμπεράσματα-Προτάσεις

4.1. Τα αποτελέσματα της έρευνας σε όρους «εισροών» στο εκπαιδευτικό σύστημα, δείχνουν μεταστροφή των προτιμήσεων σε ειδικότητες και επαγγέλματα, που ανταποκρίνονται στις τάσεις και προοπτικές της αγοράς εργασίας, παρά το έλλειμμα ενημέρωσης και επαγγελματικού προσανατολισμού των νέων υποψηφίων και των οικογενειών τους.

4.2. Υπάρχει μία διπλή τάση μεταστροφής των προτιμήσεων και της ζήτησης υπηρεσιών εκπαίδευσης: σε διοικητικές και τεχνολογικές ειδικότητες και μεταξύ ΑΕΙ και ΤΕΙ, που παρουσιάζουν ευελιξία προσαρμογής στις τάσεις και προοπτικές της αγοράς εργασίας. Αυτό σημαίνει, ότι υπάρχει «εκλογίκευση συμπεριφοράς» σε διαφορετικούς βαθμούς στους τομείς της ζήτησης και της προσφοράς υπηρεσιών εκπαίδευσης στην περίπτωση της Χώρας μας.

4.3. Η κοινωνική διάκριση του εκπαιδευτικού συστήματος σε βάρος των «μη προνομιούχων» κοινωνικών τάξεων αμβλύνεται διαχρονικά και ο βαθμός ομογενοποίησης υπό υπόψη κοινωνική της ανώτατης παιδείας εμφανίζεται διαχρονικά ως εξαιρετικά προωθημένος.

4.4. Υπάρχει υποχώρηση του κριτηρίου της κοινωνικής ένταξης ιδιαίτερα με θέσεις του δημόσιου τομέα (φαινόμενο αυτοσκοπικής «εκπαιδευσιολατρίας») ως παράγοντα ζήτησης για ανώτατη εκπαίδευση, σε όφελος των απαιτήσεων της αγοράς εργασίας ως εφελκυστικού οικονομικής και κοινωνικής ανέλιξης.

4.5. Κυριότερος αρνητικός παράγων της ευρύτερης προσαρμοστικότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο νέο επιχειρηματικό περιβάλλον και τεχνολογίας και στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, είναι οι περιορισμοί στο δικαίωμα επιλογής των εισακτέων και οι περιορισμοί των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές.

4.6. Υπάρχει υστέρηση των δημοσίων δαπανών για την παιδεία γενικά. Αυτό αποβαίνει σε βάρος οικογενειακών προϋπολογισμών για δαπάνες προπαρασκευής, διαμονής και φοίτησης.

4.7. Σε όρους Εκπαιδευτικής Εφοδιαστικής Αλυσίδας (Οικογένεια ή Εκπαιδευτικό Σύστημα ή Αγορά Εργασίας) και Ανασχεδιασμού (BPR) υπάρχει θέμα διαρθρωτικών αλλαγών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, προς εισαγωγή μηχανισμού σύνδεσής του με την αγορά εργασίας. Ειδικότερα συνιστάται ριζική, ουσιαστική ανεξαρτοποίηση και αναγνώριση του δικαιώματος επιλογών απ' έναντι στα ΑΕΙ/ΤΕΙ και απ' ετέρου των Πολιτών, των νέων και των οικογενειών τους, βάσει της εκπαιδευτικής πολιτικής «ίσων όρων ανταγωνισμού» της Ε.Ε. και της διαθέσιμης διεθνούς εμπειρίας.

4.8. Παράλληλα, συνιστάται επέκταση της ίδιας συλλογιστικής σε ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα, με ολοκληρωμένη προσέγγιση και ανάλογες αλλαγές στο σύστημα ιδιαίτερα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με εισαγωγή αναλυτικών προγραμμάτων, επαγγελματικού προσανατολισμού για σωστή πληροφόρηση των υποψηφίων φοιτητών σχετικά με τις τάσεις της αγοράς εργασίας, την προσφορά και ζήτηση ειδικοτήτων στην αγορά εργασίας, τις ειδικότητες «αιχμής» με τριτοβάθμια εκπαίδευση κ.ά.).

Η διαρθρωτική προσέγγιση της Ε.Ε.Α. πρόκειται να έχει μία μεγάλη σειρά θετικών αποτελεσμάτων, στον προϋπολογισμό των οικογενειών των φοιτητών, στις επιχειρηματικές επενδύσεις, στην απασχόληση και στην διεθνή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων κ.ά.. Με τον τρόπο αυτό θα εξομαλυνθούν οι διαταραχές της ζήτησης στην αγορά εργασίας, που μεταφράζεται σε πλεονάσματα ανθρώπινου δυναμικού για συγκεκριμένους τομείς και σημαντικές ελλείψεις σε τομείς με ειδικότητες «αιχμής».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- ΑΝΤΕΡΣΟΝ Α.: Προσωπικότητα και Στάσεις των Φοιτητών των Ελληνικών ΑΕΙ Εκδ. ΕΚΕ. Αθήνα, 1980.
 ΔΟΥΚΑΚΗΣ ΝΤΑΝΤΗΣ-ΛΑΖ.: Εργασιακές Σχέσεις: Οικονομία και Θεσμοί Εκδ. Οδυσσέας. Αθήνα, 1982
 ΕΣΥΕ: Στατιστική της Εκπαίδευσης. 1994/95.
 ΕΣΥΕ: Στατιστική της Εκπαίδευσης. 1995/96.
 ΕΣΥΕ: Στατιστική της Εκπαίδευσης. 1996/97.
 ΕΣΥΕ: Στατιστική της Εκπαίδευσης. 1997/98.
 ΕΣΥΕ: Στατιστική της Εκπαίδευσης. 1998/99.
 ΕΣΥΕ: Στατιστική της Εκπαίδευσης. 1999/00.
 ΗΛΙΟΥ Μ.: Εκπαιδευτική και Κοινωνική Δυναμική. Εκδ. ΠΟΡΕΙΑ. Αθήνα, 1984.
 ΙΝΕ, ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ: Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση. Έκθεση #3. Αθήνα, 2001.
 ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦ. ΑΝΑΠΤ. Παντείου Πανεπιστημίου Κ.Π.Ε./Ο.Α.Ε.Δ.: Ο θεσμός του Εμπροσφύ και ο ρόλος του στην επαγγελματική κατάρτιση. (Επιστ. Υπεύθ. Καθηγητής Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ). Αθήνα, 1992.
 ΚΑΖΑΜΙΑΣ Α. ΨΑΧΑΡΟΠΟΥΣ Γ.: Μελέτη Αναπτύξεως Μεταγυμνασιακής Εκπαίδευσης. Υπουργείο Παιδείας. Αθήνα, 1980.
 ΚΑΖΑΜΙΑΣ Α. ΚΑΣΣΩΤΑΚΗΣ Μ.: Ελληνική Εκπαίδευση: Προοπτικές Ανασυγκρότησης και Εκσυγχρονισμού. Εκ. ΣΕΙΡΙΟΣ. Αθήνα, 1995.
 ΚΑΣΙΜΑΤΗ Κ.: Έρευνα για τα Κοινωνικά Χαρακτηριστικά της Απασχόλησης. Εκδ. ΕΚΚΕ. Αθήνα, 1998.
 ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ Θ.: Επαγγέλματα του μέλλοντος και του παρελθόντος. Αθήνα, 2002.
 ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ: Κριτική της Εκπαιδευτικής Πολιτικής (1974-81). Β' ΕΚΔΟΣΗ. Αθήνα, 1982.
 ΚΙΝΤΗΣ Α.: Οικονομική Ανάλυση της Ζήτησης Εργασίας. Εκδ. ΚΕΠΕ. Αθήνα, 1970.
 ΛΑΜΠΙΡΗ-ΔΗΜΑΚΗ Ι.: Προς μια Ελληνική Κοινωνιολογία της Παιδείας. Τόμ. 2-εκδ. ΕΚΚΕ. Αθήνα, 1974.
 ΜΑΛΙΝΔΡΕΤΟΥ Γ.: Επιχειρηματική Απασχόληση σε Περιβάλλον Logistics. Διδασκ. Διατριβή Πάντειο Παν/ο. Αθήνα, 2001.
 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ: Έρευνα Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Οικονομικής Εκπαίδευσης. Υπεύθυνος: Γ.Μπήτρος. Αθήνα, 2000.
 ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ: Τα Οικονομικά Μαθήματα στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Υπεύθυνη Μαγουλιά Χαρά. Αθήνα, 2002.
 ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ Σ.: Εκπαίδευση και Ανάπτυξη στην Ελλάδα. Το ασύμπτωτο μιας σχέσης. Εκδ. Θεμέλιο. Αθήνα, 1982.
 ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ: Οι ανάγκες των Επιχειρήσεων σε Ειδικότητες «Αιχμής» Τχ. 597. 6-7/2001, σ.4 επ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ	
1-5. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ: Φύλο, έτος γέννησης, έτος αποφοίτησης, φορέας και τόπος του σχολείου αποφοίτησης	V01/V05
6. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ: Αγροτική (κάτωιχοι λιγότεροι από 2.500. Ημιαστική (μεταξύ 2.500 και 10.000). Αστική (μεταξύ 10.000 και 50.000), Μεγάλο-αστικά κέντρα (πάνω από 50.000), Περιοχή πρωτεύουσας	V06

7. ΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΗΣΗΣ: Ενιαίο Λύκειο (θεωρητικής, θετικής και τεχνολογικής κατεύθυνσης) Τεχνικό & Επαγγελματικό Λύκειο (ημερήσιο και εσπερινό)	V07
8. ΒΑΘΜΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΥ: Μεταξύ 10 και 12,5, μεταξύ 12,5 και 15, μεταξύ 15 και 17,5 και μεταξύ 17,5 ως 20	V08
9. ΠΟΣΕΣ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ (ΜΟΡΙΑ) ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΑΤΕ ΣΤΙΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ:	V09
10. ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΗΣΗΣ: Υψηλού, μετρίου και χαμηλού επιπέδου	V10
11. ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΣΟΥ ΣΕ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ: Απολύτως απαραίτητη, απαραίτητη, άχρηστη	V11
12. ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΣΕ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ: Καμία, κάτω από 1 χρόνο, μεταξύ 1 και 2 χρόνων, άνω από 2 χρόνια	V12
13. ΜΗΝΙΑΙΑ ΔΑΠΑΝΗ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΣΕ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ: Μεταξύ 50.000 δρχ. και 100.000 δρχ.. Μεταξύ 100.000 δρχ. και 200.000 δρχ. Άνω των 200.000 δρχ.	V13
14. ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΟΙΤΗΣΗΣ ΣΤΟ ΜΗΧ/ΚΟ ΔΕΛΤΙΟ: Στο πρώτο 25% των τμημάτων που δηλώθηκαν, στο δεύτερο 25% των τμημάτων, στο τρίτο 25% των τμημάτων, στο τελευταίο 25% των τμημάτων που δηλώθηκαν	V14
15. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΠΑΡΟΤΡΥΝΑΝ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΟΙΤΗΣΗΣ: Γονείς, συγγενικό-φιλικό περιβάλλον, καθηγητές, μόνος σου, τυχαία χωρίς παρότρυνση κανενός	V15
16. ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΓΙΝΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΗΣ ΛΟΓΟΥΣ: Καλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης, φιλοδοξίες γονέων, αδυναμία εισαγωγής σε άλλη σχολή, διαμονή στην Αθήνα, αναβολή στρατιωτικών υποχρεώσεων, κοινωνικός μιμητισμός (φίλοι σπουδάζουν σε κάποια σχολή), ανάπτυξη της προσωπικότητάς μέσω επαγγελματικών γνώσεων, άλλο	V16
17. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ (ΠΑΤΕΡΑ/ΜΗΤΕΡΑΣ): Καθόλου σχολείο, φοίτηση ή αποφοίτηση δημοτικού, 3/τάξιου γυμνασίου, ή λυκείου (6/τάξιο γυμνάσιο), φοίτηση ή αποπεράτωση ΤΕΙ/ΚΑΤΕ.Ε., ΑΕΙ, μεταπτυχιακές σπουδές.	V17
18. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ (ΠΑΤΕΡΑ/ΜΗΤΕΡΑΣ): Επιστημονικό, Ελεύθερο επάγγελμα, Διευθυντής, Ανώτερ. Διοικητικό Στέλεχος, Υπάλληλος Γραφείου, Έμπορος, Πωλητής, Αγρότης (Γεωργία Κτηνοτροφία), Τεχνίτες-Εργάτες, Αξιοματικές-Ένοπλες Δυνάμεις, Απασχολούμενος στη παροχή υπηρεσιών, Επαγγελματικά ανενεργός (άνεργος), Οικιακά	V18
19. ΜΗΝΙΑΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ: Κάτω από 300.000 δρχ., μεταξύ 300.001 και 600.000 δρχ., άνω από 600.000 δρχ.	V19
20. ΕΞΟΔΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΠΩΣ ΘΑ ΚΑΛΥΦΘΟΥΝ: Από γονείς και ίδια απασχόληση, από υποτροφία, από ίδια απασχόληση, από συγγενείς, άλλο	V20
21. ΠΟΣΕΣ ΦΟΡΕΣ ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΑΤΕ ΣΤΙΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ: 1 φορά (φέτος), 2 φορές, άνω από δύο φορές	V21
22. ΑΜΕΣΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ: Ξανά πανελλήνιες για εισαγωγή σε άλλο τμήμα ΑΕΙ/ΤΕΙ, εγκατάλειψη της ιδέας των σπουδών, διακοπή και σπουδές στο εξωτερικό, συνέχιση των σπουδών και κατόπιν εύρεση εργασίας, συνέχιση σπουδών & παράλληλη εργασία, άλλο	V22

Ιωαν. ΙΩΑΝΝΙΔΗ: Ο εθελοντικός τομέας ως παράγων τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης: Η περίπτωση της πόλης του Πειραιά 1974-2000. Διδακτ. Διατριβή, Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης Π.Π.Κ.Π.Ε. Αθήναι, 2002

Το θέμα το οποίο διαπραγματεύεται ο κ. Ιω. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ είναι ο εθελοντικός τομέας και ειδικότερα οι οργανώσεις, που δραστηριοποιούνται στο τοπικό κοινωνικοπολιτιστικό γίγνεσθαι και συμβάλλουν στην Τοπική Πολιτιστική Ανάπτυξη. Η σημασία και οι νέοι ρόλοι, που το εθελοντικό κίνημα καλείται να διαδραματίσει, ευρίσκονται στον πυρήνα ενός σύγχρονου και κρίσιμου προβληματισμού για τον επανακαθορισμό του ρόλου και της ιδιότητας του πολίτη στον σημερινό κόσμο. Η αναζήτηση κινήτρων για την τόνωση της ενεργού συμμετοχής και την ενδυνάμωση της συλλογικής δράσης, η διερεύνηση των αναγκών και των συμφερόντων όσων συμμετέχουν στις εθελοντικές οργανώσεις, αποτελούν τις ιδιαίτερες συνιστώσες της αναζήτησής του.

Ο Συγγραφέας μελετά θέματα πολιτιστικής πολιτικής, πολιτιστικής παραγωγής και πολιτιστικής ανάπτυξης και ιδιαίτερα σε τοπικό επίπεδο προσδιορίζοντας με ακρίβεια τον ρόλο του εθελοντικού τομέα στην Τοπική Πολιτιστική Ανάπτυξη και μάλιστα σε συσχέτιση με τις Οργανώσεις του Δημόσιου και Ιδιωτικού τομέα. Η πολιτιστική πολιτική, ως συστατικό της στρατηγικής της ανάπτυξης και η δημιουργία πολιτιστικού κεφαλαίου με την αξιοποίηση των πολιτιστικών υποδομών, δομών και υπερδομών εκλαμβάνονται ως οι απαραίτητες εισροές με βάση τις οποίες συντελείται η παραγωγή πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών.

Παράλληλα, ο εθελοντισμός διερευνάται σε όλες του τις εκφάνσεις. Σε κοινωνικό επίπεδο οι νέες διαστάσεις του εθελοντικού κινήματος συνδέονται με την κοινωνική δυναμική του και την παραγωγή κοινωνικότητας, σε πολιτικό επίπεδο με τον αυτόνομο πολιτικό ρόλο του και την νέα αντίληψη της ιδιότητας του πολίτη και σε οικονομικό επίπεδο με τις νέες μορφές απασχόλησης, την αλληλέγγυα οικονομία και την παραγωγή ευημερίας. Αναλυτική αναφορά γίνεται στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες των τελευταίων δεκαετιών, που επανακαθορίζουν την σημασία και το περιεχόμενο των εθελοντικών οργανώσεων. Η αποδυνάμωση του κράτους πρόνοιας και η κρίση της παραδοσιακής πολιτικής συμμετοχής επιδρούν ιδιαίτερα στην ανάπτυξη του εθελοντικού κινήματος. Η αναζήτηση μεταύλιστικών αξιών και νέων συλλογικών ταυτοτήτων επαναπροσδιορίζουν τον ρόλο του και φέρνουν τον εθελοντισμό στο προσκήνιο με μία εντυπωσιακή ανάπτυξη σε παγκόσμια κλίμακα.

Σωστά επισημαίνεται, ότι η εθελοντική συμμετοχή και δράση ποικίλει ανάλογα με τον χώρο και το πολιτιστικό περιβάλλον έκφρασής της, ευρίσκεται σε αντιστοιχία με την χρονική περίοδο και την εποχή που συντελείται, διαφοροποιείται σύμφωνα με τα θέματα με τα οποία ασχολείται. Συνεπώς, καθίσταται αναγκαίο για την μελέτη των εθελοντικών οργανώσεων και των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών να τηρηθούν ορισμένες βασικές αρχές και προϋποθέσεις ανάλυσης, που έχουν σχέση με το συγκεκριμένο είδος δραστηριότητας, την τοπικότητα και την χρονικότητα του φαινομένου. Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι μορφές, οι λειτουργίες και οι δράσεις του πολιτιστικού εθελοντισμού και συχετίζονται με την ενδυνάμωση του πολίτη και την διεύθυνση της δημοκρατίας, με την συνεισφορά στην κοινωνική συνοχή και την κατανόηση της πολιτισμικής διαφορετικότητας.

Ο Συγγραφέας επεξεργάζεται ένα νέο Σχέδιο ταξινόμησης και οριοθέτησης των πεδίων έκφρασης του εθελοντισμού, που συνάδει με τις ιδιαιτερότητες και τις ιδιομορφίες

του ελληνικού εθελοντικού χώρου, αναλύοντας θέματα, που έχουν σχέση με την θεσμική και οικονομική υπόσταση των εθελοντικών οργανώσεων, το βαθμό ανιδιοτέλειας των υπηρετούμενων σκοπών τους, την αυτονομία της δομής και την αυτοτέλεια της διοίκησης τους, την εθελοντικότητα της συμμετοχής και την συλλογικότητα της δράσης τους. Το Σχέδιο δοκιμάζεται στη μελέτη των οργανώσεων του πολιτιστικού εθελοντισμού της πόλης του Πειραιά για το τελευταίο τέταρτο του εικοστού αιώνα (1974-2000), όπου εξετάζεται η συνεισφορά τους στην πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης. Τα συμπεράσματα της έρευνας πεδίου αποτυπώνουν την έκρηξη των εθελοντικών οργανώσεων στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης. Η επικαιρότητα του εθελοντισμού κατά την δεκαετία του 1990 αναδεικνύεται με τις πολυμερείς Οργανώσεις, τον εθελοντισμό μικροκλίμακας και την διεκδίκηση ρόλων με νόημα και περιεχόμενο από τους ίδιους τους συμμετέχοντες.

Ο συγγραφέας προσδιορίζει φαινόμενα ιδιαίτερης σημασίας -στον χώρο της Τοπικής Πολιτιστικής Ανάπτυξης- που έχουν σχέση με τον εποικισμό των εθελοντικών οργανώσεων από το κράτος, τον ιδιωτικό τομέα και τις πολιτικές οργανώσεις. Επίσης, εξετάζει γεγονότα, όπως οι μετακινήσεις και μεταλλαγές του «διαθέσιμου δυναμικού ενεργούς συμμετοχής», που διαφοροποιούν και επαναπροσδιορίζουν τις «ατομικές λογικές συλλογικής δράσης» μεταξύ εκείνων, που συμμετέχουν στις πολιτιστικές συλλογικότητες του Εθελοντικού χώρου και τις Οργανώσεις του Δημόσιου, του Ιδιωτικού και του Ενδιάμεσου τομέα.

Με εύστοχο τρόπο προσδιορίζονται οι διάφορες μορφές συνεργασιών του εθελοντικού κινήματος, διερευνώνται οι βασικότερες στρατηγικές, που υιοθετεί και οι σημαντικότερες εκδοχές συμβολής στην Τοπική Πολιτιστική Ανάπτυξη.

Για να προσδιορισθεί ένας διαφορετικός ρόλος των εθελοντικών Οργανώσεων στην Τοπική Πολιτιστική Ανάπτυξη, τίθεται ένα πρωταρχικής σημασίας δίλημμα, που προϋποθέτει μία σαφή τοποθέτηση: Αρχεί στις εθελοντικές πολιτιστικές οργανώσεις να επιδιώκουν την απόκτηση δύναμης και την κατοχύρωση θέσεων ισχύος σε σχέση με τους άλλους τοπικούς πολιτιστικούς φορείς; Ή, μήπως, θα ήταν σημαντικότερο να καταστήσουν δική τους στρατηγική επιλογή αλλά και στρατηγικό στόχο της τοπικής κοινωνίας την καλλιέργεια ενός συμμετοχικού πολιτισμού εμπλουτίζοντάς τον με την αναδυόμενη κουλτούρα του εθελοντισμού.

Με βάση την δεύτερη προσέγγιση για τον ρόλο των εθελοντικών οργανώσεων, διατυπώνεται η πρόταση για μία νέα στρατηγική του εθελοντικού κινήματος, που διεκδικεί την καθιέρωση πιο σύνθετων πλαισίων κοινής δράσης με τις Οργανώσεις των άλλων τομέων, ώστε να κινητοποιούνται νέες δυνάμεις, να ορίζονται συναρμοδιότητες και να συναποφασίζονται δραστηριότητες. Σε αυτή την νέα στρατηγική Τοπικής Πολιτιστικής Ανάπτυξης, το εθελοντικό κίνημα αποτελεί την ιδιαίτερη συνιστώσα ενός «Πολυκεντρικού Εταιρικού Μείγματος συνέργειας και συναυτουργίας», που συμπεριλαμβάνει τοπικές δυνάμεις από όλους τους χώρους, για την από κοινού διοίκηση πολλαπλών υποκειμένων, την διαχείριση πολλαπλάσιων πόρων, την αξιοποίηση αυξημένων αρμοδιοτήτων και την άσκηση ολοκληρωμένων πολιτικών και δράσεων.

Με βάση το κοινό στρατηγικό σχέδιο Τοπικής Πολιτιστικής Ανάπτυξης μεταξύ των δυνάμεων του Δημόσιου, Ιδιωτικού και Ενδιάμεσου τομέα, είναι δυνατόν οι εθελοντικές οργανώσεις να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην διαμόρφωση μίας εταιρικής στρατηγικής Πολιτιστικής Ανάπτυξης. Απομένει να αποδειχθεί και η ρεαλιστική διάσταση τέτοιων στρατηγικών σχεδίων με την δοκιμασία τους σε πραγματικές κοινωνικές συνθήκες, βασισμένων στις συγκεκριμένες ανάγκες και τις προτεραιότητες των τοπικών κοινωνιών.

Καθηγητής Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Χρηματιστηριακοί δείκτες Η.Π.Α. και λοιπών αγορών: Διερεύνηση σχέσεων εξάρτησης

Του κ. **Θεοδ. Σ. ΠΡΙΝΙΩΤΑΚΗ**
M.Sc.

Συνέχεια εκ προηγούμενου τεύχους

3. Αξιολόγηση Μεθοδολογίας

Όλες οι στατιστικές μέθοδοι, που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα (συντελεστής συσχέτισης, λόγος τυπικών αποκλίσεων, συντελεστής βήτα, μέση διαφορά αποδόσεων, τυπική απόκλιση) χαρακτηρίζονται κατά κανόνα από αυτοτέλεια, δηλαδή κάθε μία από τις μεθόδους αυτές, μπορεί σε γενικές γραμμές να μας οδηγήσει στην εξαγωγή ικανοποιητικών αποτελεσμάτων και συμπερασμάτων. Στην συγκεκριμένη όμως έρευνα, η αρχή αυτή δεν ισχύει. Πράγματι, η σημαντικότητα των συστηματικών παραγόντων, που επηρεάζουν τις επί μέρους οικονομίες αποδεικνύεται υψηλή, με αποτέλεσμα να αποδυναμώνει τα αποτελέσματα των επί μέρους στατιστικών μεθόδων που εφαρμόσαμε. Αντίθετα, η παράλληλη χρησιμοποίηση όλων των μεθόδων, συμβάλλει σημαντικά, ώστε να απομονώνονται (κατά το δυνατό) οι επί μέρους παράγοντες, που επιδρούν στις οικονομίες του δείγματος και κατά συνέπεια να είναι εφικτό να ερμηνευτούν ικανοποιητικά.

Έπειτα από τα ανωτέρω μπορούμε να προχωρήσουμε στην καταγραφή των τελικών συμπερασμάτων, τα οποία θεωρούμε, ότι παρουσιάζουν αυξημένο ενδιαφέρον.

Η επιρροή, που ασκεί η αγορά των Η.Π.Α. στις χώρες του δείγματος, που έχουμε επιλέξει, δεν είναι αυτή που θα περιμέναμε σε σχέση με την επικρατούσα αντίληψη, ότι οι Η.Π.Α. είναι ο βασικός ρυθμιστής της πορείας των κεφαλαιαγορών παγκοσμίως. Συγκεκριμένα, ο συντελεστής συσχέτισης είναι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ιδιαίτερα χαμηλός (0-0.5) στη δεκαετία, με μοναδική σημαντική εξαίρεση τη Μ. Βρετανία, που παρουσιάζει σχετικά υψηλή συσχέτιση με τις Η.Π.Α. (0.7). Εν τούτοις, η βαρύτητα της πορείας της αγοράς των Η.Π.Α. έναντι των άλλων χωρών, αυξάνεται διαχρονικά και αγγίζει την υψηλότερη τιμή της την τετραετία 1997-2001, όπου καταγράφονται σε αρκετές περιπτώσεις συντελεστές συσχέτισης υψηλότεροι του 0.6 (Μ. Βρετανία 0.83, Αυστραλία 0.72, Ισπανία 0.65, Βραζιλία 0.64, Ελλάδα 0,6).

Σε βάθος χρόνου 10 ετών, δεν φαίνεται να σημειώνεται μεταβολή στη ένταση, που οι αγορές του δείγματος αντιδρούν στις κινήσεις της αγοράς των Η.Π.Α. Αυτή η σταθερότητα του λόγου των τυπικών αποκλίσεων, εξηγεί ως ένα ποσοστό τους χαμηλούς συντελεστές βήτα, με άλλα λόγια την αμυντική συμπεριφορά των περισσότερων αγορών έναντι των μεταβολών που σημειώνονται στις αγορές των Η.Π.Α. (με εξαίρεση τις χώρες Ελλάδα, Τουρκία, Ισπανία και Hong - Kong, που κινούνται επιθετικά έναντι των Η.Π.Α.). Συνεπώς, οι περισσότερες χώρες του δείγματος, θα μπορούσαν να αποτελέσουν αξιόλογες επενδυτικές προτάσεις για την διαφοροποίηση ενός «διεθνούς» χαρτοφυλακίου με μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Η αύξηση των αποδόσεων σε ένα αμυντικό χαρτοφυλάκιο μπορεί να

επιτευχθεί με την τοποθέτηση κεφαλαίων (σε ποσοστό 10-20% επί του συνόλου του χαρτοφυλακίου) σε αγορές, οι οποίες καταγράφουν διαχρονικά υψηλό συντελεστή βήτα.

Καταλήγουμε, λοιπόν, στο συμπέρασμα, ότι στατιστικά δεν μπορεί να τεκμηριωθεί υψηλή αλληλεξάρτηση των διεθνών αγορών από την αγορά των Η.Π.Α.. Μήπως τελικά η ψυχολογία των αγορών και η πρακτική αντίληψη, ότι οι Η.Π.Α. αποτελούν τον κυρίαρχο παγκόσμιο οικονομικό παράγοντα είναι αυτή που σε σημαντικό βαθμό προκαλεί αυτοτροφοδότηση του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος και οδηγεί το επενδυτικό κοινό να είναι στραμμένο καθημερινά στην πορεία των χρηματιστηριακών δεικτών στις Η.Π.Α.; Εκτιμάται, ότι η επόμενη πενταετία θα οδηγήσει σε μεγάλο βαθμό σε νέους συσχετισμούς δυνάμεων, σε αλλαγή του διεθνούς σκηνικού που βιώνουμε σήμερα με την εμφάνιση και ανάδειξη νέων οικονομικών δυνάμεων και παραγόντων, οι οποίοι θα κατευθύνουν στο μέλλον τις παγκόσμιες κεφαλαιαγορές.

Παράρτημα Ι

Διακύμανση και κίνδυνος

Τα τελευταία χρόνια οι επενδυτές όλο και περισσότερο έρχονται σε επαφή, βιώνουν και κατανοούν τις έννοιες διακύμανσης και του κινδύνου στις επενδύσεις. Ιστορικά οι διεθνείς κεφαλαιαγορές παρουσιάζουν κατά περιόδους έντονες διακυμάνσεις. Η διακύμανση αποτελεί οργανικό στοιχείο των επενδύσεων σε μετοχικούς και άλλους τίτλους και πηγάζει από ένα συνδυασμό διαφόρων μορφών κινδύνου, που ελλοχεύουν στις αγορές. Πρωτεύουσα σημασία έχει ο εντοπισμός και η κατανόηση των κινδύνων αυτών καθώς και η κατά το δυνατό ποσοτικοποίησή τους, ώστε να αποτελέσουν συγκρίσιμα μεγέθη. Είναι σαφές, ότι η επιλογή επενδύσεων με αυξημένο κίνδυνο είναι πιθανό να οδηγήσει σε μερική ή ακόμη και ολική απώλεια του κεφαλαίου.

Εξ ορισμού, ως κίνδυνο ορίζουμε την πιθανότητα, που η πραγματική απόδοση μίας επένδυσης διαφέρει από την αναμενόμενη.

Διακρίνουμε δύο βασικά είδη κινδύνου, τον συστηματικό κίνδυνο και τον μη συστηματικό κίνδυνο:

Ο συστηματικός κίνδυνος, ή κίνδυνος της αγοράς, ή κίνδυνος βήτα (beta risk)

Δημιουργείται από κινήσεις στις τιμές των αξιών, οι οποίες οφείλονται σε διάφορους (όχι πάντοτε προβλέψιμους) παράγοντες που προκαλούν αβεβαιότητα τόσο σε διεθνές, όσο και σε εθνικό επίπεδο όπως: οικονομικής φύσης (επιτόκια, πληθωρισμός κ.λπ.), πολιτικής και κοινωνικής υφής, φυσικές καταστροφές, πόλεμοι κ.ά.¹⁰. Ο επενδυτής δεν είναι σε θέση να προστατευτεί από παράγοντες τέτοιας μορφής ούτε να περιορίσει περισσότερο τον βαθμό έκθεσης του σε αυτούς τους κινδύνους. Συνεπώς, σε αυτό το σημείο αποδεχόμαστε, ότι υπάρχει πάντοτε ένας βαθμός έκθεσης σε κίνδυνο και η προσπάθειά μας συνίσταται στο να επιτύχουμε την υψηλότερη δυνατή απόδοση για τον κίνδυνο που αναλαμβάνουμε¹¹.

Βασικό συντελεστή μέτρησης της έκθεσης ενός χαρτοφυλακίου στον συστηματικό κίνδυνο, αποτελεί ο συντελεστής βήτα¹². Ο συντελεστής βήτα μετρά την ευαισθησία. Το μέτρο του κινδύνου της αγοράς εξ' ορισμού ισούται με την μονάδα. Όταν ο δείκτης beta ενός χαρτοφυλακίου είναι μεγαλύτερος της μονάδας, τότε το συγκεκριμένο χαρτοφυλάκιο προσφέρει υψηλότερη μεταβλητότητα από την αγορά, δηλαδή υψηλότερη απόδοση από την αγορά στην περίπτωση ανόδου της αγοράς και μεγαλύτερες απώλειες από την αγορά στην πε-

10. Παπούλιας Γεώργιος: *Χρηματοοικονομική Διοίκηση*.

11. Breaaley, p.130.

12. Θωμαδάκης Σ. *Εισαγωγή στην Χρηματοοικονομική και Κεφαλαίου*, σ.114.

ρίπτωση πτώσης της αγοράς (και αντίστροφα). Θα πρέπει να παρατηρήσουμε, ότι η επιλογή επενδύσεων - χαρτοφυλακίων με υψηλό/χαμηλό beta συνεπάγεται την ανάληψη υψηλότερου (επιθετικό χαρτοφυλάκιο) / χαμηλότερου κινδύνου (αμυντικό χαρτοφυλάκιο).

Ο μη-συστηματικός κίνδυνος, ή ειδικός κίνδυνος (specific risk)

Είναι ο κίνδυνος ο οποίος είναι δυνατό να ελαχιστοποιηθεί μέσω της διαφοροποίησης (diversification) δηλαδή μέσω της αύξησης του αριθμού των αξιών που περιλαμβάνονται σε ένα χαρτοφυλάκιο¹³. Πιο αναλυτικά, υπάρχουν κατηγορίες μετοχών και άλλων αξιών (αμοιβαία κεφάλαια, ομόλογα κ.ά.), οι οποίες διακρίνονται από διαφορετικά χαρακτηριστικά, διαφορετική συμπεριφορά και διακύμανση στις εκάστοτε οικονομικές ή άλλες συνθήκες, που επικρατούν σε μια αγορά. Επομένως, η δημιουργία ενός χαρτοφυλακίου, που διαθέτει ένα συνδυασμό αξιών με αντίθετα-διαφορετικά χαρακτηριστικά οδηγεί σε μικρότερη ή μεγαλύτερη μείωση του συνολικού κινδύνου του χαρτοφυλακίου, ανάλογα με τις επιλογές του επενδυτή. Εκτιμάται, ότι σε ένα χαρτοφυλάκιο που αποτελείται από 8-10 μετοχές διαφορετικών κατηγοριών (χωρίς ιδιαίτερα κοινά χαρακτηριστικά), ο μη συστηματικός κίνδυνος έχει εξαλειφθεί περίπου κατά 80%.

Θεωρητικά, το άθροισμα του συστηματικού και μη-συστηματικού κινδύνου, συνιστά το συνολικό κίνδυνο, μίας επένδυσης. Όταν η επένδυσή είναι ικανοποιητικά διαμορφωμένη ο μη συστηματικός κίνδυνος πλησιάζει το μηδέν, καθιστώντας τον συστηματικό κίνδυνο ως τον μοναδικό παράγοντα κινδύνου.

Μπορούμε να διακρίνουμε περισσότερο εξειδικευμένες μορφές κινδύνου, άμεσα συνδεδεμένες με τις επενδύσεις σε μετοχές και ομόλογα. Οι κίνδυνοι αυτοί αφορούν:

Κίνδυνο χώρας: το ενδεχόμενο η χώρα, στην οποία έχουμε επενδύσει, να μην μπορεί να καλύψει τις οικονομικές της υποχρεώσεις.

Πιστωτικό κίνδυνο: το ενδεχόμενο η εταιρία, στην οποία έχουμε επενδύσει, να μην μπορεί να καλύψει τις οικονομικές της υποχρεώσεις.

Νομισματικό κίνδυνο: το ενδεχόμενο αλλαγής των νομισματικών ισοτιμιών που μπορεί να επηρεάσει την αποτίμηση της επένδυσής μας, όταν αυτή βρίσκεται τοποθετημένη σε ξένη χώρα.

Επιτοκιακό κίνδυνο: το ενδεχόμενο αύξησης των επιτοκίων που μπορεί να επηρεάσει την απόδοση των επενδύσεών μας σε ομόλογα και μετοχές.

Κίνδυνο αγοράς: το ενδεχόμενο των καθημερινών διακυμάνσεων στις τιμές των μετοχών και ομολόγων.

Πολιτικό κίνδυνο: το ενδεχόμενο αλλαγής της πολιτικής μίας χώρας που μπορεί να επηρεάσει τις αποδόσεις των επενδύσεων.

Παράρτημα Β

Θεωρητικό υπόβαθρο

Για την στατιστική καταγραφή και ερμηνεία των δεδομένων έχει χρησιμοποιηθεί το στατιστικό πακέτο «SPSS for Windows» (έκδοση 10.0) και το MICROSOFT EXCEL 2000.

Παρουσιάζονται στην συνέχεια ορισμένα βασικά θεωρητικά στοιχεία και στατιστικοί τύποι, που κρίνουμε, ότι είναι απαραίτητοι για την πλήρη κατανόηση της ανάλυσης.

Συγκεκριμένα, ορίζουμε σύντομα τις έννοιες:

1. Τυπική απόκλιση (σ).
2. Συσχέτιση (ρ).
3. Συντελεστής Βήτα (beta coefficient).
4. Συστηματικό κίνδυνο ή κίνδυνο Beta.

Η τυπική απόκλιση (σ)¹⁴ (standard deviation) ορίζεται ως η τετραγωνική ρίζα της διακύμανσης και δίνεται από τον τύπο:

$$(1.1) \sigma = \sqrt{[1/(n-1)] * \sum(\text{ui}-\hat{u})^2}, \quad \text{όπου } n = \text{αριθμός των παρατηρήσεων}$$

$$\hat{u} = \text{μέση τιμή της μεταβλητής } u$$

Με τον υπολογισμό του συντελεστή συσχέτισης, επιτυγχάνουμε την ερμηνεία της σχέσης που συνδέει μεταβλητές. Όσο πιο υψηλός είναι ο βαθμός συσχέτισης μεταξύ δύο μεταβλητών, τόσο περισσότερο η κίνηση της κάθε μίας τείνει να συμπίπτει με την κίνηση της άλλης.

Ο συντελεστής συσχέτισης (ρ)¹⁵ (correlation coefficient) ορίζεται από τον τύπο:

$$(1.2) \rho = \text{Cov}(x,y) / \text{σχ} \text{ όπου } \text{Cov}(x,y) = \text{συνδιακύμανση μεταξύ των } x \text{ και } y$$

$$\text{σχ} = \text{τυπική απόκλιση των παρατηρήσεων της μεταβλητής } x \text{ από το δειγματικό της μέσο}$$

$$\sigma_y = \text{τυπική απόκλιση των παρατηρήσεων της μεταβλητής } y \text{ από το δειγματικό της μέσο}$$

Και λαμβάνει τιμές από 1- έως 1. Συντελεστής συσχέτισης που τείνει στο 1 - δείχνει αντίθετη κίνηση των μεταβλητών. Τιμές μικρότερες του +0.5 και μεγαλύτερες του -0.5 δείχνουν ότι οι δύο μεταβλητές ακολουθούν ανεξάρτητες πορείες (είτε θετική, είτε αρνητική), ενώ τιμές που τείνουν στο 1, δείχνουν έντονα ομόρροπη κίνηση.

Ο συντελεστής βήτα (β)¹⁶ (beta coefficient) αποτελεί ένα σημαντικό συστατικό εργαλείο για τον έλεγχο της σχέσης μεταξύ δύο μεταβλητών. Εμφανίζεται στο βασικό μοντέλο της απλής γραμμικής παλινδρόμησης:

$$(1.3) Y = \alpha + \beta X \quad \text{όπου } Y = \text{εξαρτημένη μεταβλητή}$$

$$\alpha = \text{σταθερός όρος της γραμμής παλινδρόμησης}$$

$$\beta = \text{συντελεστής beta και}$$

$$X = \text{ανεξάρτητη μεταβλητή}$$

Και δείχνει την αντίδραση της εξαρτημένης μεταβλητής (αγορές δείγματος) σε περίπτωση μεταβολής της ανεξάρτητης μεταβλητής (Η.Π.Α.) κατά 1 μονάδα. Στην παρούσα λοιπόν παρουσίαση, ο συντελεστής β θα ερμηνεύεται ως η μεταβολή της τιμής κάθε δείκτη υπό ανάλυση σε περίπτωση ανόδου του δείκτη Dow Jones κατά 1 μονάδα¹⁷.

Ο παραπάνω συντελεστής βήτα μπορεί να εκφραστεί βάσει του ακόλουθου στατιστικά αποδεδειγμένου τύπου¹⁸:

$$(1.7) \text{βήτα} = * (\sigma_y / \sigma_x)$$

καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα, ότι ο συντελεστής βήτα μπορεί να εκφραστεί ως συνάρτηση του συντελεστή συσχέτισης ρ και του λόγου των τυπικών αποκλίσεων των μεταβλητών (σ_y / σ_x).

14. Wonnacott T.H., Wonnacott R.H.: *Introductory Statistics for Business and Economics: 4n Edition, Chapter 2: Descriptive Statistics, p.42.*

15. *Ibid* (Chapter 5-3, p.167), «Statistics», Chapter 14: Correlation Theory, p.297-298.

16. *Ibid* (Chapter 11-2, p.361).

17. Έχει ελεγχθεί στατιστικά σημαντικότητα του εν λόγω συντελεστή προς αποφυγάν στατιστικώς εσφαλμένων συμπερασμάτων (έλεγχος F-στατιστικός: SigF<0,01).

18. (1.4) βήτα = $\sum (x-x) * (y-y) / \sum (x-x)^2$.

Καθώς το γινόμενο $\sum (x-x) (y-y)$ εκφράζει τη συνδιακύμανση $\text{cov}(x,y)$ μεταξύ των δύο μεταβλητών και το $\sum (x-x)^2$ εκφράζει τη διακύμανση της μεταβλητής x , ο τύπος (1,5) μπορεί να εκφραστεί και ως:

(1.5) βήτα = $\text{cov}(x,y) / (\sigma_x)^2$

Μετατρέποντας τον τύπο (1.2) έχουμε ότι:

(1.6) $\text{cov}(x,y) = \rho \text{σχ} \sigma_y$

Αντικαθιστώντας στο τύπο (1.6) καταλήγουμε ότι:

(1.7) βήτα = $\rho * (\sigma_y / \sigma_x)$

1. Μέσω του συντελεστή συσχέτισης μπορούμε να υπολογίσουμε συγκριτικά την κατεύθυνση που κινούνται οι αγορές (παράλληλα, αντίθετα, με ελαφρά τάση, ανεξάρτητα κ.λ.), ενώ,

2. Από το λόγω των σχετικών μεταβολών των τιμών - δηλαδή τη σχετική διασπορά των τιμών, είμαστε σε θέση να ερμηνεύσουμε - ποσοτικοποιήσουμε την ένταση - ή με άλλα λόγια τον βαθμό αντίδρασης των αγορών στο συστηματικό κίνδυνο.

Επαναδιατυπώνουμε λοιπόν τον τύπο (1.8) ως εξής:

Βήτα = κατεύθυνση αγοράς x βαθμό αντίδρασης αγορών (σχετική μεταβλητότητα).

Βιβλιογραφία

Βιβλία

1. Θωμαδάκης Σταύρος, Ξανθάκης Μανώλης: Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών. (Αθήνα 1990), Εκδόσεις Σάκκουλα.

2. Παπούλιας Γεώργιος: Χρηματοοικονομική Διοίκηση, (Αθήνα 1993), Εκδόσεις Παπούλιας 4η έκδοση.

3. Brealey, R.A. Myers, S.C.: Principles of Corporate Finance (1988). McGraw - Hill International Editions, Finance Series, third edition.

4. Crawshaw J., Chambers J.: A Concise Course in A - Level Statistic with Worked Examples (1994) Stanley Thornes (Publishers) Ltd, third edition.

5. Murray R.S.: Schaum's Outline Theory and Problems of Statistics (1994). Schaum's Outline Series, second edition.

6. Van Home J.C.: Financial Management and Policy (1989). Prentice - Hall International Editions, eighth edition.

7. Weston J.F., Eugene F. Brigham: Βασικές Αρχές της Χρηματοοικονομικής Διαχείρισης και Πολιτικής, (1986), Εκδόσεις Παπαζήση.

8. Wonnacott T.H., Wonnacott R.H.: Introductory Statistics for Businesses and Economics. (1990), fourth edition.

Οικονομικά περιοδικά

1. Australian Market Overview (1989-1999).

2. France: A supplement to Euromoney. Euromoney Magazine. May 1997.

3. Germany: Location Briefing. Euromoney Magazine. September 2000.

4. Portugal Financial Briefing: Ministry of Finance, Gareth Lister. Last updated on April 27, 2000.

5. Spain Financial Briefing: Ministry of Finance, Saba Deyhim, Last updated on January 26 2000.

6. Spain: A supplement to Euromoney. Euromoney Magazine, May 1997.

7. Turkey Financial Briefing: Ministry of Finance. Jason Edelbioim. Last updated on January 27 2000.

8. Taiwan's bond market: Will the sleeping giant awake? Euromoney Magazine. December 1999.

9. UK: A supplement to Euromoney. Euromoney Magazine. May 1997.

10. Overview of the Brazilian economy and the capital market. BOWESPA. September 2001.

11. Mutual Funds and the U.S. Equity Market. Federal Reserve Bulletin. December 2000 (σελ. 797-812).

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΝΑΓΙΑΣ Γ. ΛΥΚΟΥΡΓΙΩΤΗ

Η Συντακτική Επιτροπή της τριμηνιαίας τρίγλωσσης Επιστημονικής έκδοσης ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ, ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, έπειτα από εισήγηση του Επιστημονικού της Υπευθύνου Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ, Καθηγητού του Παντείου Πανεπιστημίου Κ.Π.Ε. των Αθηνών, αποφάσισε ομοφώνως να προκηρύξει την συγγραφή Μελέτης εις μνήμη της προώρου θανούσης Νάγιας ΛΥΚΟΥΡΓΙΩΤΗ, αρίστης Μαθήτριας Λυκείου, θυγατέρας του Υπαλλήλου του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Γεωργίου ΛΥΚΟΥΡΓΙΩΤΗ.

Δικαίωμα υποβολής Μελετών προς κρίση έχουν όλοι οι Φοιτητές του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, οι οποίοι θα έχουν την φοιτητική ιδιότητα την 1/11/2003.

Θέμα της Μελέτης: Τοπική Αυτοδιοίκηση και Τοπική Ανάπτυξη: σχέσεις αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης.

Προθεσμία υποβολής Μελετών: 30/9/2003.

Έκταση Μελετών: 50-70 σελίδες δακτυλογραφημένες Α4 επί της μίας όψεως του χάρτου.

Θα απονεμηθούν ένα βραβείο μετά χρηματικού επάθλου και δύο έπαινοι την 1/11/2003.

Οι τρεις πρώτες Μελέτες θα δημοσιευθούν δαπάναις της ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ, ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, σε διαδοχικά τεύχη της.

Η αξιολόγηση των Μελετών θα γίνει από Ειδική Επιτροπή εκ Καθηγητών Πανεπιστημίου και Ειδικών Επιστημόνων.

Τα υποβληθησόμενα προς κρίση κείμενα των Μελετών δεν θα επιστραφούν.

Περαιτέρω πληροφορίες παρέχονται από τα Γραφεία της έκδοσης, Ίμβριον 6, Πλατεία Αμερικής, 11257, Αθήναι, τηλ. (0)210 8647120, fax: (0) 210 8658868, ώρες λειτουργίας Γραφείου.

Αθήναι, 2/12/2002

Η Συντακτική Επιτροπή

Critical Notes

Anetta Antigoni KASSIMATI:
The impact of regional structures on EU cohesion policy. Manchester, 2000

This dissertation, titled «The impact of regional structures on the European Union Cohesion Policy» was submitted to the University of Manchester for the degree of MA (Econ) in European Politics and Policy by Anetta A. Cassimati under the supervision of Dr Elisa Roller and Prof. Martin Burch.

The dissertation has been significant because it studies one of the factors that have contributed to the ineffectiveness of EU Regional Policy despite the concentrated efforts and the constant development of EU Regional Policy. The main argument put forward is that strong regions in decentralized states have been more successful in mobilizing resources for economic development than region in centralized systems. This can be attributed to the degree of access that regional institutions have in the decision making process, the financial distribution of resources and the policy implementation process. The project illustrates the above argument by studying the organization of regional structures in Spain, with particular reference to Catalonia, and in Italy, with particular reference to the

Κριτικά Σημειώματα

Ανέττας-Αντιγόνης ΚΑΣΙΜΑΤΗ:
Η επίδραση των περιφερειακών δομών στην αποτελεσματικότητα της περιφερειακής πολιτικής της Ε.Ε. Manchester, 2000.

Η υπό κρίση εργασία με θέμα «Η επίδραση των περιφερειακών δομών στην αποτελεσματικότητα της περιφερειακής πολιτικής της ευρωπαϊκής ένωσης» υπεβλήθει στο Πανεπιστήμιο του Manchester από την κ. Ανέττα - Αντιγόνη ΚΑΣΙΜΑΤΗ στα πλαίσια των σπουδών της για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου MA(econ) in European Politics and Policy. Καθηγητές Μέλη της Κριτικής Επιτροπής ήταν η Dr. Elisa Rollers και ο Professor MARTIN BURCH.

Στην εν λόγω σημαντική εργασία εξετάζονται οι λόγοι για τους οποίους η Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε. δεν έχει επιφέρει την αναμενόμενη μείωση των ανισοτήτων ανάμεσα στις ευρωπαϊκές περιφέρειες. Βασική υπόθεση της εργασίας είναι, ότι οι διαφορετικές περιφερειακές δομές των Κρατών Μελών επηρεάζουν τον βαθμό αποτελεσματικότητας της Π.Π. της Ε.Ε.. Πιο συγκεκριμένα: οι ισχυρές θεσμικά περιφέρειες με ουσιαστικές αρμοδιότητες, εκμεταλλεύονται καλύτερα τις ευκαιρίες παροχών από την Π.Π., επιτυγχάνουν γρηγορότερη και περισσότερη ανάπτυξη, με αποτέλεσμα η Π.Π. της Ε.Ε. να α-

southern regions of the country over the last two decades. Catalonia is an example of a strong region within a regionalized system, which actually produced the fastest growth amongst all the weakest regions in the mid-late 1980's. Southern Italy is an example of an area characterized by economic backwardness, which is strongly associated with the weakness of regional institutions in Southern Italy.

The first chapter provides a historical background of the origins, aims, means of EU Regional policy. Also it provides a general view of how regions can facilitate economic development. The second and third chapters introduce the regions of Catalonia and southern Italy respectively. It describes the position of each region in their systems, their structural problems and the involvement in the implementation of EU policies and the Structural Funds. The fourth chapter brings the main points together and concludes that regional structures are important and can influence the outcome of EU Regional policy. Finally the chapter suggests «for devolution to fulfill its purpose it should be ensured that regional institutions are empowered with actual political, financial and legal autonomy to perform their duties as political brokers and agents of social and economic development».

The originality of the subject, the clear and organised structure of the analysis, and its critical view of the issue characterise the dissertation.

Prof. Const. GE.
ATHANASSOPOULOS

ποδίδει περισσότερο σ' αυτές τις περιφέρειες από ό,τι στις ανίσχυρες θεσμικά περιφέρειες άλλων κρατών μελών. Αυτό απεικονίζεται με την συγκριτική μελέτη δύο διαφορετικών περιφερειών: Καταλονίας και νοτίων περιφερειών της Ιταλίας.

Η εργασία διαιρείται στην Εισαγωγή, τρία βασικά Κεφάλαια και τον Επίλογο. Στην εισαγωγή περιγράφονται το θέμα και η βασική υπόθεση της εργασίας. Στο Κεφάλαιο Α' γίνεται μία ιστορική αναδρομή της Π.Π. από την ίδρυση της έως το 1999. Στο Κεφάλαιο Β' εξετάζεται η Καταλονία ως δείγμα ισχυρής περιφέρειας με γρήγορους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, ενώ στο Κεφάλαιο Γ' διερευνώνται οι περιφέρειες της νότιας Ιταλίας ως δείγμα ανίσχυρων περιφερειών με πολύ χαμηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Στον Επίλογο, τέλος, διατυπώνεται η άποψη πως οι ισχυρές περιφέρειες εκμεταλλεύονται καλύτερα τις δυνατότητες, που τους παρέχονται από την Π.Π. και επομένως επιτυγχάνεται καλύτερη ανάπτυξη σε σχέση με τις ανίσχυρες περιφέρειες. Η τελική πρόταση που διατυπώνεται είναι πως οι περιφέρειες θα πρέπει να έχουν ουσιαστικές αρμοδιότητες και να είναι ανεξάρτητες από πολιτικές, νομικές και οικονομικές δεσμεύσεις της κεντρικής εξουσίας, ώστε να μπορούν να είναι επικδομοτικοί φορείς οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Η εργασία διακρίνεται για την οργάνωση και την άρτια δομή της σκέψης και διαπραγμάτευσης του θέματος, την πρωτοτυπία της καθώς και την κριτική προσέγγιση του ζητήματος.

Καθηγητής
Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Οι ιδιαιτερότητες, οι αρχές του Διεθνούς Δικαίου Ανάπτυξης και η σύγχρονη πραγματικότητα

Του κ. Οδυσσ. Γ. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Δ.Ν., Δικηγόρου

Συνέχεια εκ προηγουμένου τεύχους

2.2.2. Η θέση των Αποφάσεων των Διεθνών Οργανισμών στο Διεθνές Δίκαιο Ανάπτυξης

Παρ' όλο που δεν συγκαταλέγονται στις πηγές του Διεθνές Δικαίου σύμφωνα με το άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, εν τούτοις οι αποφάσεις κυρίως των ΗΕ²¹ απέτελεσαν τα νομικά «εργαλεία» με τα οποία διαμορφώθηκαν οι θεμελιώδεις αρχές του εν λόγω δικαίου. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών διαδραμάτισε τον κύριο ρόλο στον τομέα αυτό, αλλά και το Οικονομικό Κοινωνικό Συμβούλιο καθώς και η Συνδιάσκεψη των Η.Ε. για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (CNUCED) συμμετείχαν στην «νομοθετική» λειτουργία των Η.Ε.²².

Ως τόσο το κεντρικό ζήτημα, που αφορά στις εν λόγω αποφάσεις είναι η απουσία δεσμευτικής νομικής ισχύος τους με εξαίρεση συγκεκριμένες περιπτώσεις, που προβλέπει ο Χάρτης του ΟΗΕ, όπως π.χ. η ένταξη νέων μελών, η δημιουργία επικουρικών οργάνων και η ψήφιση του προϋπολογισμού.

Ακριβώς αυτή η ιδιαιτερότητα των Αποφάσεων προκάλεσε μία ακόμη αντιπαράθεση ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες και τις ανεπτυγμένες χώρες. Και στις δύο πλευρές ανεπύχθησαν θέσεις ακραίες, αλλά και μετριοπαθείς.

Από την δεκαετία 1960, οι αναπτυσσόμενες χώρες έδειξαν σαφή προτίμηση στις Αποφάσεις ως μέσο έκφρασης της πλειοψηφικής πλέον βούλησης τους στο πλαίσιο των διεθνών Οργανισμών, ως όργανο διεκδίκησης και διαμόρφωσης της Νέας Διεθνούς Οικονομικής Τάξης.

Ιδίως η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ αποτέλεσε το προνομιακό για τις φτωχές χώρες πεδίο για την προώθηση των στόχων τους: αυτή διαμόρφωσε κανόνες και αρχές δράσης μέσω Αποφάσεων που έμειναν γνωστές με πομπώδεις τίτλους, όπως Διακήρυξη Στρατηγικών, Πρόγραμμα Δράσης²³.

21. Τα κεφάλαια ΙΧ και Χ του Χάρτη του ΟΗΕ καθορίζουν τον ρόλο του Οργανισμού στον οικονομικό τομέα. Ετσι τα Η.Ε. έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του Δικαίου Ανάπτυξης.

22. Σχετικά με το ρόλο του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών βλ. FEUER, CASSAN, όπ. παρ., σελ. 92-95. Για την λειτουργία της CNUCED, επίσης FEUER, CASSAN, σελ. 110-116.

23. Αποφάσεις 1710 (XVII) της 19-12-61, 2626 (XXV) της 24-10-70, 3201 και 3202 της 1-5-74, 3281 (XXII) της 12-12-74, 3362 (S-VII) της 26-9-75, 1803 (XVII) της 14-12-62, 2542 (XXIV) της 11-12-69, 32/174 της 19-12-77, 33/193 της 29-1-79, 35/36 της 5/12/80.

Παρ' όλο που από το 1960 η πλειοψηφία των αναπτυσσομένων χωρών στο ΟΗΕ είναι αναμφισβήτητη, πολλές αποφάσεις υιοθετήθηκαν με ομοφωνία σε κλίμα συναίνεσης (consensus). Η επιδίωξη του consensus απαιτεί παραχωρήσεις από τα μέλη, τα οποία όμως με την διατύπωση επιφυλάξεων μπορούν να διαβρώσουν το πνεύμα της συμφωνίας. Η κατάχρηση όμως της δυνατότητας αυτής εκ μέρους των πλουσίων βιομηχανικών κρατών μπορεί να ωθήσει τις αναπτυσσόμενες χώρες να εφαρμόσουν την αρχή της πλειοψηφίας επιβάλλοντας την υιοθέτηση αποφάσεων, που εκφράζουν τις θέσεις τους χωρίς καμία παραχώρηση.

Τελικά ποία η νομική αξία που αναγνωρίστηκε στις Αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και των άλλων οργάνων του ΟΗΕ;

Σύμφωνα με τις ακραίες θέσεις των αναπτυσσομένων κρατών, που επεδίωξαν να επιβάλλουν την υποχρεωτική νομική ισχύ των Αποφάσεων, αυτά είναι κάτι πολύ περισσότερο από απλές συστάσεις. Η νομική τους αξία είναι αναμφισβήτητη δεδομένου, ότι υιοθετούνται βάσει του Καταστατικού χάρτη του ΟΗΕ, δηλ. της ιδρυτικής του συνθήκης, που δεσμεύει όλα τα Κράτη - Μέλη. Η Απόφαση που υιοθετείται από την Γ.Σ. είναι η έκφραση της γενικής και οικονομικής συνείδησης και βούλησης. Γιατί να μην έχει νομική ισχύ ένα κείμενο που ψηφίζεται από την πλειοψηφία των κρατών του πλανήτη;²⁴

Αντίθετα, για τις ανεπτυγμένες χώρες, οι αποφάσεις, δεν αποτελούν κανονικές πηγές Διεθνούς Δικαίου. Τα Κράτη είναι κυρίαρχα και ο βασικός και πρωτογενής θεσμός του Δικαίου αυτού. Συνεπώς κανείς διεθνής οργανισμός δεν νομιμοποιείται να νομοθετεί, να θεσπίζει κανόνες για τα Κράτη, κανένας κανόνας δεν μπορεί να επιβληθεί σ' αυτά. Τα όργανα των Διεθνών Οργανισμών δεν διαθέτουν παρά μία απλή εξουσία διατύπωσης συστάσεων. Οι αποφάσεις τους δεν έχουν παρά πολιτική και ηθική αξία.

Σύμφωνα με τις μετριοπαθείς απόψεις, όσον αφορά στο Διεθνές Δίκαιο Ανάπτυξης τα όρια ανάμεσα στο υποχρεωτικό και στο μη υποχρεωτικό είναι δυσδιάκριτα. Όλες οι Αποφάσεις δεν έχουν τον ίδιο βαθμό νομικής δεσμευτικότητας. Υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που πρέπει να εξετασθούν και να συνυπολογισθούν προκειμένου να εκτιμηθούν τα νομικά αποτελέσματα μίας Απόφασης.

Πρώτον, το ίδιο το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Απόφασης. Έτσι, όσο περισσότερο αυτή είναι διατυπωμένη με ακριβείς νομικούς ή με δεσμευτικούς και επιτακτικού χαρακτήρα όρους, τόσο αυτή θα έχει υποχρεωτική αξία. Αυτό συμβαίνει σε λίγες αποφάσεις σύμφωνα με τις οποίες: «Τα κράτη δεσμεύονται να...» ή ακόμη «...οφείλουν...». Αντίθετα στις περισσότερες αποφάσεις, τα Κράτη «...θα έπρεπε...» ή «...καλούνται...» κ.λ.²⁵

Δεύτερον, οι συνθήκες υιοθέτησης του ψηφίσματος. Έτσι, όσο περισσότερο μία απόφαση φαίνεται, ότι αντιπροσωπεύει το σύνολο των ομάδων κρατών, που συγκροτούν την Διεθνή Κοινότητα, τόσο θα έχει νομική ισχύ παρόμοια με αυτήν μίας διακρατικής συνθήκης. Πράγματι, ανάλογα με το αν το εν λόγω κείμενο ψηφίσθηκε με απλή πλειοψηφία, με ενισχυμένη πλειοψηφία, με ομοφωνία ή με consensus, θα εκφράζει περισσότερο ή λιγότερο επαρκώς τη συνείδηση της διεθνούς κοινότητας²⁶.

24. CASTANEDA, J.: *Valeur Juridique des Resolutions des Nations - Unies*. R.C.A.D.L. 1970.

25. *Η Στρατηγική για την δεύτερη δεκαετία των Η.Ε για την ανάπτυξη υπήρξε πιο συγκεκριμένη και ακριβής σε σχέση με την πρώτη προβλέποντας σειρά συγκεκριμένων μέτρων με αποτέλεσμα να έχει σαφώς μεγαλύτερη νομική αξία, π.χ. στην παράγραφο 12 της σχετικής Απόφασης «τα κράτη μέλη δεσμεύονται αμοιβά και συλλογικά να ακολουθήσουν, να εφαρμόσουν κατάλληλες πολιτικές για τη διαμόρφωση μίας πιο δίκαιης οικονομικής τάξης».*

26. *Η Απόφαση 1803 (XVIII) για την μόνιμη κυριαρχία πάνω στις φυσικές πλουτοπαραγωγικές πηγές, που υιοθετήθηκε από μία πολύ μεγάλη πλειοψηφία απαρτιζόμενη και από αναπτυσσόμενες χώρες και από ανεπτυγμένες χώρες θεωρείται, ότι έχει νομική αξία σημαντική.*

Θα λέγαμε, ότι η υιοθέτηση μίας απόφασης με την συναίνεση (consensus) των κρατών δημιουργεί πολιτικές συνθήκες, που υποχρεώνουν τελικά το κάθε κράτος να επιδιώξει να αποφύγει να «εκτεθεί» διεθνώς μεταγενέστερα μέσω της μη συμμόρφωσης με τους κανόνες της συγκεκριμένης απόφασης²⁷.

Τρίτον, η θέσπιση στην απόφαση μηχανισμών ελέγχου της εφαρμογής του, αυξάνει την νομική ισχύ του, με την έννοια, ότι τα κράτη αναζήτησαν τρόπους για να εξασφαλίσουν, ότι το περιεχόμενο της εν λόγω απόφασης δεν μένει «νεκρό γράμμα». Έτσι, και η Στρατηγική για τη δεύτερη δεκαετία των Η.Ε. για την ανάπτυξη του 1970 και η τρίτη του 1980, προέβλεψαν μηχανισμούς περιοδικής αξιολόγησης και εξέτασης των πολιτικών και των στόχων²⁸.

Συμπερασματικά, σχετικά με την νομική αξία των Αποφάσεων των Διεθνών Οργανισμών, μπορούμε να σημειώσουμε, ότι μία τέτοια απόφαση είναι αποτελεσματική σε νομικό επίπεδο, περιέχει δεσμευτικούς κανόνες εφ' όσον τα κράτη, που την υιοθετούν αποδέχονται και συναινετικά αναγνωρίζουν σ' αυτή υποχρεωτική ισχύ. Αυτό γίνεται όταν τα συμφέροντα των κρατών ταυτίζονται ή τουλάχιστον συγκλίνουν. Είναι όμως πολύ δύσκολο να γίνει όταν τα κράτη χωρίζονται σε δύο στρατόπεδα με ανταγωνιστικά συμφέροντα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του Διεθνούς Δικαίου Ανάπτυξης με την αντιπαράθεση ανάμεσα σε αναπτυσσόμενες χώρες και σε ανεπτυγμένες.

2.2.3. Συμβατικές τεχνικές και η ανάπτυξη

Η υλοποίηση ενός τόσο σύνθετου στόχου, όπως η ανάπτυξη του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου, απαιτεί την παρέμβαση και συμμετοχή όχι μόνο υποκειμένων του δημοσίου διεθνούς δικαίου (κράτη, διεθνείς οργανισμοί), αλλά και παραγόντων, των οποίων το νομικό καθεστώς είναι διαφορετικό και κυρίως ιδιωτικών επιχειρήσεων με πολυεθνική διάσταση. Πράγματι, οι αναπτυσσόμενες χώρες λόγω της έλλειψης κεφαλαίων και της ανεπάρκειας σε τεχνικές γνώσεις προσέφυγαν και στις ιδιωτικές επενδύσεις και στη μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας των μεγάλων επιχειρήσεων των πλουσίων χωρών καθώς και σε δάνεια δυτικών Τραπεζών. Ως εκ τούτου, αναγκάστηκαν να στηρίξουν την πολιτική ανάπτυξης τους εκτός από τις διακρατικές συμφωνίες και σε συμβάσεις (contrats), που καταρτίζουν και συνομολογούν με ιδιωτικές επιχειρήσεις των ανεπτυγμένων χωρών. Στις περισσότερες περιπτώσεις πρόκειται για συμβάσεις επενδύσεων, συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας, συμβάσεις παροχής υπηρεσιών κ.λ.²⁹.

Ποιό δίκαιο όμως είναι εφαρμοστέο στις εν λόγω συμβάσεις; Το διεθνές δίκαιο ή το εσωτερικό δίκαιο ενός από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη;

Σύμφωνα με τις αναπτυσσόμενες χώρες εφαρμοστέο είναι το δικό τους εθνικό δίκαιο, δεδομένου, ότι αυτές είναι υποκείμενα δημοσίου Δικαίου ενώ οι αλλοδαπές επιχειρήσεις υποκείμενα του Ιδιωτικού Δικαίου και το Δημόσιο Δίκαιο υπερέχει έναντι του Ιδιωτικού Δικαίου. Η νομοθεσία που επιχειρήσαν να επιβάλλουν οι αναπτυσσόμενες χώρες κυρίως στις αλλοδαπές επενδύσεις περιείχε σε πολλές περιπτώσεις διατάξεις ασφυκτικού ελέγχου. Παρέχεται η δυνατότητα στις αρχές των χωρών υποδοχής να απορρίψουν συμβάσεις που, σύμφωνα μ' αυτές, προβλέπουν ρήτρες δήθεν επιβλαβείς για τα συμφέροντα

27. CASSAN, H. *Le consensus dans la pratique des Nations Unies*, A.F.D.I. 1974.

28. Η 2η δεκαετία προέβλεπε «ρυθμίσεις» καιάλληλες, ώστε να καταστεί δυνατός ένας συστηματικός έλεγχος της προόδου, που συνιελέσθηκε για την υλοποίηση των στόχων αυτής της δεκαετίας 1970-1980.

29. FATOUROS, A.: *International Law and the Internatonalized Contracts*. A.J.I.L., 1980, σελ. 134-141. FEUER, G., CASSAN, H.: *Droit International du Developpement*. Paris 1991, σελ. 349-359.

τους. Μάλιστα, θέσπισαν και τους περίφημους Κώδικες Επενδύσεων. Για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, κίνητρο επένδυσης στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι η επιδίωξη του κέρδους, ενώ για τις ανεπτυγμένες, η ξένη επένδυση πρέπει αποκλειστικά να εξυπηρετεί τους στόχους της δικής τους ανάπτυξης και σε καμία περίπτωση να μην θίγει την κυριαρχία του κράτους υποδοχής. Γι' αυτό και με τους παραπάνω κώδικες επέβαλλαν περιορισμούς στη δραστηριότητα των ξένων επιχειρήσεων στο έδαφος τους³⁰.

Λογικό ήταν οι ανεπτυγμένες χώρες να επιθυμούν την εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου στις συμβάσεις ανάπτυξης των χωρών υποδοχής. Ωστόσο δεν υπάρχει στις συμβάσεις αναφορά ρητή στην εφαρμογή του δικαίου αυτού.

Τις περισσότερες φορές η διεθνοποίηση των συμβάσεων διαπιστώθηκε κυρίως είτε με ερμηνεία της βούλησης των συμβαλλόμενων μερών, είτε στη βάση της φύσης της ίδιας της σύμβασης.

Στην πρώτη περίπτωση, έγινε δεκτό, ότι μία σύμβαση υπόκειται στη διεθνή έννομη τάξη, επειδή περιέχονται σ' αυτή έννοιες όπως «γενικές αρχές του δικαίου», «καλή πίστη», «ειλικρίνεια», «ισότητα» κ.λ., οι οποίες αφήνουν να διαφανεί η πρόθεση των μερών να εφαρμόσουν όχι κάποιο εσωτερικό δίκαιο, αλλά κανόνες και αρχές, που αναγνωρίζονται από το σύνολο των πολιτισμένων εθνών του πλανήτη.

Στην δεύτερη περίπτωση, η διεθνοποίηση δεν εξαρτάται από τη ρητή ή υπονοούμενη βούληση των μερών: μία σύμβαση διέπεται από το διεθνές δίκαιο λόγω της ίδιας της φύσης. Πρόκειται για τις λεγόμενες Συμφωνίες Οικονομικής Ανάπτυξης, που μέσω πολύ σημαντικών επενδύσεων συμβάλλουν στην ανάπτυξη των χωρών υποδοχής και αυτή η συνεισφορά πρέπει ως αντάλλαγμα να συνοδευτεί από μία ιδιαίτερη προστασία των ξένων επενδυτών. Την εν λόγω προστασία παρέχει η εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου.

Ορισμένοι έκαναν λόγο για υπαγωγή των Συμβάσεων σ' ένα αυτόνομο και εξειδικευμένο Δίκαιο Διεθνών Συμβάσεων (*lex contractus*), που θα διέπει αποκλειστικά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, ενώ άλλοι, κυρίως στις πλούσιες χώρες, προέκριναν την υπαγωγή των συμβάσεων ανάπτυξης σε μία ιδιόμορφη έννομη τάξη που θα ρύθμιζε τις σχέσεις μεταξύ δύο μερών εκ των οποίων το ένα μόνο θα είχε την ιδιότητα του υποκειμένου του διεθνούς δικαίου. Το δίκαιο αυτό (*Transnational Law - Droit Transnational*) θα περιελάμβανε κανόνες διαφόρων εννόμων τάξεων: εσωτερικού δικαίου, δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, διεθνούς δικαίου, γενικές αρχές δικαίου και θα δέσμευε τόσο τα κράτη όσο και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις³¹.

2.3. Ένα δίκαιο αμφιλεγόμενο, που προκαλεί αντιπαράθεσεις και περιέχει αντιφάσεις

Από την στιγμή που το Διεθνές Δίκαιο Ανάπτυξης είναι κυρίως ένα δίκαιο που στηρίχθηκε στη βούληση των αναπτυσσομένων κρατών, η εφαρμογή του προσέκρουσε αρκετές φορές στις επιφυλάξεις ή ακόμα και στην αντίδραση των δυτικών βιομηχανικών κρατών. Η συγκρουσιακή αυτή κατάσταση οφείλεται και στο γεγονός, ότι οι μεν αναπτυσσόμενες χώρες προσεγγίζουν το νέο αυτό δίκαιο, αλλά και γενικότερα τις διεθνείς

30. Βλ. *Legislation et reglementations nationales concernant les societes transnationales. Doc. N.Y. ST/CTC/6, 1978, no de vente E.78.11.A.3 et Suppl. 1980.*

31. *Σχεπικά με το δίκαιο αυτό βλέπε BERLIN, D.: Le regime, juridique international des accords entre Etats et ressortissants d' autres Etats. These. Paris I, 1980. LÉBOULANGER, P.: Les contrats entre Etats et Entreprises etrangeres. These. Paris II, 1982. CASSAN, H.: Contrats Internationaux et pays en developpement. Economica. Paris, 1989. VIRALLY, M.: Un tiers droit? Reflexions theoriques, in Le droit des relations economiques internationales. Etudes offertes a B. Goldman, Libr. Techniques, Paris 1982.*

οικονομικές σχέσεις με παρεμβατική αντίληψη, ενώ οι πλούσιες χώρες παραμένουν προσκολλημένες στις αρχές της ελεύθερης οικονομίας και του ελεύθερου εμπορίου.

Ένα ζήτημα εκδήλωσης της αντιπαράθεσης μεταξύ των δύο πλευρών αφορά στην απόπειρα του Τρίτου Κόσμου να επιβάλλει ορισμένες αρχές στη διεθνή κοινότητα μέσω της υιοθέτησης Αποφάσεων, οι οποίες μπορεί, είτε να μένουν απλές συστάσεις, είτε να ενσωματωθούν προοδευτικά στο θετικό δίκαιο. Ποία πιθανότητα από τις δύο θα υλοποιηθεί, εξαρτάται από τον βαθμό αμφισβήτησης των αρχών αυτών.

Τελικά, συνυπάρχουν στο Διεθνές Δίκαιο Ανάπτυξης δύο είδη κανόνων: και κανόνες θετικού δικαίου και κανόνες ενός δικαίου, που είναι σε διαδικασία διαμόρφωσης (regles prospectives).

Στην πράξη, δεδομένου, ότι το Δίκαιο Ανάπτυξης είναι βασικά ένα δίκαιο υπό διαμόρφωση (in statu nascendi), ένας κανόνας συμπεριφοράς, που στην αφετηρία δεν είναι τίποτε άλλο από μία απλή σύσταση (recommandation), σιγά-σιγά μέσα από μία διαδικασία βαθμιαίας «ενσάρκωσης», μετατρέπεται σε κανόνα, του οποίου η ισχύς αναγνωρίζεται από την διεθνή κοινότητα και ο οποίος, θεσπιζόμενος σε μία διακρατική συμφωνία, ενσωματώνεται στο θετικό δίκαιο³².

Ο παραπάνω αναφερόμενος δυϊσμός, που διακρίνει το Διεθνές Δίκαιο Ανάπτυξης, έχει επίπτωση στη συμπεριφορά των κρατών όσον αφορά στη ρύθμιση διαφόρων ζητημάτων ανάπτυξης. Έτσι, ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να επιλύσουν το ίδιο πρόβλημα, αναφέρονται σε διαφορετικούς και εν πολλοίς αντιφατικούς κανόνες, οι μεν πρώτες στο θετικό δίκαιο, οι δε δεύτερες σε κανόνες ενός υποθετικού υπό διαμόρφωση δικαίου (π.χ. το ζήτημα της επιλογής του δικαίου που θα διέπει τις συμβάσεις ανάπτυξης). Από την άποψη αυτή, το Διεθνές Δίκαιο Ανάπτυξης συνιστά έκφραση των αντιθέσεων, αντιπαράθεσεων και των σχέσεων ισχύος που επικρατούν στην διεθνή κοινότητα³³.

3. Θεμελιώδεις Αρχές του Διεθνούς Δικαίου Ανάπτυξης

Το σύστημα κανόνων, που θεσπίζει το Δίκαιο αυτό περισιτρώφεται γύρω από τρεις βασικές αρχές: κυριαρχία, ισότητα, αλληλεγγύη. Οι εν λόγω αρχές χρησιμοποιούνται με την παραδοσιακή έννοια του κλασσικού διεθνούς δικαίου αλλά επί πλέον αποκτούν και μία νέα διάσταση. Έτσι, ενώ στο γενικό διεθνές δίκαιο εμφανίζονται ως στατικές, τυπικές και συντηρητικές, στο Διεθνές Δίκαιο Ανάπτυξης τους προσδίδεται ένας δυναμικός, εξελικτικός και προοδευτικός χαρακτήρας. Και αυτό διότι τίθενται στην υπηρεσία της θέλησης για μία ριζική αλλαγή της διεθνούς κοινότητας.

3.1. Η οικονομική κυριαρχία

Το Δίκαιο Ανάπτυξης προσθέτει στην αντίληψη περί κυριαρχίας των κρατών που αναγνωρίζει και το κοινό διεθνές δίκαιο, μια νέα διάσταση: η πολιτική κυριαρχία δεν επαρκεί για να εξασφαλίσει στις χώρες του Τρίτου Κόσμου την οικονομική τους ανεξαρτησία. Έτσι, σύμφωνα με αυτές, υφίσταται στενός δεσμός ανάμεσα στην πολιτική και στην οικονομική διάσταση της κυριαρχίας: αυτοπροσδιορισμός πολιτικός και αυτοπροσδιορισμός οικονομικός αλληλοσυμπληρώνονται για να γίνουν εφικτοί.

32. Ως παραδείγματα μπορούμε να αναφέρουμε την αρχή της κυριαρχίας επί των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών, το Γενικευμένο Σύστημα Εμπορικών Προμηπίσεων.

33. BENNOYNA, M.: *Realité et Imaginaire en droit international du developpement, in Melanges Chaumont, Pedone, Paris, 1984.* PELLET, A.: *Le «bon droit» et l'invraie. Plaidoyer pour l'invraie (remarques sur quelques problemes de methode en droit international du developpement)*, όπ. παρ..

Μία εκδήλωση αυτής της κυριαρχίας αποτελεί η αρχή της μη επέμβασης ενός κράτους στις εσωτερικές υποθέσεις ενός άλλου κράτους³⁴.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες απέδωσαν ιδιαίτερα μεγάλη σημασία στην αρχή αυτή, σύμφωνα με την οποία η χορήγηση βοήθειας εκ μέρους ενός πλουσίου κράτους θα πρέπει να γίνεται με απόλυτο σεβασμό της κυριαρχίας του κράτους, που δέχεται την βοήθεια. Εκτός όμως από τα κράτη, στην αρχή της μη επέμβασης υπόκεινται και οι πολυεθνικές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν κατηγορηθεί συχνά για ανάμειξη στα εσωτερικά των φτωχών χωρών.

Η αρχή της μη επέμβασης απαγορεύει και αποκλείει, επίσης, όλες τις πρακτικές που εκφράζονται με τον όρο οικονομική επίθεση ή προσβολή.

Η πιο σπουδαία, ως τόσο, μορφή κυριαρχίας για τις αναπτυσσόμενες χώρες είναι η κυριαρχία επί των πλουτοπαραγωγικών πόρων τους. Στο όνομα της εν λόγω κυριαρχίας, οι εν λόγω χώρες επεδίωξαν όχι μόνο να ξαναθέσουν υπό την κατοχή τους τις φυσικές πλουτοπαραγωγικές πηγές τους, τις οποίες παραχωρούσαν συχνά σε αλλοδαπούς κυρίως στην περίοδο της αποικιοκρατίας, αλλά και να ασκήσουν έλεγχο σε όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο έδαφος τους. Το πεδίο εφαρμογής της αρχής της κυριαρχίας επί των πλουτοπαραγωγικών πόρων είναι ευρύ και περιλαμβάνει εκτός από το δικαίωμα εκμετάλλευσης του εδάφους, του υπεδάφους και των θαλασσιών εκτάσεων, την θέσπιση κανόνων που ρυθμίζουν τις ξένες ιδιωτικές επενδύσεις καθώς και την δράση των πολυεθνικών επιχειρήσεων και κυρίως το δικαίωμα εθνικοποίησης από τις αναπτυσσόμενες χώρες αγαθών και πραγμάτων που ανήκαν στην κυριότητα ξένων, δυτικών επιχειρήσεων³⁵.

3.2. Από την αρχή της τυπικής ισότητας στην αρχή του δυισμού των κανόνων

Σύμφωνα με το κλασικό διεθνές δίκαιο, όλα τα κράτη είναι ίσα σε δικαιώματα και υποχρεώσεις. Αν και από την αρχή αυτή απορρέουν πολλά πλεονεκτήματα για τις φτωχές χώρες, όπως π.χ. δικαίωμα ψήφου στα όργανα των Ηνωμένων Εθνών, ως τόσο πρόκειται για μία ισότητα τυπική, η οποία δεν επιτρέπει στο δίκαιο να λάβει υπ' όψιν τις πραγματικές ανισότητες που υπάρχουν ανάμεσα στα κράτη και κυρίως τις ανισότητες ως προς το επίπεδο ανάπτυξης. Δεν είναι όμως δυνατό να βαρύνονται με τις ίδιες υποχρεώσεις σε θέματα διεθνών οικονομικών σχέσεων κράτη άνισα ανεπτυγμένα. Η απόσταση, που χωρίζει τις αναπτυσσόμενες χώρες από τις ανεπτυγμένες χώρες, στην πράξη αναιρεί την έννοια της ισότητας, που αναγνωρίζει το κοινό διεθνές δίκαιο.

Γι' αυτό οι χώρες του Τρίτου Κόσμου αξίωσαν να θεσπισθεί, στο πλαίσιο του Διεθνούς δικαίου ανάπτυξης, ένα ιδιαίτερο νομικό καθεστώς προσαρμοσμένο στην συγκεκριμένη οικονομική κατάσταση τους. Στη λογική αυτή, έθεσαν υπό αμφισβήτηση την αρ-

34. *Σύμφωνα με την Απόφαση 2625 (XXV) της 24/10/1970: «Κανένα κράτος ή ομάδα κρατών δεν έχει το δικαίωμα να επεμβαίνει, άμεσα ή έμμεσα, για όποιαδήποτε αιτία, στις εσωτερικές ή εξωτερικές υποθέσεις ενός άλλου κράτους. Κατά συνέπεια, όχι μόνο η στρατιωτική επέμβαση, αλλά και κάθε άλλη μορφή επέμβασης ή απειλής, που στρέφονται εναντίον της προσωπικότητας ενός κράτους ή εναντίον των πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών στοιχείων της, παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο».*

35. ROSENBERG, D.: *Le principe de souverainete des Etats sur leurs ressources naturelles*. L.G.D.J., Paris, 1983. Σχετικά με τις εθνικοποιήσεις βλέπε CARREAU, FLOPY, JULLIARD: *Droit International Economique*, Paris, 1990. Σχετικά με τους κανόνες για τις ξένες επενδύσεις και τις πολυεθνικές επιχειρήσεις βλέπε FEUER, G. CASSAN, H., όπ.π. σελ. 231-271. Επίσης βλέπε: Κ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: *Νομοθετικό πλαίσιο περιφερειακής ανάπτυξης. Τόμοι Α, Β, Γ, Δ' έκδ.* Αθήναι, 2000. Β. ΔΕΛΗΘΕΟΥ: *Το νομικό καθεστώς προστασίας και επενδύσεων ξένων κεφαλαίων*. Αθήναι, 1996.

χή της ισότητας όλων των κρατών ενώπιον του διεθνούς δικαίου: υφίστανται δύο κατηγορίες κρατών, τα ανεπτυγμένα και τα αναπτυσσόμενα και ως εκ τούτου αυτή η ύπαρξη «κρατών δύο ταχυτήτων» από την άποψη της ανάπτυξης τους, συνεπάγεται την ανάγκη θέσπισης διαφορετικών κανόνων, πιο ευνοϊκών για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Έτσι, καθιερώθηκε η αρχή του διτισμού των κανόνων (dualité de normes) που εφαρμόστηκε σε όλο το φάσμα των οικονομικών σχέσεων μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, είναι πρόκειται για τους όρους παροχής χρηματοδοτικής βοήθειας και μεταφοράς τεχνολογίας προς τις δεύτερες, είτε πρόκειται, κυρίως, για παροχή εμπορικής φύσεων προνομίων και πλεονεκτημάτων υπέρ αυτών.

Έτσι, βαθμιαία, στις διεθνείς εμπορικές σχέσεις, θεσπίστηκαν κανόνες που προβλέπουν μία ειδική και ευνοϊκή μεταχείριση των φτωχών χωρών, τόσο σε πολυμερές, παγκόσμιο σκεπτικό στο πλαίσιο της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (G.A.T.T.) και της CNUCED³⁶ όσο και σε περιφερειακό (π.χ. η Ε.Κ. παραχώρησε εμπορικά πλεονεκτήματα στην ομάδα των κρατών Αφρικής Καράιβικής Ειρηνικού μέσω των συμβάσεων Λομέ) και σε διμερές επίπεδο (μέσω συμφωνιών εμπορίου και εμπορικής συνεργασίας, η Κοινότητα παρεχώρησε εμπορικά προνόμια σε χώρες της βορείου Αφρικής).

3.3. Η αρχή ή η ανάγκη της Αλληλεγγύης

Η αλληλεγγύη επιβάλλεται τόσο από λόγους ηθικής τάξεως με την έννοια, ότι οι ανισότητες στο επίπεδο ανάπτυξης ανάμεσα στα κράτη ισοδυναμούν με αδικίες τις οποίες οι περισσότεροι ευνοημένοι οφείλουν να άρουν προς όφελος των λιγότερο ευνοημένων, όσο και από την αντικειμενική πραγματικότητα και τις ανάγκες της. Πράγματι, η αλληλεξάρτηση μεταξύ των οικονομικών των κρατών είναι τέτοια, ώστε η ανάπτυξη του ενός εξαρτάται από την ανάπτυξη του άλλου.

Η αλληλεγγύη στην πράξη με την ενίσχυση της συνεργασίας εκδηλώθηκε ανάμεσα στις ανεπτυγμένες χώρες και τις αναπτυσσόμενες. Βέβαια, οι πρώτες δεν αποποιήθηκαν των ευθυνών τους να παρέχουν βοήθεια στις δεύτερες. Επειδή όμως η βοήθεια αυτή μέσω κυρίως διμερών συμφωνιών επικρίθηκε, ότι εξυπηρετούσε συμφερόντα των πλούσιων χωρών, οι χώρες του Τρίτου Κόσμου προτιμούσαν η εν λόγω βοήθεια να χορηγείται μέσω πολυμερών διαδικασιών από τους διεθνείς Οργανισμούς.

4. Η Θέση του Διεθνούς Δικαίου Ανάπτυξης στο σύγχρονο κόσμο

Η ανάλυση του ρόλου, ή της αξίας του Διεθνούς Δικαίου Ανάπτυξης σήμερα στην αυγή του 21ου αιώνα ξεκινά με δύο διαπιστώσεις:

- Η Νέα Διεθνής Οικονομική Τάξη, που διεκδίκησαν δυναμικά οι αναπτυσσόμενες χώρες, πολλές φορές προσπαθώντας να την επιβάλλουν αξιοποιώντας την δύναμη της μεγάλης πλειοψηφίας τους στα όργανα του ΟΗΕ, κατά τη δεκαετία κυρίως του 1970, δεν έγινε ποτέ πραγματικότητα και κυριολεκτικά εξαφανίστηκε και ως όραμα.

- Η υπανάπτυξη και η καθυστέρηση ενός μεγάλου τμήματος του πλανήτη ως τόσο δεν εξαφανίστηκαν μετά από σχεδόν 3 δεκαετίες διεθνούς δράσης για την ανάπτυξη τόσο α-

36. Το 1964, τα Συμβαλλόμενα Μέρη στην Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου υιοθέτησαν το μέρος VI για «το εμπόριο και την ανάπτυξη», που έθεσε τις βάσεις για την δράση της GATT σε θέματα ανάπτυξης, βλέπε CARREAU, FLOPY, JUILLARD: *οπ. παρ.*, σελ. 217-220. Οι Συμφωνίες του Γύρου του Τόκιο (1973-1979), εισήγαγαν την έννοια της διαφορετικής ευμενούς μεταχείρισης των αναπτυσσόμενων χωρών, βλέπε LEBULLENGER, J.: *La portee des nouvelles regles du GATT en faveur des parties contractantes en voie de developpement*. R.G.D.I.P. 1982. Από το 1971, εφαρμόζεται το Γενικευμένο Σύστημα Προμηθειών με την μορφή μείωσης των δασμών στις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Βλέπε LEBULLENGER, J.: *Les Systemes de preference tarifaire generalisee. Contribution au Nouvel Ordre Economique international*.

πό κράτη, όσο και από διεθνείς Οργανισμούς³⁷. Απόδειξη της δραματικής κατάστασης αποτελούν τα μεταναστευτικά κύματα προς τις πλούσιες χώρες της τελευταίας δεκαετίας.

Την δεκαετία '90 διαμορφώθηκε μία Νέα Τάξη Πραγμάτων αμερικάνικης έμπνευσης, που δεν είχε σχέση με το διεθνές περιβάλλον των προηγούμενων δεκαετιών. Έτσι, η κατάρρευση του κομμουνιστικού συνασπισμού προκάλεσε την πολιτική αποδυνάμωση πολλών καθεστώτων των αναπτυσσομένων χωρών. Ταυτόχρονα, η αρχή της ελεύθερης οικονομίας και του ελεύθερου εμπορίου κυρίαρχησε στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις όπως καταδεικνύεται από τα τρία παραδείγματα:

Α. Η Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης για την Στρατηγική για την Τέταρτη Δεκαετία των Η.Ε. για την Ανάπτυξη που υιοθετήθηκε με συναίνεση την 21/12/90 δεν ανέφερε καν τον όρο Νέα Διεθνής Οικονομική Τάξη. Αντίθετα, επέμεινε στην έννοια της ευθύνης κατά μεγάλο μέρος των ιδίων των φτωχών χωρών για την ανάπτυξή τους. Έτσι, παρακινεί τις χώρες του Τρίτου Κόσμου να δημιουργήσουν κλίμα ευνοϊκό για τις ξένες επενδύσεις και γενικότερα για τη δραστηριότητα των ξένων ιδιωτικών επιχειρήσεων, θεσπίζοντας φιλελεύθερους κώδικες επενδύσεων και συνάπτοντας συμβάσεις με τις εν λόγω επιχειρήσεις.

Β. Η παροχή βοήθειας από τις ανεπτυγμένες προς τις αναπτυσσόμενες χώρες βαθμιαία άρχισε να θεωρείται ως μία ξεπερασμένη μέθοδος εκδήλωσης της αλληλεγγύης. Πράγματι, οι βιομηχανικές χώρες αποστασιοποιούνται στο όνομα του φιλελευθερισμού, που ευνοεί την ιδιωτική πρωτοβουλία. Πλέον ο στόχος που πρέπει να επιδιώξουν οι φτωχές χώρες είναι να «επανενταχθούν» στην παγκόσμια αγορά χάρη στην εφαρμογή προγραμμάτων διαρθρωτικής προσαρμογής, υπό την επίβλεψη δύο διεθνών οργανισμών όπου κυριαρχούν οι βιομηχανικές χώρες, δηλαδή την Παγκόσμια Τράπεζα και, κυρίως, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Γ. Οι διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης για το διεθνές εμπόριο (1986-1994) επικεντρώθηκαν πρωτίστως στα ζητήματα, που αφορούν στις μεγάλες εμπορικές δυνάμεις και βασικά στις Η.Π.Α. και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Επί πλέον, άρχισε η έντονη αμφισβήτηση της αρχής του δυϊσμού των κανόνων υπέρ των αναπτυσσομένων χωρών, και ειδικότερα της έννοιας της ειδικής και προνομαχικής μεταχείρισης των χωρών αυτών μέσω της παραχώρησης εμπορικών πλεονεκτημάτων.

Οι ανεπτυγμένες χώρες πλέον υποχρεούνται όλο και περισσότερο να σεβασθούν το κοινό δίκαιο του διεθνούς εμπορίου, που δεν επιτρέπει ειδικά καθεστώτα, που εισάγουν διακρίσεις στις διεθνείς συναλλαγές προς όφελος ορισμένων χωρών. Όλοι καλούνται να συμμετάσχουν, ανάλογα με τις δυνάμεις τους, στη γενική διαδικασία της απελευθέρωσης της παγκόσμιας αγοράς.

Ως τόσο, πρέπει να εγκαταλειφθεί ένας μεγάλος αριθμός φτωχών χωρών στις δυνάμεις της αγοράς. Πρέπει να σημειωθεί, ότι η κατάσταση στις εν λόγω χώρες θα ήταν φυσικά ακόμα χειρότερη αν δεν υπήρχε το Διεθνές Δίκαιο Ανάπτυξης δηλ. το σύνολο των κανόνων, των θεσμών και των διαδικασιών παροχής βοήθειας. Όπως στις σύγχρονες κοινωνίες, σε εθνικό επίπεδο, μεγάλα τμήματα πληθυσμού χρειάζονται την παρέμβαση του κράτους και της κοινωνικής του πολιτικής, έτσι και σε παγκόσμια κλίμακα θα υπάρχουν πάντα κράτη που θα ζητούν την διεθνή αλληλεγγύη για να αναπτυχθούν.

Επομένως, αυτό που έχουν ανάγκη όλα αυτά τα κράτη είναι ένα Διεθνές Κοινωνικό Δίκαιο, ένα Δίκαιο Προστασίας των λιγότερο ευνοημένων. Προς τρεις κατευθύνσεις πρέπει να κινηθεί το Δίκαιο αυτό: παροχή βοήθειας προς τις χώρες όπου επικρατεί φτώχεια επείγουσα συμπαράσταση στις περιπτώσεις καταστροφών και διαμόρφωση σε διεθνές επίπεδο κανόνων και προδιαγραφών ελάχιστης κοινωνικής ασφάλειας με θεσμοθέτηση κατάλληλων μηχανισμών.

37. Πάνω από 2 δισεκ. ανθρώπων επιβιώνουν με λιγότερο από 1 δολάριο την ημέρα. Βλέπε *Le Monde*, 12 Novembre 1991.

Εξελίξεις και προοπτικές της διεθνούς ναυτιλίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου

Του Δρος **Κων/νου ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΥΛΗ**

Dipl. Ing., Dipl. Wirtsing,
Ειδικ. Συμβ. Ν.Ε. Ελλάδος

1. Η ναυτιλιακή πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Όσον αφορά τις επιπτώσεις της Οικονομικής Νομοστατικής Ένωσης στην ανταγωνιστικότητα των ποντοπόρων πλοίων της Ε.Ε. θεωρείται, ότι αυτή δεν θα επηρεασθεί από το νέο νόμισμα, δηλαδή το ευρώ, καθώς οι κύριες συναλλαγές στον χώρο της ναυτιλίας θα συνεχίσουν να γίνονται σε δολάρια, αλλά μόνο οι οικονομικές σχέσεις των ναυτιλιακών εταιρειών στο χώρο της Ε.Ε. και συγκεκριμένα στους τομείς των επισκευών, ναυπηγήσεων, αγορών, προμηθειών κ.λπ. η θα εκφράζονται σε ευρώ.

1.1. Η ανταγωνιστικότητα της ποντοπόρου ναυτιλίας στην Ε.Ε.

Η ναυτιλιακή πολιτική της Κοινότητας γενικά αφορά τέσσερις βασικούς άξονες, όπως: Οι αποτελεσματικές και ανταγωνιστικές ναυτιλιακές υπηρεσίες και η προώθηση μίας σφαιρικής πολιτικής ανοικτών αγορών.

Η ανάπτυξη και η εφαρμογή διεθνών υποχρεωτικών κανόνων για την ασφάλεια και την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ελέγχου της ποιότητας και του κράτους σημαίας, αλλά και μέσω των ελέγχων που διεξάγονται από τα κράτη ελλιμενισμού.

Η προώθηση της ανταγωνιστικότητας του κοινοτικού στόλου με μέτρα που αναφέρονται στην εκπαίδευση και την απασχόληση των ναυτικών, τις πρωτοβουλίες έρευνας και ανάπτυξης, καθώς και μια πολιτική κρατικών ενισχύσεων ειδικά για την ναυτιλία.

Η ανάπτυξη και η βελτίωση των υποδομών και ειδικότερα η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των λιμανιών και των υποδομών μέσα και έξω από αυτά, αλλά και η θέσπιση κανόνων θεμιτού ανταγωνισμού στον τομέα αυτό.

Η ναυτιλία είναι, ως γνωστόν, η πιο διεθνής βιομηχανία, άρα ήταν και η πρώτη που είχε διεθνοποιημένη μορφή. Για να εισέλθει κανείς στην ναυτιλία γενικά δεν χρειάζεται να υποστεί μονομερείς ρυθμίσεις από το κράτος της σημαίας δηλαδή μόνο της νηολόγησης του πλοίου της, αλλά υπόκειται συνήθως σε διεθνείς κανονισμούς, που αφορούν την ευθύνη έναντι τρίτων, την ασφάλεια του πλοίου και την ναυτεργασία.

Η ναυτιλιακή επιχείρηση της ποντοπόρου ναυτιλίας σε σχέση με την ανταγωνιστικότητά της ήταν ανέκαθεν από μόνη της διεθνοποιημένη.

Άρα, η εισόδός της σε μία παγκοσμιοποιημένη οικονομία είναι πιο εύκολη και απλή από άλλες επιχειρήσεις της ξηράς, εθνικές ή ακόμη και πολυεθνικές.

Όσον αφορά στην παγκοσμιοποίηση της ναυτιλίας και στις εξελίξεις και προοπτικές που έχει σ' αυτήν η Ευρωπαϊκή Κοινωνική ναυτιλία θα πρέπει να έχει κανείς υπόψη του, ότι:

Η ναυτιλία της Ε.Ε. είναι τόσο ποσοτικά, όσον και ποιοτικά μία από τις ισχυρότερες του κόσμου. Παρ' όλα αυτά όμως, αν και η ευρωπαϊκή ναυτιλιακή τεχνογνωσία είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστική, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν έχει ακόμη αναπτύξει ένα τέτοιο πλαίσιο Κανονισμών και Οδηγιών που να την κάνει περισσότερο ανταγωνιστική.

Τα κεφάλαια στη ναυτιλία και το ναυτεργατικό δυναμικό ήταν ανέκαθεν διεθνή, αλλά τώρα πλέον απέκτησαν τόσο μεγάλη κινητικότητα, ώστε όποια δήποτε εθνική πολιτική κάποιου κράτους, δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τα προβλήματα, που τα αφορούν.

Εάν δεν ληφθούν το συντομότερο δυνατόν μέτρα, που να αφορούν την περαιτέρω ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής ναυτιλίας, τα οποία όμως πρέπει να συμβαδίζουν με τις τάσεις της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και τα ανάλογα πρότυπα άλλων χωρών, τότε θα αποχωρήσουν και άλλα κεφάλαια, αλλά και ναυτεργατικό δυναμικό, από αυτήν.

1.2. Τα μέτρα για την ενίσχυση του Νηολογίου των Κρατών-Μελών

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη θεσμοθετήσει την δυνατότητα να δοθούν κρατικές ενισχύσεις προς τις ναυτιλιακές εταιρείες. Την 7 Ιουλίου 1997 η Επιτροπή υιοθέτησε τις λεγόμενες «κατευθυντήριες γραμμές» για τις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα των ναυτιλιακών μεταφορών, τροποποιώντας έτσι τις προηγούμενες, οι οποίες ίσχυαν από το έτος 1989.

Οι νέες κατευθυντήριες γραμμές στοχεύουν στο να εναρμονίσουν τα κρατικά συστήματα επιδοτήσεων. Εκκινούν από την αρχή, ότι τα πλοία υπό κοινοτική σημαία μειονεκτούν, ως προς την ανταγωνιστικότητά τους, έναντι των πλοίων υπό ξένες σημαίες, για φορολογικούς λόγους. Έτσι, οι κατευθυντήριες γραμμές επιτρέπουν στα Κράτη-Μέλη να δώσουν εκτεταμένες φορολογικές απαλλαγές ή απαλλαγές σε κοινωνικές εισφορές.

Αντίθετα, οι κατευθυντήριες γραμμές είναι περιοριστικές, όσον αφορά στις επιδοτήσεις για επενδύσεις, γιατί οδηγούν σε υπερπροσφορά χωρητικότητας και σε αθέμιτο ανταγωνισμό ως προς τα ναυπηγεία.

Το κοινοτικό αυτό πλαίσιο είναι πιο γενναιόδωρο από ό,τι ισχύει για τις χερσαίες βιομηχανίες γιατί η Επιτροπή αναγνωρίζει, ότι η κοινοτική ναυτιλία βάλλεται σκληρά από διεθνή ανταγωνισμό, πολλές φορές με άπιστους όρους.

Έτσι, τα τελευταία χρόνια πολλές χώρες της Ε.Ε. με συγκεκριμένες αλλαγές, που έκαναν στην ναυτιλιακή πολιτική τους κατόρθωσαν να κάνουν ιδιαίτερα ελκυστικά τα νηολόγια τους.

1.3. Η ναυτιλία μικρών αποστάσεων

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ προβλέπει για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής οικονομίας την δημιουργία ευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών. Έτσι, λοιπόν και η ανάγκη αποσυμφόρησης των χερσαίων αξόνων μεταφοράς, αλλά και το γεγονός, ότι οι θαλάσσιες μεταφορές θεωρούνται ως το πιο αποτελεσματικό μέσο μεταφοράς από την άποψη της εξοικονόμησης ενεργείας, οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι οι θαλάσσιες μεταφορές είναι πολύ σημαντικές για την ανάπτυξη και του ενδοκοινοτικού, αλλά και του εξαγωγικού εμπορίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για τους λόγους αυτούς εκτός από την υιοθέτηση των όποιων δήποτε μέτρων για την ποιοτική μεταφοράς, αλλά και η βελτίωση της υποδομής των λιμένων, καθώς, επίσης, και η αποτελεσματικότερη σύνδεση με τις νησιωτικές και απομακρυσμένες περιοχές της Ένωσης. Έτσι, θεωρείται, ότι η προώθηση της ναυτιλίας μικρών αποστάσεων θα βοηθήσει πάρα πολύ στην επίτευξη των στόχων αυτών, ειδικά στο πλαίσιο της σύνθετης μεταφοράς με την χρήση συστημάτων ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων.

Η ναυτιλία μικρών αποστάσεων (NMA) θα μπορούσε να οριστεί ως ο τομέας των θαλάσσιων μεταφορών κατά την εκτέλεση των οποίων τα πλοία δεν διασχίζουν ωκεανούς. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι οι θαλάσσιες μεταφορές μεταξύ ηπειρωτικής χώρας και νησιών, οι θαλάσσιες ή/και ποτάμιες μεταφορές από και προς τα λιμάνια της ευρωπαϊκής ενδοχώρας, συμπεριλαμβάνονται δηλαδή και οι ακτοπλοϊκές μεταφορές (cabotage).

Γεωγραφικά καλύπτει τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., αλλά επεκτείνεται και προς τη Μαύρη Θάλασσα, Βαλτική και βεβαίως τη Μεσόγειο. Οι βασικές υπηρεσίες που παρέχει είναι η

Εορταστικές εκδηλώσεις επί τη απελευθέρωσει της Θεσσαλίας προ 121 ετών

Επί τη συμπληρώσει 121 ετών από την απελευθέρωση της Θεσσαλίας (1881 μ.Χ.) η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία των Θεσσαλών ωργάνωσε ειδική εκδήλωση στην Αθήνα (5η Δεκεμβρίου τρ. έτ.) με βασικό ομιλητή τον Καθηγητή κ. Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟ και θέμα: Η Θεσσαλία: 121 χρόνια ελευθερίας.

Τον ομιλητή προλόγισε η Πρόεδρος της Εταιρείας κ. Αικατερίνη ΚΑΜΗΛΑΚΗ - ΠΟΛΥΜΕΡΟΥ. Την εκδήλωση, στην οποία παρευρέθησαν πολλοί εκλεκτοί Θεσσαλοί, πλαισίωσε η Γυναικεία Χορωδία της κ. Αργυρ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ.

Z.

μεταφορά χύδην φορτίων, οι μεταφορές οχημάτων, οι υπηρεσίες μικρών «τροφοδοτικών» πλοίων και οι υπηρεσίες τακτικών γραμμών.

Η ναυτιλία μικρών αποστάσεων είναι ακόμη η πλέον οικονομική στην κατανάλωση καυσίμων και στα έξοδα μεταφοράς, συμβάλλοντας στη χαμηλή τιμή των αγαθών, όπως επίσης είναι συμβατή με το συγκοινωνιακό σύστημα της Ε.Ε. και τα διευρωπαϊκά δίκτυα.

Η ναυτιλία μικρών αποστάσεων στην Ελλάδα εκπροσωπείται από την Ένωση Εφοπλιστών Μεσογειακών Φορηγών Πλοίων, λόγω του γεγονότος, ότι δραστηριοποιείται σ' αυτόν τον τομέα και για την προώθησή της έχει συστήσει ειδικό γραφείο.

2. Οι μελλοντικές τάσεις της παγκόσμιας ναυτιλίας

Οι μελλοντικές τάσεις στην παγκόσμια ναυτιλία σε σχέση με την απελευθέρωση του εμπορίου και την αποκέντρωση των μεθόδων παραγωγής είναι:

α. Η αύξηση των μεταφορών τακτικών γραμμών. β. Ο εξειδικευμένες υπηρεσίες. γ. Τα πρότυπα επενδύσεων. δ. Το πρόβλημα της γήρανσης των πλοίων.

Η παγκοσμιοποίηση της βιομηχανικής παραγωγής αύξησε την ζήτηση των παγκόσμιων μεταφορικών υπηρεσιών και κατά συνέπεια και των θαλάσσιων μεταφορών. Οι ναυτιλιακές εταιρείες στις τακτικές γραμμές για να ανταποκριθούν στην τεράστια πλέον ζήτηση δημιουργούν εμπορικές συμμαχίες μεταξύ των μέσω συνεργασιών, συγχωνεύσεων και εξαγορών και έτσι οι νέες αυτές εταιρείες διαθέτουν πολύ μεγάλη υλικοτεχνική υποδομή. Οι νέες εμπορικές συμμαχίες ονομάζονται pools, alliances και consortia. Το φαινόμενο αυτό είναι, όπως είναι φυσικό, πιο έντονο στις θαλάσσιες μεταφορές, που δραστηριοποιούνται πλοία κοντινές, στις οποίες η παγκοσμιοποίηση της ναυτιλίας εμφανίζεται πλέον με την μορφή των «υπηρεσιών σ' όλο τον κόσμο» (round the world). Στο ίδιο πλαίσιο πρόκειται να σημειωθεί, ότι αλλάζουν πλέον οι σχέσεις μεταξύ πελάτη και προμηθευτή κάποιου αγαθού, δηλαδή για την ναυτιλία μεταξύ ναυλωτή και κατασκευαστή, λόγω της αυξημένης παροχής εξειδικευμένων και εξατομικευμένων υπηρεσιών με το δίκτυο μεταφοράς «από πόρτα σε πόρτα» (door to door). Αντίθετα, το γνωστό ως τώρα σύστημα των Διασκέψεων (conferences), κλειστών και ανοικτών, λόγω ακριβώς του γεωγραφικού περιορισμού των εμπορικών διαδρομών του, θεωρείται βέβαιο, ότι δεν μπορεί πλέον να ανταποκριθεί στις τάσεις της παγκόσμιας οικονομίας, που περιγράφηκαν προηγουμένης. Για την ναυτιλία φορτίων χύδην δεν μπορεί να γίνει καμία ασφαλής και ακριβής πρόβλεψη, λόγω της εποχικότητάς της και των αστάθμητων παραγόντων που, την επηρεάζουν.

Στις λεγόμενες εξειδικευμένες ναυτιλιακές υπηρεσίες, όπως είναι οι κρουαζιέρες, οι υπεράκτιες υπηρεσίες κ.ά., προβλέπεται, ότι οι μελλοντικές τάσεις γενικά θα είναι θετικές, λόγω της παγκόσμιας ευημερίας, που φαίνεται ότι επικρατεί, της άντλησης νέων πηγών πε-

τρελαίου, καθώς και του ανοίγματος νέων αγορών. Ειδικά για τις χώρες της Ε.Ε. σημαντική είναι η εξειδικευμένη ναυπηγική αλλά και τουριστική τεχνογνωσία, που αυτές έχουν.

Η απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου μετά την Συμφωνία της GATT και τις συνεχιζόμενες διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του Π.Ο.Ε. δίνει, επίσης, νέα ώθηση στις ευκαιρίες επιχειρηματικών επενδύσεων των ναυτιλιακών εταιρειών. Σε πολλές χώρες της Ε.Ε. έχουν επενδύσει αμερικανικές και ιαπωνικές ναυτιλιακές επιχειρήσεις κυρίως σε εταιρείες ναυτιλίας μικρών αποστάσεων. Το μεγάλο όμως πρόβλημα, που υπάρχει είναι τα περιοριστικά μέτρα που συνεχίζουν να έχουν πολλές χώρες, καθώς και η διακριτική μεταχείριση σε λιμάνια έναντι εθνικών επιχειρηματιών.

Όσον αφορά στο πρόβλημα της γήρανσης των πλοίων, την μειωμένη συντήρηση και το επίπεδο ασφάλειας που έχουν αυτά, οι στατιστικές δείχνουν ότι οι συνολικοί κίνδυνοι ατυχήματος αυξάνεται σε συνάρτηση με την ηλικία του πλοίου. Έτσι, η υπερπροσφορά χωρητικότητας προβλέπεται, ότι θα μειωθεί όταν ενεργοποιηθεί η Συμφωνία του Ο.Ο.Σ.Α. για την κατάργηση των κρατικών επιδοτήσεων στην ναυπηγική βιομηχανία.

Τέλος, σημαντικές αλλαγές θα φέρει στη ναυτιλία της Ε.Ε., όχι μόνο στην αύξηση των στατιστικών στοιχείων της παγκόσμιας χωρητικότητας, αλλά και στο πολιτικό βάρος σε όποιες δήποτε διαπραγματεύσεις και στη λήψη αποφάσεων για ναυτιλιακή θέματα, η διεύρυνση της Κοινότητας με την προσχώρηση της Κύπρου, της Μάλτα κ.ά. χωρών.

3. Η παγκοσμιοποίηση της ναυτιλίας

Οι συντελεστές που επηρεάζουν τις δραστηριότητες μίας ολοκληρωμένης δράσης της οποιαδήποτε ναυτιλιακής επιχείρησης είναι η σημαία της χώρας, που δείχνει την εθνικότητα του πλοίου, η εθνικότητα του εργατικού δυναμικού πλοίου και Γραφείου, η χώρα εγκατάστασης του Γραφείου της ναυτιλιακής εταιρείας, η εθνικότητα των φορτίων, το κεφάλαιο, που δείχνει την προέλευση της χρηματοδότησης, η χρησιμοποίηση ξένων λιμένων, και η εξυπηρέτηση αναγκών καταναλωτών τρίτων χωρών.

Από την σχέση, που υπάρχει μεταξύ των συντελεστών αυτών φαίνεται καθαρά το εάν και κατά πόσο μία ναυτιλιακή επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί, ότι είναι διεθνοποιημένη ή μη. Έτσι, μπορεί να θεωρηθεί, ότι υπάρχει διεθνοποίηση στη ναυτιλία, όταν η εθνικότητα των συντελεστών της παραγωγής και των λοιπών συντελεστών εκμετάλλευσης μίας ναυτιλιακής εταιρείας είναι διαφορετική από την εθνικότητα του πλοιοκτήτη.

Το κύριο χαρακτηριστικό της παγκοσμιοποιημένης επιχείρησης γενικά είναι, ότι σε σχέση με την διεθνοποιημένη ή πολυεθνική επιχείρηση έχει αποκεντρωμένη την λήψη αποφάσεων, που μπορεί πλέον να γίνεται σε κάθε έδρα της και σε κάθε ξένη χώρα, μπορεί δηλαδή να δραστηριοποιείται τελείως ανεξάρτητα.

Ο χώρος της ναυτιλίας των τακτικών γραμμών κινείται έντονα σε ρυθμούς παγκοσμιοποίησης.¹ Οι Διασκέψεις σήμερα ανέρχονται περίπου σε 200 με τάση να μειωθούν όσον αφορά τον αριθμό των, αλλά από την άλλη πλευρά επιχείται η ενδυνάμωσή των και το γιγαντισμός των μέσω ομαδοποιήσεων εταιρειών, εξαγορών και συγχωνεύσεων, συμμαχιών και συνεργασιών επιχειρήσεων.

4. Η πολιτική για τις θαλάσσιες μεταφορές στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου

Τα θέματα του τομέα των θαλασσιών μεταφορών, που ανήκουν πλέον στη Γενική Συμφωνία για τις Συναλλαγές στις Υπηρεσίες (GATS), χωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες, που τα μέρη, που συμμετείχαν στις αρχικές διαπραγματεύσεις ονόμασαν «πυλώνες» (pillars). Δηλαδή στις διεθνείς μεταφορές φορτίων και επιβατών, στις βοηθητικές υπηρεσίες και στις υ-

1. Βλ. περί του όρου και άλλα στοιχεία στο: Δρ Βασίλ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ: *Τοπική ανάπτυξη. Θεσμικό πλαίσιο. Αναπτυξιακά Προγράμματα Παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα, 2002, σ. 192 επόμ.

πηρεσίες ελλειμνισμού. Τα μέρη που συμμετείχαν είχαν αναλάβει ορισμένες υποχρεώσεις, που τις ονόμασαν προσφορές, που δεν ήταν τίποτα άλλο από προτάσεις σ' ένα «σχέδιο πίνακα» και για τις τρεις κατηγορίες των θαλάσσιων μεταφορών. Πολλές όμως απ' αυτές τις προτάσεις ανάληψης υποχρεώσεων, συμπεριλαμβανομένων και των προσφορών των χωρών της Ε.Ε., ανακλήθηκαν ως ένδειξη διαπραγματευτικής των ενδιαφερομένων χωρών για το μη ικανοποιητικό επίπεδο των συνολικών υποχρεώσεων. Έτσι, οι Υπουργοί τότε αποφάσισαν, ότι έπρεπε να συνεχισθούν συνολικές διαπραγματεύσεις, σε εθελοντική βάση, κατ' αρχήν το αργότερο μέχρι τον Ιούνιο του 1996. Στόχος ήταν να αναληφθούν υποχρεώσεις σε όλους τους τομείς των θαλάσσιων μεταφορών, ώστε να καταργηθούν οι περιορισμοί εντός καθορισμένης χρονικής προθεσμίας. Δημιουργήθηκε, λοιπόν, η Διαπραγματευτική Ομάδα για τις Υπηρεσίες Θαλασσιών Μεταφορών (Δ.Ο.Υ.Θ.Μ.). Η συμμετοχή στη Δ.Ο.Υ.Θ.Μ. ήταν ανοικτή σε όλες τις χώρες και ήδη συμμετέχουν 40 περίπου μέλη, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται η Ε.Ε., οι Η.Π.Α., η Ιαπωνία και ο Καναδάς, ενώ στόχος είναι να ενθαρρυνθούν να λάβουν μέρος στις διαπραγματεύσεις και οι μεγαλύτερες αναπτυσσόμενες χώρες.

Οι συνεχιζόμενες διαπραγματεύσεις δεν επηρεάζουν τις υποχρεώσεις που έχουν ήδη αναληφθεί στον τομέα, και οι οποίες εφαρμόζονται με βάση την ρήτρα του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους (ΜΕΚ). Όταν δε έχουν αναληφθεί δεσμεύσεις, σύμφωνα με το Παράρτημα 8 - Τόμος Γ «για τις διαπραγματεύσεις στον τομέα των υπηρεσιών θαλασσιών μεταφορών», αναστέλλουν την εφαρμογή της ρήτρας ΜΕΚ στις διεθνείς θαλάσσιες μεταφορές, με αποτέλεσμα να μην είναι απαραίτητη και η εφαρμογή των εξαιρέσεων από την ρήτρα ΜΕΚ. Επίσης, τα μέρη είναι ελεύθερα να βελτιώσουν, να τροποποιήσουν ή να αποσύρουν οποιοσδήποτε αναλήψεις υποχρεώσεων, χωρίς να προσφέρουν αντισταθμιστικά ανταλλάγματα, μέχρι να υπολοποιηθούν τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων, ή μέχρι την ημερομηνία υποβολής της τελικής έκθεσης, στην περίπτωση κατά την οποία θα αποτύχουν οι διαπραγματεύσεις. Υλοποίηση σημαίνει, ότι οι αναλήψεις υποχρεώσεων θα εγγραφούν στους πίνακες υποχρεώσεων των χωρών. Στο διάστημα αυτό τα μέρη δεν πρέπει να επιχειρήσουν να βελτιώσουν τη διαπραγματευτική τους θέση και επιρροή και μπορούν να θέτουν υπόψη της ΔΟΥΘΜ στα πλαίσια του εποπτικού της ρόλου, κάθε ενέργεια ή παράλειψη ή άλλοι μέλους την οποία θεωρούν αντίθετη προς τα ανωτέρω.

Το περιβάλλον των διεθνών θαλασσιών μεταφορών είναι εν γένει φιλελεύθερο και ανταγωνιστικό. Θεωρείται όμως ότι ορισμένοι από τους περιορισμούς που υπάρχουν σήμερα δεν θα μπορούσαν να καταργηθούν με τους πολυμερείς κανόνες που ήδη ετοιμάζονται. Για την εξασφάλιση, όμως, περαιτέρω απελευθέρωσης και την αποφυγή του κινδύνου υπαναχωρήσεων σε σχέση με το υφιστάμενο καθεστώς ανοικτής πρόσβασης στις αγορές φορτίων, οι διαπραγματεύσεις επικεντρώθηκαν τόσο στην κατάργηση των πρακτικών επιμερισμού του φορτίου μεταξύ των μεταφορέων και μονομερούς κράτησης των φορτίων (πρώτη κατηγορία υπηρεσιών), όσο και στη διευκόλυνση της ολοκλήρωσης των θαλασσιών μεταφορών, με την χρησιμοποίηση πολλαπλών μεταφορικών μέσων, καθώς και της ελεύθερης διάθεσης των ναυτιλιακών υπηρεσιών (δευτέρα κατηγορία υπηρεσιών). Η τρίτη κατηγορία, η πρόσβαση και η χρησιμοποίηση των λιμενικών εγκαταστάσεων, θεωρήθηκε ως απαραίτητο τεχνικό συμπλήρωμα που εξασφαλίζει την αποτελεσματικότητα των μέτρων απελευθέρωσης που έχουν ληφθεί.

Διάφορες χώρες, κυρίως αναπτυσσόμενες, προσπάθησαν να παρουσιάσουν μία ισορροπημένη δέσμη προτάσεων, με την ελπίδα ότι οι χώρες που διαθέτουν μεγάλο στόλο θα ανέλαμβάναν τις υποχρεώσεις τους. Ως τόσο, οι Ηνωμένες Πολιτείες φάνηκαν απρόθυμες να εγκαταλείψουν τις μονομερείς τους πρακτικές, αν οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν προσέφεραν σοβαρές εγγυήσεις για το άνοιγμα των αγορών τους. Το αποτέλεσμα αυτών των δισταγμών ήταν, ότι δεν επετεύχθη η λεγόμενη «κρίσιμη μάζα» (critical mass) των χωρών που θα ανέλαμβάναν υποχρεώσεις απελευθέρωσης. Δεδομένου, λοιπόν, ότι αφ' ενός δεν υπήρξε συναίνεση για την εξαίρεση του τομέα από το πεδίο εφαρμογής της

GATS και ότι αφ' ετέρου δεν αναλήφθηκε καμιά δέσμευση, η απόφαση ήταν να συνεχισθεί η διαδικασία των διαπραγματεύσεων έως τον Ιούνιο του 2000.

Η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει υποβάλει ολοκληρωμένη προσφορά, ό-πως επίσης και πολλές άλλες χώρες μεταξύ των οποίων η Ιαπωνία και μεγάλες αναπτυσσόμενες, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής δήλωσαν, ότι δεν προτίθενται να υποβάλλουν κάποια προσφορά, εάν δεν γίνει πρώτα συμφωνία για την απελευθέρωση των συνδυασμένων μεταφορών (multimodal transport).

Η Επιτροπή ζήτησε από τα Κράτη - Μέλη, εφ' όσον δεν κατέστη δυνατόν να εξαιρεθεί ο τομέας της ναυτιλίας από την Συμφωνία των υπηρεσιών, να εκτιμήσουν τις αρνητικές επιπτώσεις στην απελευθερωμένη διεθνώς ναυτιλία αν αποτύχουν οι διαπραγματεύσεις. Γι' αυτό πρέπει να γίνει μία τέτοια προσφορά ούτως, ώστε να υπάρχει ένα καλό διαπραγματευτικό πακέτο και οι Η.Π.Α. να αναγκασθούν να αναλάβουν την πολιτική τους ευθύνη. Οι Η.Π.Α. σε πολλά άλλα θέματα των υπηρεσιών είναι απελευθερωτικές, ενώ όσον αφορά στην ναυτιλία προστατευτικές. Δεν θα μπορεί να υπάρξει συμφωνία για περαιτέρω απελευθέρωση εάν οι προστατευτικές χώρες δεν καταργήσουν στους καταλόγους τους περιορισμούς τους και ταυτόχρονα να πάρουν ευρείες ΜΕΚ εξαιρέσεις. Οι πιο απελευθερωτικές χώρες αντίστοιχα να μπορούν να καταργήσουν περιορισμούς και ΜΕΚ εξαιρέσεις.

Η προστατευτική πολιτική θεωρείται για τις Η.Π.Α. ως αναγκαίος όρος για την διατήρηση της ελάχιστης χωρητικότητας, που είναι αναγκαία από στρατηγική άποψη. Έτσι, θεωρούν, ότι από την υπάρχουσα κατάσταση δεν έχουν παρὰ να ζημωθούν. Η Ιαπωνία από την πλευρά της έχει δηλώσει, ότι δεν προτίθεται να βελτιώσει την προσφορά της, εάν δεν υπάρξει θετική ανταπόκριση από τις Η.Π.Α., ενώ ανάλογη είναι και η θέση και των υπολοίπων Ασιατικών και άλλων χωρών. Έτσι, λοιπόν, σήμερα και εν όψει των διαπραγματεύσεων της GATS 2000 η κατάσταση είναι να δημιουργηθεί η λεγόμενη «κρίσιμη μάζα» καλών προσφορών από πολλές χώρες, ώστε να γίνει δυνατή η άσκηση ακόμη μεγαλύτερης πολιτικής πίεσης προς τις Η.Π.Α.

Βιβλιογραφία

Βλάχος Γ.Π., Σαμώτης Γ.: Διεθνής ναυτιλιακή πολιτική και η νέα σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας, 1997.

Γουλιέλμος Α.: Διεθνοποίηση και παγκοσμιοποίηση της ναυτιλίας - επιπτώσεις, Διήμερο Συνέδριο ΑΙΕSEC 1997.

Δεληθέου Β.: Τοπική ανάπτυξη. Θεσμικό πλαίσιο. Αναπτυξιακά προγράμματα. Παγκοσμιοποίηση. Αθήνα, 2002.

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: Προς μία νέα ναυτιλιακή στρατηγική. Com (96)81 τελικό. Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: Κανονισμός αριθ. 1540/98 του Συμβουλίου της 29/6/1998 περί των νέων κανόνων ενισχύσεως της ναυπηγικής βιομηχανίας.

Θεοδωρόπουλος Σ.: Η ναυτιλιακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αθήνα, 1998.

Μυρογιάννης Γ.: Ο ρόλος στον Ε.Κ. στις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης και η Ελλάδα. Αθήνα, 1994.

Ρουμελιώτης Π.: Η πορεία προς την παγκοσμιοποίηση. Αθήνα, 1996.

Σαμπράκος Ε.: Εισαγωγή στην οικονομική των μεταφορών. Αθήνα, 1997.

Σύνεργον Α.Ε.: Μελέτη για την ανάλυση της μελλοντικής αγοράς προσφοράς και ζήτησης ναυτεργατικού δυναμικού για ειδικότερες αξιωματικών εμπορικού ναυτικού καταστρώματος και μηχανής 1996.

GATS 2000: The general agreement on trade in services. European Commission. 1997.

UNCTAD: Review of Maritime Transport 1995. Report by the UNCTAD Secretariat, United Nations, New York and Geneva, 1996.

World Trade Organization: Maritime transport services, s/c/w/62, November 1998.

Προαστιακή ανάπτυξη. Η ζωή στα προάστια

Της Δρος Πολυξένης ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

Η πόλη είναι ο κατ' εξοχήν χώρος για να παρατηρήσει κανείς την κοινωνία¹, είναι ο τόπος ταξικώς αντιπαράθεσης που διέπεται από κανόνες και αξίες.

Πριν από το 1922, στην Αθήνα η ζήτηση του οικιστικού χώρου, αυξήθηκε με τον εποικισμό των αστών στο κέντρο της πόλης.

Η ελληνική μεταπρατική τάξη, συγκεντρωμένη στην Αθήνα (Κολωνάκι), σε συνύπαρξη με την μικροαστική τάξη και το προλεταριάτο, που ζούσε σε άλλες κεντρικές συνοικίες, προέκτεινε σταδιακά το χώρο της συνοικίες αποκλειστικές για την ίδια, στις λεγόμενες κηπουπόλεις ή προάστια υπνωτήρια. Σ' αυτές απομονώθηκαν στο μεσοπόλεμο να κοινωνικά στρώματα των αστών.

Η διαδικασία αστικής ανάπτυξης επετεύχθη με την μετακίνηση και την εγκατάσταση αστικού πληθυσμού από το κέντρο προς τα προάστια. Ο χώρος της αστικής τάξης επεκτάθηκε στα βορειανατολικά προάστια, όπως στο Ψυχικό², στην Φιλοθέη, στην Κηφισιά, στην Εκάλη. Κατ' αυτό τον τρόπο, οι αστοί κυριάρχησαν στο κέντρο της πόλης και στα προάστια, εκφράζοντας έτσι την ταξική τους υπεροχή.

Σε αντίθεση με την μη ευημερούσα εργατική τάξη στην Ευρώπη και στην Αμερική, το άκληρο προλεταριάτο στην Ελλάδα του 1922 έδωσε την θέση του στην αυτοστέγαση της εργατικής τάξης³. Με την εμπορευματοποίηση της κατοικίας επανεμφανίστηκε. Τα λαϊκά στρώματα - εκτός από το κέντρο - προτίμησαν την περιφέρεια.

Το μοντέλο αστικής ανάπτυξης στον ελλαδικό χώρο διαφοροποιήθηκε έναντι αυτού του δυτικοευρωπαϊκών και αμερικάνικων πόλεων σύμφωνα με το οποίο οι αστοί ζούν αποκλειστικά στα προάστια της πόλης. Οι μεσοαστικές συνοικίες στην Αθήνα αναπτύχθηκαν ακτινωτά από το κέντρο προς τα πιο προνομιούχα προάστια. Οι τιμές γης συσχετίστηκαν με την εισοδηματική επιφάνεια του πληθυσμού των περιοχών.

Στον αιώνα μας, η προαστιακή κοινωνία επικράτησε ως τρόπος οργάνωσης των εύπορων ομάδων.

Τα προάστια αναπτύχθηκαν σημαντικά ως αποτέλεσμα της μοντέρνας τεχνολογίας. Η μεγάλη επέκταση των προαστίων, (κατά το τέλος του 19ου αιώνα), ήταν αποτέλεσμα τεχνολογικών καινοτομιών, που αφορούσαν σε μεταφορές μικρών αποστάσεων με τα μέσα μαζικής μεταφοράς και ιδίως με το αυτοκίνητο. Οι διευκολύνσεις αυτές και η προχωρημένη βιομηχανοποίηση δημιούργησαν ένα νέο τύπο προαστιακής δομής, κατά την οποία ο χώρος εργασίας χωρίστηκε από το σπίτι. Κατ' αυτό τον τρόπο, ο μετακινούμενος (commuter) δημιούργησε το προάστιο - υπνωτήριο (bedroom suburb)⁴.

Η καπιταλιστική οικονομία απορρόφησε την παραδοσιακή κοινωνική ζωή. Η ζωή μέσα στα προάστια έγινε τυποποιημένη και οι πόλεις, χώροι ταξικών συγκρούσεων.

Οi Horkheimer και T. Adorno⁵ δεν διακρίνουν διαφορές μεταξύ των προαστίων και του κέντρου της πόλης: «Τα προάστια δεν είναι διαφορετικά, απλώς είναι πιο πλούσια. Στις ακριβότερες ιδιωτικές

1. L. Bergeron, M. Roncayolo, μετ. Π. Πολέμη, P. Μπιενβένιστε: *Από την προβιομηχανική στην βιομηχανική πόλη. Αθήνα, Ε.Μ.Ν.Ε., Μνήμων, 1984.*

2. Μαυρογένη-Παπαγγελουπούλου, Π.: *Κοινωνική διαστρωμάτωση και μορφολογία δύο γενοικιών οικισμών Ψυχικού και Ν. Ιωνίας από το 1923 και έπειτα. Διδακτορική Διατριβή, Πάντειον Πανεπιστήμιο. Αθήνα, 1999.*

3. Α. Λεοντίδου: *Οι πόλεις της σιωπής. Αθήνα, ΕΤΒΑ, Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα, 1989, σ. 256-257.*

4. C.S. Fischer: *The urban experience New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1976, p. 206.*

5. Murray Bookchin: *The limits of the City. Montreal, Black Rose Books, 1986.*

κατοικίες, που περιβάλλουν την κυρίως πόλη, η καθημερινή ζωή παραμένει τόσο τυποποιημένη και γι' αυτό παρόμοια κοινωνικοποιημένη, όσο και στην πιο άμεσα διοικούμενη και ρυθμιζόμενη ζωή των τεράστιων οικοδομικών τετραγώνων, αλλά εδώ μπορείς να την μοιραστείς μ' ένα σκυλί, ένα αυτοκίνητο, το γκαζόν ή έναν κήπο».

Η αποχώρηση από την κοινωνική ολότητα υπήρξε αυταπάτη, τόσο στις μη προνομιούχες περιοχές, όσο και στα προάστια: «Κάθε τι που το άτομο παραδίδει στην κοινωνία, γίνεται μοχλός για το άνοιγμα ενός ακόμη μοναδικού παραθύρου για την επίθεση κατ' αυτής της κοινωνίας...».

«Μέσω της πολιτιστικής βιομηχανίας, η κοινωνική ολότητα εξομοιώνει ακόμη και την διασκέδαση του ατόμου, προς την διαδικασία της εργασίας από την οποία αποζητά μία διαφυγή. Η μηχανοποίηση ασκεί τέτοια εξουσίας, επάνω στην ανάπαυση και την επιτυχία ενός ανθρώπου και τόσο θεμελιακά καθορίζει την παραγωγή αγαθών ψυχαγωγίας, ώστε οι εμπειρίες του είναι αναπόφευκτα ένα μεταίσθημα της ίδιας της εργασιακής διαδικασίας».

Η τυποποίηση της ζωής, σύμπτωμα του τεχνολογικού πολιτισμού, αποξένωση τον άνθρωπο από την φύση του και τον αλλοτρίωσε. Η ανάγκη υλικών αναζητήσεων και βιοποριστικής σκοπιμότητας, πλουτισμού και καταναλωτικής ευζωίας, κυρίως από τις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις, έρχεται σε αντίθεση με το αίτημα για ποιότητα ζωής και την αναζήτηση μίας κοινωνικής προοπτικής και ευημερίας για όλες τις τάξεις.

Ο διαχωρισμός εύπορων συνοικιών και μη αντικατόπτρισε τις κοινωνικές αντιθέσεις των στρωμάτων μέσα στο χώρο. Οι εύπορες συνοικίες στα νότια, αλλά και στα βόρεια, προάστια των Αθηνών (στο σχέδιο των αγγλοσαξονικών κηπουπόλεων των ουτοπιστών σοσιαλιστών, στα ιδεατά πρότυπα των οποίων δεν υπήρχε αντίθεση πόλης- υπαίθρου), απέχουν πολύ από την θεωρία των κηπουπόλεων, γιατί συντηρούν την ταξική ανομοιογένεια της πόλης.

Η κηπούπολη⁶ που αποτέλεσε σύμβολο των κινήτοποιήσεων για την κοινωνική κατοικία έγινε το πρότυπο της μεγαλοαστικής εγκατάστασης στην Ελλάδα του μεσοπολέμου.

Το εμβადόν σε τετραγωνικά μέτρα κατοικίας διαφοροποιεί τις συνθήκες διαβίωσης, ανάλογα με τις περιοχές. Οι αγοραστές υψηλού εισοδήματος προτιμούν ως τόπο κατοικίας τους τα βόρεια προάστια.

Η εξασφάλιση της ιδιωτικής στέγης και η επένδυση σε ακίνητα αποτέλεσαν γενικό μέλημα όλων των κοινωνικών κατηγοριών, και αυτό λόγω του φετιχισμού, που δημιούργησε η ιδιόκτητη κατοικία⁷.

Η μεγαλοαστική ομάδα από ανώτατα διευθυντικά στελέχη, βιομηχάνους, εφοπλιστές, στελέχη ασκούντα επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα, κατοικεί στις συνοικίες του κέντρου, αλλά και στα βόρεια προάστια, σε πολυτελείς μονοκατοικίες με κήπους και προσωπικό στη διάθεση της, διαθέτει εξοχική κατοικία ή κατοικία στο εξωτερικό (αρκετά μέλη της έχουν και τις επιχειρήσεις τους εκεί), σκάφη και πολυτελή καταναλωτικά αγαθά διαρκείας.

Τα σχολεία⁸, που διαλέγουν τα μεγαλοαστικά στρώματα για τα παιδιά τους, -τα λεγόμενα, ανώτερα σχολεία- περισιχίζονται από κήπους, χώρους παιχνιδιών και σπορ και αποτελούν τμήμα των σημείων γοήτρου της οικογένειας. Το πλείστον αυτών των μαθητών αποφοιτούν από ξένα πανεπιστήμια.

Τα βόρεια προάστια συγκεντρώνουν τα καλύτερα σχολεία της Ελλάδας, στα οποία οι γονείς των παιδιών της μεγαλοαστικής, αλλά και της μεσοαστικής τάξης (ασκούντες επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα, ανώτερα διευθυντικά στελέχη, έμποροι κ.τ.λ.) καταβάλλουν υψηλά διδάκτρα.

Αντίθετα, οι μικροαστοί ή και οι μεσοαστοί (εργάτες, υπάλληλοι μικρών επιχειρήσεων, ελεύθεροι επαγγελματίες ή έμποροι) στέλνουν τα παιδιά τους στο κέντρο ή σε περιφερειακές συνοικίες σε δημόσιο σχολείο της περιοχής τους και κατοικούν σε μονώροφα σπίτια, σε διαμερίσματα πολυκατοικιών ή σε προσφυγικές κατοικίες.

6. Κ. Καυκούλα: *Η ιδέα της κηπούπολης στην ελληνική πολεοδομία του μεσοπολέμου, Διδακτορική Διατριβή. Θεσσαλονίκη, 1990.*

7. Κ. Τσουκαλά: *Κράτος, Κοινωνία, Εργασία στη μεταπολεμική Ελλάδα, Αθήνα, Θεμέλιο, 1987, σ. 278-279.*

8. Ζ. Χριστοφίδη - Καστοριάδη: *Η Αθήνα και τα σχολεία της, μία δύσκολη σχέση, Επιμ. Γ. Burgel, Νεοελληνική Πόλη. Αθήνα, Εξάντας, 1989, σ. 116.*

Ευγενία Γ. Αθανασοπούλου
(1916-1992 μ.Χ.)

Γεώργιος Κ. Αθανασόπουλος
(1916-1983 μ.Χ.)

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΦΑΔΩΝ

Αθήναι, Ιούνιος 1997

Οι σημερινοί κάτοικοι των πόλεων αποφεύγουν τις στενές σχέσεις στη γειτονιά, όπου ζουν. Ο τρόπος ζωής είναι τέτοιος, που δεν υφίσταται ελεύθερος χρόνος, ούτε καν για επικοινωνία των μελών της οικογένειάς τους.

Ο φόβος εξ αιτίας των ξένων, των νέων κατοίκων, οι διαρρηξίες κατοικιών είναι ακόμη λόγοι, που απομονώνουν τους κατοίκους στα σπίτια τους.

Παρά λοιπόν το αίσθημα τοπικισμού, που αναπτύσσεται, ο κάτοικος είναι ξένος μέσα στην πόλη του και μένει αδιάφορος προς όσα συμβαίνουν γύρω του. Σ' αυτό συντείνει ίσως και η Δημοτική Αρχή, που αποτελεί την τοπική πολιτική ελίτ, η οποία λειτουργεί απρόσωπα, εξασφαλίζοντας και κατοχυρώνοντας την τοπική εξουσία της παρά λειτουργώντας πολλές φορές υπέρ του συλλογικού συμφέροντος.

Στις προσφυγικές ή μη συνοικίες οι τρίτης γενιάς πρόσφυγες αλλά και οι εσωτερικοί μετανάστες κατοικούν στην πόλη τους μ' ένα αίσθημα κενού ως προς τις ρίζες τους.

Ο τόπος διαμονής τους, ακόμη και αν διαθέτουν ιδιόκτητη κατοικία, είναι αδιάφορος όσο και αν τα χρόνια, που τον κατοικούν, τους έχει δημιουργήσει ένα συναισθηματικό δέσιμο. Οι ρίζες τους, αλλά και οι πολιτισμικές δομές τους βρίσκονται στους τόπους καταγωγής τους, από τους οποίους είναι ξεκομμένοι (εκτός και αν έχουν κάποιο πατρικό σπίτι). Τα παιδιά τους ζουν σε μία πόλη, που αποτελεί τη «νέα πατρίδα» τους.

Το πολιτιστικό επίπεδο των κατοίκων της πόλης, στην πλειοψηφία του, διατηρεί τρόπους σκέψης, που δικαιολογούνται από την ύπαρξη δεσμών με την επαρχία ή τις αγροτικές περιοχές. «Παραμένουν όμως με τις προκαταλήψεις και τον πνευματικό τους ορίζοντα, αντιπροσωπευτικές της επαρχιακής μικροαστικής τάξης»⁹.

Η μνήμη χάνεται, και καινούργια πολιτισμικά δεδομένα αντικαθιστούν την παλαιά κατάσταση. Ένας νέος τρόπος ζωής, νέα μορφολογικά και αισθητικά μοντέλα επικρατούν στις πόλεις.

Το ιδιωτικό αυτοκίνητο μειώνει τις αποστάσεις προαστίων - κέντρου. Παρ' όλα αυτά, η κυκλοφοριακή συμφόρηση και η μόλυνση επιτείνουν τον ανθυγιεινό και μη λειτουργικό χαρακτήρα της πόλης, που συνδυάζεται και με το ωράριο των καταστημάτων. Ο νέος τρόπος ζωής διαμορφώνει ένα τρόπο αντίληψης και συμπεριφοράς και έναν ορισμένο κώδικα κοινωνικών αξιών κυκλοφορίας μέσα στην πόλη.

Όσο περισσότερο ανεβαίνουμε στην κοινωνική ιεραρχία, γράφει ο M.Castells¹⁰, τόσο λιγότερο η απόσταση αποθαρρύνει τη συμμετοχή σε ορισμένες δραστηριότητες αναψυχής του κέντρου.

Οι κάτοικοι απομονώνονται στα προάστια και αποφεύγουν το κέντρο. Αν και τα προάστια είναι μερικώς εξοπλισμένα από κοινωνικές παροχές, εν τούτοις αναγνωρίζουμε μία αυτονομία των προαστίων. Οι πλέον ζωτικοί όμως χώροι παραμένουν οι χώροι του κέντρου της πόλης, όπου στους δρόμους του, αλλά και στις λαϊκές συνοικίες (κυρίως παλαιότερα) διαδραματίζονταν κοινωνικά κινήματα.

9. Guy Burgel: *Αθήνα, η ανάπτυξη μίας μεσογειακής πρωτεύουσας*, Αθήνα, Εξάντας, 1976, σ. 13-14.

10. M. Castells, επιμ. Π. Λαζαρίδης: *Πόλη και κοινωνία, Ιδεολογία κοινωνιολογική θεωρία και σχεδιασμός*, Αθήνα, Νέα σύνορα κ.κ, σ. 30, 35.

Ο αστικός ιστός της πόλης άλλαξε με την δημιουργία της πολυκατοικίας. Μέσα στις πολυκατοικίες, οι σχέσεις των συγκατοίκων (εκτός των διαμερισμάτων, που ιδιοκατοικούνται από μέλη της ίδιας οικογένειας) είναι απρόσωπες και αποξενωμένες.

Η πολυκατοικία αποτελεί την μορφή κατοικίας, που στεγάζει όλες τις οικονομικο-κοινωνικές κατηγορίες και στηρίζεται στη συλλογικότητα, κατ' αντίθεση προς την μονοκατοικία, που ενισχύει την ατομικότητα.

Ανάλογα με το είδος της πολυκατοικίας¹¹ και την περιοχή, τις ταξινομούμε σε «λαϊκές» συνοικιακές, «κεντρικές» των μεσοαστικών περιοχών και «πολυτελείς» των μεγαλοαστικών προαστίων.

Εργατικά, μικροαστικά, μεσαία και ανώτερα στρώματα στεγάζονται σε διαμερίσματα πολυκατοικιών, με διαφοροποιημένο τρόπο ζωής, ανάλογα με την εισοδηματική κατάσταση της οικογένειας.

Το διαμέρισμα πολυκατοικίας είναι ένα εμπορεύσιμο προϊόν, του οποίου η ζήτηση και το κόστος εξαρτάται από την τοποθεσία, την τιμή της γης, την κατασκευή της πολυκατοικίας, την παλαιότητα της, την μορφή, την χωρητικότητα των δωματίων, τα κατασκευαστικά υλικά, κ.ά..

Το διαμέρισμα καταναλώνεται για αγορά ή ενοικίαση, ανάλογα με τις κοινωνικές ανάγκες του ενοικιαστού, που μετακινείται γεωγραφικά. Η κατοικία ικανοποιεί τις προσωπικές και υλικές ανάγκες του ατόμου, αποτελεί σύμβολο της κοινωνικής θέσης του και «πλάσσει πάντα μία εκφραστικότητα των εσωτερικών χώρων που ικανοποιεί «ορμές» και «αποστερήσεις»¹².

Μέσα στην ίδια την πολυκατοικία συνηθιζόταν μία κοινωνική διαστρωμάτωση με προτίμηση για στέγαση της μεσοαστικής τάξης στους ανώτερους ορόφους και της μικροαστικής-εργατικής τάξης στους κάτω ορόφους, όπως και στο υπόγειο.

Στην περιοχή της Αθήνας, τα διώροφα μικρά νεοκλασικά σπίτια κατεδαφίστηκαν με την πάροδο του χρόνου και όσα διασώθηκαν από αυτή την καταστροφή (με την καθιέρωση της πολυκατοικίας), που αλλοίωσε την μορφολογία του περιβάλλοντος, κρήθηκαν διατηρητέα.

Παλιά νεοκλασικά κτίσματα συναντάμε σε σημαντικό βαθμό διάσπαρτα σε πολλές περιοχές του Λεκανοπεδίου.

Η μελέτη του αστικού πληθυσμού είναι η μελέτη της κοινωνικής ιστορίας μέσα στο πλαίσιο της πόλης.

Η αναγκαιότητα γεννιέται, κατά τον G.Simmel, από την συγκέντρωση πολλών ανθρώπων με διαφορετικά συμφέροντα, οι οποίοι πρέπει να ενσωματώσουν τις σχέσεις τους και τις δραστηριότητές τους σ' έναν άκρως σύνθετο οργανισμό. Η χρηματική οικονομία κυριαρχεί στη μεγαλούπολη. Ο κάτοικος της είναι κορεσμένος (blasé) από τα πάντα.

Στις πόλεις επικρατεί το φαινόμενο της επικοινωνιακής κρίσης ανθρώπου προς άνθρωπο, γεγονός, που επέτεινε ο εξαστισμός των πόλεων, η εξέλιξη της τεχνολογίας, η πολυπαραμοσύνη του σημερινού ανθρώπου, χωρίς την αίσθηση της δημιουργίας, ο αγχογόνος τρόπος ζωής, η απόσταση παιδείας και επαγγέλματος και άλλες μορφές αποστερήσεων.

Η ψυχολογική βάση της προσωπικότητας, που αναπτύσσεται στην μεγαλούπολη συνίσταται «στην εντατικοποίηση της νευρικής διέγερσης η οποία προκαλείται από την γρήγορη και αδιάκοπη μεταβολή των εξωτερικών και εσωτερικών ερεθισμάτων».

Το απρόσωπο και αφιλόξενο των πόλεων, ο φόβος, η ανασφάλεια, το έγκλημα, η ανισότητα στη πρόσκτηση πλούτου, αποξενώνουν τον σημερινό άνθρωπο από τον συνάνθρωπό του, αντί να τον ενώνουν με σχέσεις αλληλεγγύης.

Ο άνθρωπος βρίσκεται σε διάσταση με τον εαυτό του και δεν επικοινωνεί με το διπλάνο του, περιβαλλόμενος από έναν τεχνητό περίγυρο, μη-φυσικό.

Το νόημα του σπιτιού, ως ψυχικού γεγονότος, χάθηκε, γιατί οι λειτουργίες αυτές αποδυναμώθηκαν, πέρασαν έξω από το σπίτι σε άλλους θεσμούς, όπως στα βρεφοκομεία, τα νοσοκομεία, τα σχολεία. Η ψυχαγωγία μετατέθηκε σε άλλες δραστηριότητες.

Η κατοικία έγινε, ως επί το πλείστον, τόπος διερχομένων και χώρος ύπνου (σ' αυτό συνέβαλλε και η εργασία έξω από το σπίτι). Οι παραδοσιακές οικογενειακές λειτουργίες υπολειπούρησαν, όπως η ώρα του τραπέζιου. Η έλλειψη επικοινωνίας των μελών είναι εμφανής, λόγω του διαφορετικού ωραρίου εργασίας και του διαφορετικού τρόπου ζωής των ηλικιών ομάδων και φύλων. Βέβαια, αν και η οικο-

11. *Ε. Βλάχου: Πολυκατοικία: Προβλήματα κατοικησιμότητας, επικοινωνίας, προτύπων και συμβόλων. Αρχιτεκτονικά θέματα. Αθήνα, Δουμάνης, 1978, τεύχ. 12, σ. 154.*

12. *G. Simmel, μετ. Γ. Λυκαρδόπουλος: Πόλη και Ψυχή, Αθήνα, Έρασμος, 1993, σ. 14.*

γυνεϊακή εστία με την παραδοσιακή έννοια του όρου στις πόλεις δεν υφίσταται, η κατοικία είναι τόπος ασφάλειας και χώρος ιδιωτικός, μέσα στον οποίον το άτομο απομονώνεται. Στην σύγχρονη εποχή, ορισμένες μορφές εργασιακής δραστηριότητας (πλην των οικιακών) έχουν μεταφερθεί μέσα στο σπίτι.

Ο ελεύθερος χρόνος του σημερινού ανθρώπου είναι ελάχιστος και προγραμματισμένος, με συνέπεια ο άνθρωπος να απομακρύνεται από την ίδια του τη φύση.

Η παραγωγή επαναπροσδιόρισε τον θεσμό της οικογένειας και τους ρόλους. Η γυναίκα, με την συμμετοχή της στην παραγωγή, κυρίως σε ρόλους κατώτερους των πνευματικών της δυνατοτήτων, αποπροσανατολίστηκε από τις φιλοδοξίες της (καριέρα), αλλά και από το ρόλο της ως μητέρας και ως γυναίκας, ενώ αποδυναμώθηκε και ο ερωτισμός και η θηλυκότητά της. Ο άνδρας, από την άλλη πλευρά, διατηρεί ακόμη τα παραδοσιακά πρότυπα του ρόλου του. Μαζί συμβάλλουν στην οικογενειακή παραγωγή.

Η αναζήτηση της ευτυχίας, μέσα από καταναλωτικά πρότυπα, που γεννά ο καπιταλισμός, η ταχύτητα, που αποτελεί τρόπο ζωής όχι μόνο σε σχέση με τις μετακινήσεις και τις οικονομικές και κοινωνικές ανταλλαγές αλλά και με τις προσωπικές σχέσεις, όπου η ουσιαστική επικοινωνία ισοπεδώνεται σε μια light πέψη των πάντων, εγκλωβίζουν τα άτομα σ' έναν απομονωτισμό, όπου το συναίσθημα εξοβελίζεται και μαζί με αυτό και η ανθρώπινη ποιότητα της ύπαρξης.

Οι πιο πνευματοικιμένες συνοικίες αντιμετωπίζουν υψηλό δείκτη μόλυνσης και έλλειψης ελεύθερων χώρων. Οι πλατείες δεν έχουν την ίδια λειτουργικότητα, όπως στο παρελθόν. Ο κάτοικος τις διασχίζει και τις προσπερνά, ενώ περιορισμένες κατηγορίες ηλικιακών ομάδων τις χρησιμοποιεί.

Για να βόρεια προάστια, περιοχές με υψηλή στάθμη εισοδήματος, υπήρξε πρόνοιας κατά την ρυμοτομία τους για την δημιουργία πλατειών, πρασιών και ελεύθερων χώρων. Αντίθετα, στις δυτικές συνοικίες, περιοχές χαμηλής εισοδηματικής στάθμης, οι ελεύθεροι χώροι και το πράσινο ελλείπουν.

Ο ελεύθερος χρόνος για τους ηλικιωμένους και όχι μόνο, για τους νέργους, τα παιδιά, τις νοικοκυρές αναδιανέμεται πλέον διαφορετικά, πολλές φορές μέσα στο σπίτι, μπροστά από την τηλεόραση. Ένα αξιόλογο ποσοστό ανθρώπων, ανεξαρτήτως κοινωνικής κατηγορίας και πολιτισμικής στάθμης, παρακολουθεί τηλεόραση, κυρίως τις βραδινές ώρες.

Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας¹³ (τηλεόραση, ραδιόφωνο) διειδύουν μέσα στο νοικοκυριό, επηρεάζουν τις οικογενειακές, κοινωνικές και πολιτικές σχέσεις και στάσεις ζωής των ανθρώπων, διαμορφώνοντας μία κουλτούρα, που εκπέμπεται σε ποικίλους κλειστούς χώρους, διαφορετικής πολιτισμικής και οικονομικής στάθμης.

Το ομοιοποιητικό στοιχείο των κατοίκων σε όλες τις συνοικίες, είναι, ότι εξωτερικά έχουν ένα κοινό ευδιάκριτο σημείο που ενώνει τις διαφορές, όπως συνενώνει τις ομοιότητες. Είναι η κεραία της τηλεόρασης, στραμμένη πάντα προς την ίδια κατεύθυνση: «Το ίδιο πρόγραμμα παρακολουθούν οι Αθηναίες σε ένα διαμέρισμα της οδού Ρηγίλλης και το ίδιο πρόγραμμα οι κυρίες στο Βογασιό της Καστοριάς ή στα Ρυάκια της Πιερίας... Υπάρχει κάτι κοινό ανάμεσα σ' όλο αυτό το πλήθος, που συνδέει τις τοπικά απομακρυσμένες περιοχές, που υποθετικά η πολιτισμική τους στάθμη είναι διάφορη. Είναι το συνδυαστικό όλου αυτού του ετερόκλητου κοινού μήνυμα, που ισοπεδώνει μακροχρόνια και τις προλήψεις και τις αντιλήψεις και τους διάφορους τρόπους συμπεριφοράς»¹⁴.

Τα προάστια αποτέλεσαν πρότυπη εγκατάσταση της αστικής τάξης.

Η κατοικία αποτέλεσε σύμβολο της κοινωνικής θέσης των αστών και μέσον κοινωνικής προβολής.

Η συμβολική αξία της κατοικίας ανταποκρίθηκε στην οικονομική επιφάνεια των κατοίκων της.

Το πράσινο, τα άλση, οι πλατείες κατακλύζουν τον περιβάλλοντα χώρο. Μέχρι σήμερα τα προάστια αποτελούν τις περιοχές εγκατάστασης ανώτερων εισοδηματικών τάξεων.

Η αρχιτεκτονική υπήρξε το συμβολικό μέσο καθιέρωσης της μεγαλοαστικής τάξης. Οι μεγαλοαστοί προέβαλλαν, με την μορφολογία των κατοικιών τους, την κοινωνική θέση και γόητρο και οι αρχιτέκτονες προώθησαν αρχιτεκτονικά σχέδια για τις επαύλεις τους, προσφέροντας στο τοπίο μοναδικά δείγματα αρχιτεκτονικής γραφής.

Οι αρχιτεκτονικές προδιαγραφές των επαύλων ανδεικνύουν μέχρι σήμερα τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των κατοίκων τους, που διευρύνονται και διατηρούνται διαχρονικά.

Η ζωή στα προάστια - υπνωτήρια είναι ήρεμη, σε αντιδιαστολή με την ένταση και το θόρυβο του κέντρου της πόλης.

13. Κ. ΓΕ. Αθανασόπουλου: *Η Δημοσιότητα. Θ' έκδ. Αθήνα, 2000, σ. 77 επόμ.*

14. Ν. Σαρρή: *Ελληνική κοινωνία και Τηλεόραση. Αθήνα, Γόρδιος, 1992, σ. 265-270.*

**ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ, ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**REVUE DE DECENTRALISATION, D' ADMINISTRATION
LOCALE ET DE DEVELOPPEMENT REGIONAL**

**REVIEW OF DECENTRALIZATION, LOCAL
GOVERNMENT AND REGIONAL DEVELOPMENT**

*

Τριμηνιαία Επιστημονική Έκδοση
Edition scientifique trimestrielle
Quartely scientific review

*

Έτος ιδρύσεως 1995 μ.Χ.

*

Τεύχος / Numéro / Issue 30/2002
Οκτώβριος/Νοέμβριος/Δεκέμβριος 2002

*

Ιδιοκτήτης / Propriétaire / Owner

KENTRO ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Αστική μη κερδοσκοπική Εταιρεία

**CENTRE DE FORMATION DES ETUDES DE RECHERCHE ET DU
DEVELOPPEMENT**
Société civile sans but lucratif

CENTER OF EDUCATION RESEARCH AND DEVELOPMENT
Civil not lucrative Association

*

Υπεύθυνος κατά τον νόμο, Εκδότης /Editeur/Editor
Καθηγητής Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Prof. Const. GE. ATHANASSOPOULOS

*

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Καθηγητής **Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ**
Responsable Scientifique: Professeur **Const. GE. ATHANASSOPOULOS**
Scientific Responsible: Professor **Const. GE. ATHANASSOPOULOS**

*

Σύμβουλος Έκδοσης
**ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ,
ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**
Conseiller d' édition
**CENTER HELLENIQUE DE DECENTRALISATION,
D' ADMINISTRATION LOCALE ET DE DEVELOPPEMENT REGIONAL**

Edition Counsellor
**HELLENIC CENTER FOR DECENTRALIZATION, LOCAL
GOVERNMENT AND REGIONAL DEVELOPMENT**

Διευθύνεται υπό Συντακτικής Επιτροπής εκ Καθηγητών Πανεπιστημίου και
Ειδικών Επιστημόνων
Dirigée par Comité de rédaction de Professeurs d' Université et de
Scientifiques Spécialisés
Directed by Edition Board of University Professors and Specialized Scientists

*

Τιμή τεύχους: 9 € Συνδρομές ετήσιες: Φιλίας: 300 € Δημοσίων
Υπηρεσιών, Ν.Π.Δ. και Ι.Δ., Δήμων, Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, Τραπεζών,
Εταιρειών: 150 € Ιδιωτών: 30 € Φοιτητών: 15 €
Εξωτερικού: US \$ 100

Prix: 9 € Abonnements: Prix d' ami: 300 € Services Publics, Personnes Morales de
Droit Public ou Privé, Communes, Administrations Départementales, Banques,
Sociétés: 150 € Individuels: 30 € Etudiants: 15 €
Etranger: US \$ 100

Price: 9 € Subscriptions: Friendship: 300 € Public Services,
Legal Persons of Public or Private Law, Communities, Prefecture
Administrations, Banks, Societies: 150 € Individuals: 30 €
Students: 15 € Abroad: US \$ 100

*

Υπεύθυνος Τυπογραφείου
ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.Ε.Β.Ε.
Χαλκοκονδύλη 35, Τηλεφ. Κέντρο: 5242177, 5226641, FAX: 5232409

*

Οι αναγγελίες εντός πλαισίου των νέων εκδόσεων αποτελούν φιλική προσφορά
του Επιστημονικού Υπευθύνου του Περιοδικού προς τους Συγγραφείς τους

*

Βάσει του Ν. 2121/1993 και των σχετικών κανόνων του Διεθνούς Δικαίου απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή η αναπαραγωγή (ολική ή μερική) με όποιονδήποτε τρόπο και με όποιοδήποτε μέσο των κειμένων του παρόντος, χωρίς προηγούμενη έγγραφη άδεια του εκδότη.

Toute reproduction d' un extrait quelconque de cette Revue, par quelque procédé que ce soit, et notamment par photocopie ou microfilm, est strictement interdite.

The whole of the material appearing in this Review is a copyright and may not be reproduced in whole or in part without the permission of the Editor.

*

Διεύθυνση / Adresse / Address
Ίμβρου 6, 11257 Αθήναι, τηλ.: (210) 8647120, fax: (210) 8658868
IMVROY 6, GR - 11257, ATHENES / ATHENS, teleph.: (210) 8647120,
fax: (210) 8658868

*

ISSN 1106-91-71

Τεύχος, Ν.27 / 2002 / ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ / SOMMAIRE / CONTENTS

Σελ./Ρ.

- Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Τοις Εντευξομένοις Ἡ Περί ΕΥΡΩ, Συντακτικῆς Συνέλευσης, Συνθήκης Νίκαιας και Απασχόλησης	1
- Const. GE. ATHANASSOPOULOS: Between debaters Or Talking about the Euro, the European Constitutional Meeting, the Convention of Nice and finally talking about employment	1
- Νέα ριζοσπαστική και καινοτόμος πρωτοβουλία της Επιτρόπου κυρίας Άννας ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ υπέρ των Εργαζομένων	5
- New, radical and innovative initiative by the Commissioner Ms Anna DIAMANTOPOULOU for the benefit of the employees	6
- Χρ. ΠΑΧΤΑΣ: Ιδιαίτερος επιτυχής η πορεία των επιχειρησιακών προγραμμάτων.....	7
- Ιδιαίτερος επιτυχής διάλεξη του κ. Γερασίμου ΖΟΡΜΠΑ	11
- Conférence particulièrement réussie, donnée par M. Gerasimos ZORBAS	13
- Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ, Β. ΔΕΛΗΘΕΟΥ: Άμεσες ξένες ιδιωτικές επενδύσεις: Εθνικές και διεθνείς οριοθετήσεις	15
- Κριτικά σημειώματα: Πέτρος ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ: Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο του Στρασβούργου. Υπό Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ	24
- Critical Notes: Petros MILIARAKIS: The European Court in Strasbourg. By Prof. Const. GE. ATHANASSOPOULOS	26
- O.E.C.D.: Territorial Reviews, Tzoumerka, Greece	27
- Mich. GIOKAS, Const. GE. ATHANASSOPOULOS: The attainable and the desirable: the application of the new regulation of the Constitution	28
- Κριτικό σημείωμα: Ε. Α. ΣΑΜΠΡΑΚΟΣ: Εισαγωγή στην Οικονομική των Μεταφορών. Υπό Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ	33
- Τατιάνα ΣΩΤΗΡΑΚΟΥ: Η μετεξέλιξη της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης σε learning organisation. Ο νέος ρόλος των Μονάδων Εκπαίδευσης	35
- Νικολίτσα ΡΑΠΤΗ-ΒΕΛΗ: Το ελληνικό franchise και οι Ολυμπιακοί Αγώνες	44
- Κριτικό σημείωμα: Αλεξάνδρα ΚΟΚΚΙΔΟΥ: Ο προληπτικός έλεγχος των δημοσίων συνβάσεων προμηθειών από το Ελεγκτικό Συνέδριο. Υπό Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ	47
- Γραφείο Βρυξελλών της Περιφέρειας Ηπείρου. Έκθεση Δραστηριοτήτων	49
- Αγγελική ΒΟΓΙΑΤΖΗ: Τοπική Αυτοδιοίκηση και διεθνείς αθλητικές συναντήσεις	55
- Π. ΠΑΤΑΡΓΙΑΣ: Οι κλιματολογικές συνθήκες και το ατμοσφαιρικό περιβάλλον της Αθήνας προστατεύονται από την βελτίωση του κυκλοφοριακού	62
- Ροΐδω ΜΗΤΟΥΛΑ, Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Επιπτώσεις των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της αστικής ανασυγκρότησης	74
- CRACM 2002, 4ο Συνέδριο Υπολογιστικής Μηχανικής, Πάτρα, 27-29 Ιουνίου, 2002	82
- Α' Συμπόσιο Διαδικτυακού Δικαίου και Νέων Τεχνολογιών	84
- Κωνστ. Ι. ΔΑΡΑΜΑΡΑΣ: Νομικά ζητήματα του ηλεκτρονικού εμπορίου	85
- Αναστ. ΠΑΡΘΕΝΗΣ: Δικηγορικό Διαδικτυακό Γραφείο	89
- Μ. ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΠΟΥΛΟΥ: Η έννοια της Δημόσιας Διοίκησης	92
- Ι. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ: Πληροφοριακή υποδομή	99
- Λ. ΚΕΣΑΝΙΔΟΥ: Περιοσία Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης	104
- S. RODOKANAKIS: The Cohesion Fund 2000-2006	108
- Εκδότης, Επιστημονικός Υπεύθυνος	110
- Περιεχόμενα	112

Τεύχος, Ν.28 / 2002 / ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ / SOMMAIRE / CONTENTS

Σελ./Ρ.

- Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Τοις Εντευξομένοις ή Το παγκόσμιο, το διεθνές και το εθνικό: ευκαιρίες και κίνδυνοι.....	1
- Const. GE. ATHANASSOPOULOS: Between debaters, Or Universal, international and national: opportunities and dangers.....	1
- Αθ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ: Η διεθνής ανάπτυξη και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	6
- Μιχ. ΓΚΙΟΚΑΣ: Ανάπτυξη, Δημόσια Διοίκηση και Τοπικές Δομές, Σχέσεις αλληλεξάρτησης ή αντιπαράθεσης	16
- Const. GE. ATHANASSOPOULOS, V. DELITHEOU: Des investissements directs étrangers et privés. Des délimitations nationales et internationales. Estimations et orientations.....	18
- Κριτικά σημειώματα: Μανώλης Α. ΜΠΕΝΤΕΝΙΩΤΗΣ: Η κοινωνική ασφάλιση των Ναυτικών. Υπό Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ.....	27
- Κριτικά σημειώματα: Πέτρος ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ: Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο του Στρασβούργου. Υπό Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ	29
- Critical Notes: Petros MILIARAKIS: The European Court in Strasbourg. By Prof. Const. GE. ATHANASSOPOULOS	31
- Το φέγγος της Ιωάννας ΤΣΑΤΣΟΥ	32
- Nich. KONSOLAS, Ath. PAPADASKALOPOULOS, Π. PLASKOVITIS: Regional Development in Greece.....	34
- Const. GE. ATHANASSOPOULOS, Vas. DELITHEOU: Direct Foreign Private Investments: National and International Definitions. Valuations and Orientations.....	36
- Κριτικά σημειώματα: Αθ. ΠΑΠΑΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Μαν. ΧΡΙΣΤΟΦΑΚΗΣ: Περιφερειακός Προγραμματισμός. Υπό Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ.....	44
- Ασπασία Π. ΕΥΘΥΜΙΑΔΟΥ: Τάσεις παραγωγής βιολογικών προϊόντων	46
- Υποτροφίες και βραβεία των Κέντρων ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΕΛ. ΕΡΕΥΝ. ΚΑΙ ΑΝΑΠΤ. και «Δημήτριος ΚΑΡΛΟΣ».....	49
- Κριτικά σημειώματα: Πέτρος ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ: Κρατικές και μετακρατικές πολιτικές στη διανομή του εισοδήματος και του πλούτου. Υπό Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ.....	52
- Αλεξάνδρα ΚΟΚΚΙΔΟΥ: Η συνταγματική αναθεώρηση και το Ελεγκτικό Συνέδριο	55
- Κωνστ. ΓΚΙΖΙΑΚΗΣ, Μιχάλης ΠΑΖΑΡΖΗΣ, Νικολ. ΡΕΪΖΗΣ, Αθων. ΚΑΡΛΗΣ: Προοπτικές ανάπτυξης στον τομέα των ναυτασφαλίσεων.....	60
- Π. Α. ΠΑΤΑΡΓΙΑΣ: Αστική περιβαλλοντική ανασυγκρότηση. Η περίπτωση των Αθηνών.....	71
- Θεόδωρος Σ. ΠΡΙΝΙΩΤΑΚΗΣ: Χρηματιστηριακοί δείκτες Η.Π.Α. και λοιπών αγορών: Διερεύνηση σχέσεων εξάρτησης.....	81
- Οδυσσ. Γ. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ: Οι ιδιαιτερότητες, οι αρχές του Διεθνούς Δικαίου Ανάπτυξης και η σύγχρονη πραγματικότητα.....	93
- Κριτικά σημειώματα: Πέτρος ΦΑΡΑΝΤΑΚΗΣ: Εμπρόγματη Μεταφυσική. Ινδάλματα και Αυταπάτες ενός Ψυχολογικού Ιδεαλισμού. Υπό Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ.....	100
- Οι ΟΤΑ ενώπιον νέων δημοσργικών προκλήσεων.....	101
- Κριτικά σημειώματα Αντώνιος ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ: An Analysis of the Labour Party's Discourse on Europe, 1961-2000: A Matter of National Identity. Υπό Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ.....	102
- Ιδιαίτερος επιτυχής η 24η Έκθεση έργων Σπουδαστών του Κέντρου Τχώνω Γ. ΠΛΑΚΑ.....	104
- Αντώνιος ΠΑΛΛΗΚΑΡΩΝΑΣ: Ηλεκτρονικό εμπόριο και ασφάλεια: κρυπτογράφηση.....	105
- Εκδότης, Επιστημονικός Υπεύθυνος	110
- Περιεχόμενα.....	112

Τεύχος, Ν.29 / 2002 / ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ / SOMMAIRE / CONTENTS

Σελ./Ρ.

- Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Τοις Εντευξομένοις ή Περί αναπτυξιακών κινήτρων αλλαγού και εν Ελλάδι.....	1
- Ιω. ΒΛΑΣΣΗΣ, Π. ΤΕΛΩΝΗΣ, Γ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ: Έλεγχος ποιότητας υπηρεσιών και μείωση δαπανών για τον δημόσιο χώρο της υγείας.....	5
- Mich. GIOKAS: Development, Administration and Local Structures	25
- Κριτικά σημειώματα υπό Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ: Ζ. ΚΑΠΟΥΛΑ: Τα συλλογικά δικαιώματα της απεργίας και του συνεταιρίζεσθαι των δημοσίων υπαλλήλων	27
- Των Κεκοιμημένων ανάμνησις	28
- Ασπ. Π. ΕΥΘΥΜΙΑΔΟΥ: Πληθυσμακή αύξηση και διατροφή	29
- Ρ. ΡΑΤΑΡΓΙΑΣ: Urban environmental restoration: the case of Athens	34
- Ι. ΒΛΑΣΣΙΣ, Γ. ΜΑΡΓΕΤΙΔΙΣ: Reforming the N.H.S. in Greece and France.....	44
- Των Κεκοιμημένων ανάμνησις	50
- Νικ. ΡΑΠΤΗ - ΒΕΛΗ: Δίγραμμη επιταγή.....	51
- Ροϊδ. ΜΗΤΟΥΛΑ, Μ. ΣΙΑΚΑΒΕΛΛΑΣ: Η συμβολή των ηλιακών ενεργειακών συστημάτων στην βιώσιμη τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη του ελληνικού χώρου	56
- Π. ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ: Η πορεία προς την μετακρατική ολοκλήρωση.....	64
- Μαρ. Γ. ΚΟΤΕΑ: Από τη βιογραφία της πόλης στην ιστορία των πόλεων	76
- Ηρώ ΦΙΛΟΛΙΑ: Πράσινο Βιοδιπολισμός-βιώσιμη αστική και περιφερειακή ανάπτυξη: οικονομικά - πολιτικά αίτια	86
- Αντ. ΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ: Αναπτυξιακός - κοινωνικοοικονομικός σχεδιασμός και το κατά Myrdal αδύναμο κράτος	93
- Εκδότης, Επιστημονικός Υπεύθυνος	102
- Περιεχόμενα	104

Τεύχος, Ν.30 / 2002 / ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ / SOMMAIRE / CONTENTS**Σελ./Ρ.**

- Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Τοις Εντευξομένοις ή Περί αναμνήσεως του παρελθόντος και περί ενοράσεως του μέλλοντος	1
- Const. GE. ATHANASSOPOULOS: Entre Interlocuteurs Conspirés ou De souvenirs du passé, et de la visualisation de l' avenir	1
- Κων. ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ: Η περιφερειακή συγκρότηση της χώρας	6
- Μιχ. ΓΚΙΟΚΑΣ: Δέκα νέες χώρες προσεγγίζουν το ευρωπαϊκό όραμα	8
- Παράκληση	9
- Ιω. ΒΑΒΟΥΡΑΣ/ Εορταστικές εκδηλώσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κ.Π.Ε.	10
- Βασ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ: Η διεθνής συγκυρία και η παγκοσμιοποίηση: τάσεις, επιπτώσεις, ευκαιρίες και κίνδυνοι	15
- Ν. ΚΑΛΤΣΟΓΙΑ - ΤΟΥΡΝΑΒΙΤΗ: Το Σύνταγμα του 1975/1986/2001. Υπό Κ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ	20
- Λ. ΣΑΠΟΥΝΑΚΗ - ΔΡΑΚΑΚΗ: Δημοτική Διοίκηση στην Ελλάδα	24
- Τατ. ΣΩΤΗΡΑΚΟΥ: Σύστημα Διοίκησης της Απόδοσης	27
- Ι. ΜΠΟΥΡΗΣ, Γ. Π. ΜΑΛΙΝΔΡΕΤΟΣ: Εμπειρική ανάλυση των κοινωνικο-οικονομικών χαρακτηριστικών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	34
- Ι. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ: Ο εθελοντικός τομέας ως παράγων τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης. Υπό Κ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ	46
- Θ. ΠΡΙΝΙΩΤΑΚΗΣ: Χρηματιστηριακοί δείκτες Η.Π.Α. και λοιπών αγορών... 48	48
- Προκήρυξη συγγραφής Μελέτης εις μνήμην ΛΥΚΟΥΡΓΙΩΤΗ	53
- Α. - Α. ΚΑΣΣΙΑΤΙ: The impact of regional structures on EU cohesion policy. By Prof. C. GE. ATHANASSOPOULOS	54
- Οδ. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ: Οι ιδιαιτερότητες, οι αρχές του Διεθνούς Δικαίου Ανάπτυξης και η σύγχρονη πραγματικότητα	56
- Κ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ: Εξελίξεις και προοπτικές της διεθνούς ναυτιλίας στην Ε.Ε.	64
- Π. ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ: Προαστιακή ανάπτυξη	70
- Εκδότης, Επιστημονικός Υπεύθυνος	75
- Περιεχόμενα τευχών 27, 28, 29/2002	77
- Περιεχόμενα τευχών 30/2002	80